

Детско-юношеска класика

ЗЛАТНО ПЕРО

Едуард Петишака

**СТАРОГРЪЦКИ МИТОВЕ
И ЛЕГЕНДИ**

Издателска къща „Хермес“

ЕДУАРД ПЕТИШКА

СТАРОГРЪЦКИ МИТОВЕ И

ЛЕГЕНДИ

Превод: Мария Иванова

[chitanka.info](#)

Чрез митовете и легендите читателите ще надзърнат в необикновения свят на божовете — такъв, какъвто са си го представяли древните гърци. Ще се срещнат и със смели герои, като Одисей и Херакъл, способни да извършат невероятни подвизи, както и с невиждани чудовища, побеждавани от човешката съобразителност.

ПРОМЕТЕЙ

Синьото небе се оглеждало във водите, пълни с риба. Във въздуха летели птици, а по поляните пасели стада. Никой не пазел стадата, никой не ловял риба и не слушал песните на птиците. На земята не живеели хора.

Тъжен ходел по земята Прометей, потомъкът на божествения род на титаните, и напразно търсил живо същество, което да ходи изправено и да прилича на него. Навсякъде виждал кална земя, която давала живот на тревите и на дърветата, и дъждове, които ги напоявали. Дъждовната вода поддържала живота в природата, защото там, където не валило, дърветата умирали, умирали и храстите — и всичко се превръщало в пустиня. Когато разбрал силата на земята и водата, Прометей смесил пръстта с дъждовна вода и създал първия човек. Той приличал на боговете. Атина Палада, богинята на разума и мъдростта, вдъхнала живот на мъртвата статуя и сивата глина започнала да става розова, сърцето затуптяло и безжизнената дотогава статуя се размърдала, краката и ръцете ѝ се раздвижили. Така Прометей създал първите хора.

Дълго време те не знаели как да използват душата си — този дар от Атина Палада. Живеели като малки деца. Виждали, но не познавали, слушали, но не разбирили, и ходели по земята като насын. Не умеели да пекат тухли, да дялат грени и да строят къщи. Като мравки се движели по земята и в тъмните пещери под нея. Те не знаели даже, че след лятото идва есента, след есента — зимата, а след зимата — пролетта.

Тогава Прометей отишъл сред хората и започнал да ги учи да строят къщи, да четат, да пишат, да смятат и да разбират природата. Научил ги да впрягат животните в каруци, за да не носят товарите на гръб. Показал им как да си правят лодки и им обяснил защо платната помагат на весларите. Посочил им скритите в дълбините на земята богатства. От планинските находища започнали да изкопават мед, желязо, сребро и злато.

Преди това хората не познавали лекарствата, не знаели какво им помага и какво им вреди. Прометей ги научил как да приготвят лечебни балсами. Показал на хората всички изкуства и те с отворени очи възприемали и на всичко се учели.

Боговете, събрани на Олимп — планината на боговете, гледали с недоверие на хората, населили земята, които се научили на труд, на наука и изкуство от Прометей. И по-специално владетелят на всички богове Зевс ставал от ден на ден по-недоволен. Той извикал Прометей и му казал:

— Ти си научил хората да работят и да мислят, но не си им показал как да почитат боговете, как да им принасят жертви и как да им се кланят. Ти знаеш, че от боговете зависи дали годината ще бъде плодородна, дали на земята ще има мор, или благodenствие. Боговете владеят съдбините на хората. Аз самият хвърлям своите светкавици там, където поискам. Иди при хората и им кажи как да принасят жертви за нас, в противен случай върху тях ще се стовари нашият гняв.

— Хората трябва да принасят жертви на боговете — отговорил Прометей, — но ти, Зевс, трябва да избереш това, което ще ти принесат в жертва.

Прометей убил вол, месото му скрил в кожата и отгоре го прикрил с търбуха. На друга купчина поставил костите, които покрил с бяла лой, така че те да не се виждат. Тази купчина изглеждала по-голяма и на пръв поглед по-хубава. Едва Прометей направил това, Зевс усетил приятната миризма на жертвено животно и се спуснал от небето на земята.

Прометей видял Зевс и извикал:

— Богове, изберете тази част, която повече ви харесва. Която купчина си избереш ти, господарю на боговете, нея смъртните хора ще ти принасят в жертва.

Зевс разbral, че Прометей иска да го измами, и затова нарочно избрал купчината с бялата лой.

Прометей с усмивка пристъпил към купчината и отделил мазнината. Отдолу се показали костите. Когато отмахнал търбуха на воля, се видяло чистото мясо. Оттогава хората принасяли в жертва на боговете кости и мазнина, а месото оставяли за себе си.

Зевс не оставил ненаказана постъпката на Прометей и решил да вземе от хората огъня. Така или иначе те получават по-добрата част —

месото, нека тогава го ядат суроно. Господарят на боговете поръчал на облациите да се превърнат в дъжд и да угасят всички огнища. Силният вятър измел пепелта чак до морето. Така хората загубили огъня, който им бил необходим и в обикновения живот, и в работата. Те не могли вече да пекат хляб или да готвят, ковачниците запустели и работилниците се обезлюдили. През хладните дни и мразовитите нощи нямало къде да се стоплят.

Прометей виждал нещастието, което постигнало хората, страдал заедно с тях и не ги напуснал. Той знаел, че в двореца на Зевс денонощно гори силен огън. Използвал нощта, за да се приближи до златния дворец на върховния бог. Тихо, незабелязан от никого, взел малко огън от огнището на Зевс и го скрил в кухото стъбло на тръстика. С огъня се върнал зарадван при хората. Донесъл им това, което те толкова много искали.

Отново лумнали пламъци в огнищата на хората и в техните работилници, и ароматът на варените ястия и на печеното месо се разнесъл чак до небето, достигнал до носа на господаря на боговете. Зевс погледнал към земята и видял дим, който излизал от комините. Разгневил се с гнева на боговете. Веднага изbral ново наказание за хората. Извикал при себе си хромия бог Хефест, който бил изкусен ковач. Живеел подечно димящите вулкани, където били неговите работилници. Зевс му поръчал да направи прекрасно момиче. Хефест се съгласил и скоро сътворил най-красивата девойка, която някога светът бил виждал. Зевс ѝ вдъхнал живот. Богиня Атина Палада ѝ дала прекрасна наметка, бяла дреха и блестящ колан, а богинята на красотата Афродита я дарила с неземна красота. Хермес, пратеникът на боговете, вложил в устата ѝ приятни думи и съблазнителен глас. Зевс положил в ръцете ѝ златна кутия и ѝ дал името Пандора — тази, която получава дарове. Коварният Хермес отнесъл Пандора на земята при Прометеевия брат — Епиметей.

Много пъти Прометей предупреждавал брат си да не приема дарове от боговете. Но при вида на красивата Пандора Епиметей забравил за това предупреждение и за всички съвети. Той любезно я приел в своя дом заедно със златната кутия. Бил любопитен какво му изпращат боговете и помолил девойката да повдигне капака ѝ.

Пандора се съгласила и отворила капака. Със свистене, вой и стонове от златната кутия излетели болести, злини, беди се разнесли

над целия свят, който до този момент не знаел що е зло. Пандора също се уплашила и побързала да затвори капака. Всички злини от кутията излетели, а в нея останала само надеждата. Но болестите и нещастията я били притиснали на самото й дъно, затова в света има толкова малко надежда.

Болестите и злото дошли неканени при хората, а след тях идвали и смъртта. Тежки мисли будели хората през нощта, а кошмарите притискали гърдите им. Само надеждата, единствено надеждата рядко ги навестявала. Тя оставала затворена в кутията на Пандора.

Гневът на Зевс се изсипал върху Прометей. Владетелят изпратил Хефест и неговите помощници да приковат непокорния Прометей с най-тежките и най-здрави вериги към една висока скала в планината Кавказ. Хефест изслушал с нежелание заповедта на Зевс, ала приковал Прометей така, че да не може да се помръдне.

Високо над пропастта, в царството на мъглите, Прометей висял между небето и земята, но не се покорил и не помолил Зевс за милост. Когато Зевс видял, че Прометей не се разкаява и че гордо понася своята съдба, изпратил на Кавказ огромен орел. Орелът долитал всеки ден до прикования Прометей и с острия си клон разкъсвал и кълвял черния му дроб. През нощта дробът отново пораствал и орелът всяка сутрин имал своята плячка — храна. На такива мъки Зевс го осъдил за векове. Изминали столетия, но Прометей не се подчинявал.

Дълги години прикованият към скалата герой живял в мъки и самота, докато бил забелязан от Херакъл^[1] — син на Зевс, който се бил отправил да търси златните ябълки от градината на хесперидите. Точно тогава долетял орелът за своя кървав пир. Херакъл обтегнал лъка си и пуснал стрелата, която пронизала злия кръвожаден орел. След това разбил оковите на Прометей и му подариł свободата. Но за да се смири Зевс и да се изпълни неговата клетва, Прометей трябвало да носи железен пръстен, в който е сложен камък от кавказката скала. Така той трябвало да остане завинаги прикован — според волята на Зевс.

Оттогава хората носят пръстени с вградени камъни, които да им напомнят делото на Прометей. Носят ги и днес, когато вече са забравили за Прометей, който не искал да се покори на боговете и останал верен на хората.

[1] Култът към Херакъл бил пренесен в Италия, където името му било латинизирано на Херкулес. — Б.пр. ↑

ПОТОПЪТ

Господарят на боговете Зевс научил, че хората водят нечестив живот и вършат зли дела. Решил да слезе на земята и със собствените си очи да се убеди дали хората лъжат, крадат и убиват, доколко почитат лъжата вместо истината и се подиграват с боговете.

Със съжаление и разочарование виждал, че там, където отива, хората са даже по-лоши, отколкото се говорело. Те се крадели помежду си, мамели се, гледайки се в очите, нападали и убивали своите гости в съня им, избивали ги, а децата се радвали на смъртта на своите родители и нетърпеливо очаквали наследството, жените давали отрова на своите мъже, и брат опъвал стрела срещу брата си. Зевс предпочитал да преминава през безлюдни гористи и скалисти местности, отколкото през градовете и селата, населени с хора.

Една вечер Зевс пристигнал в двореца на царя на Аркадия, който се казвал Ликаон. Хората разбрали, че към тях се приближава бог, и започнали да му се молят. Царят Ликаон им се присмивал. „Ще видим — мислел си той — дали този пътник е бог. Аз ще го изпитам.“ В двореца си имал заложници мъже от рода на Молосите. Убил един от тях и част от тялото му сварил. След като непознатият пътник се нахранел със свареното месо и заспял дълбоко, Ликаон щял да убие и него.

Слугите предложили на Зевс блюда с топли ястия. Той се досетил за произхода на храната и страшно се ядосал. Изпратил върху двореца на злия цар Ликаон светкавица и оглушителен гръм се разнесъл по цялото царство. Отвсякъде заизлизали пламъци и алчно погълъщали всичко от двореца на царя. Самият Ликаон, скован от смъртен страх, започнал да бяга, подгонен от гнева на Зевс. Отварял уста, но онемял от ужас. Когато гласът му се върнал и искал да креши, от устата му излизал вълчи вой. Паднал и усетил, че ръцете и краката му обрастват с козина, а лицето му се издължава. Ликаон се превърнал във вълк, който жадува кръв. Оттогава той обикаля стадата, които

пасат по ливадите, а очите му изпускат искри както тогава, когато бил цар.

Зевс се върнал на небето и свикал съвета на боговете. По Млечния път боговете дошли в мраморната зала, където на трона седял самият Зевс, разгневен и замислен. Едва се събрали и прогърмял гласът на господаря на боговете. Заразказал какво е видял на земята и какво е преживял:

— Един дворец вече разруших със светкавица, но трябва да накажа всички хора. Исках да покрия цялата земя със светкавици, но се боя, че този огромен пожар ще стигне и до небето. Нали всички знаем пророчеството, че ще дойде време, когато земя, море и небе ще се запалят и светът ще изчезне в пламъци. Затова ще изпратя на земята потоп, който да измие лицето й от нечестивото и зло човешко поколение.

Зевс заповядал да се затворят в пещера северният вятър и ветровете, разкъсващи облаците, а пуснал южния вятър. Той размахал мокрите си крила и излетял. Челото му било покрито с гъста мъгла, а от сивите му мустаци потекъл дъжд. С дясната си ръка притискал и разкъсвал облаците и пускал проливни дъждове. Богът на водите Посейдон помагал на своя брат Зевс. Той съbral боговете на всички реки и им заповядал реките да рушат бреговете, да разкъсват преградите и вълните им да заливат населените места.

Реките заизлизали от своите корита и заливали градове и села, ниви, храсти и дървета, достигали до покривите на къщите, които бързо изчезвали, както и върховете на кулите. Хората се стремели да се спасяват с плуване, но се давели от бушуващия дъжд и само на малцина се удало да се доберат до върховете на планините. Нивото на водата бързо се покачвало и хората, домогнали се до тези върхове, падали в дълбините на едно ново безкрайно море. Други се стремели да запазят своя живот с помощта на лодки, люшкащи се по вълните, но те се разбивали в скалите, които до неотдавна били гребените на най-високите планини. Любопитни риби плували в короните на дърветата дълбоко под водата и се гонели из къщите и храмовете, които били с разбити врати и прозорци от разбеснелите се вълни. Елените, глиганите и вълците напразно се борели с вълните, а горите обитавали делфини. Цялата земя станала едно море. Всяка птица, уморена от

летене, падала във водата, без да е открила място за почивка. Този, който не бил погълнат от вълните, уминал от глад.

Над водата се издигала само планината Парнас в областта Фокида. Към Парнас се отправила малка лодка, с която плавали Девкалион, син на Прометей, и неговата съпруга Пира. По съвета на баща си, Девкалион взел по-здрава лодка. Когато Зевс видял, че от цялото човечество са останали само Девкалион и Пира — хора справедливи, благочестиви и добри, разпръснал облаците и небето отново се показало на хоризонта. След това Посейдон оставил тризъбеца си, с който властвал над морето, извикал своя син Тритон и му заповядал да засвири на тръбата си от раковина. Той умел да свири така силно, че гръмовният звук изпълвал целия свят. Надул тръбата и водата започнала да отстъпва, реките се прибрали в коритата си, а морето отново имало своите брегове.

Девкалион и Пира спрели при планината Парнас, паднали на колене и благодарили на боговете за защитата. Когато се огледали наоколо, видели само земя, подобна на пустиня. Горите още били пълни с тиня и царяла страшна тишина, без никакъв знак за живот.

Девкалион въздъхнал и казал:

— Скъпа Пиро, ние сме единствените оцелели от цялото човечество. С какво да започнем? Само ако можех като моя баща Прометей да направя човек от глина и да му вдъхна живот!

Със сълзи на очите се молели Девкалион и Пира на стълбите на полуразрушения и обрасъл с мъх храм на богиня Темида, майката на Прометей. Молели се на богинята да им помогне да възкресят отново живота върху мъртвата земя. Тя се смилила и ги посъветвала:

— Излезте от храма, покрайте си главите и без да се обръщате, хвърлете след себе си през главите си костите на Великата майка.

Девкалион и Пира излезли замислени от храма, без да са разбрали, че богинята иска от тях да наручат спокойствието на мъртвите прадеди. Те дълго умували над казаното. Изведнъж Девкалион се сетил, че под Велика майка трябва да се разбира богинята на земята.

— Земята е великата майка на всички нас — казал Девкалион, — а костите на Великата майка могат да бъдат само лежащите в почвата камъни.

Все пак той се съмнявал, че камъните могат да оживят повърхността на земята. Независимо от това, събрали заедно с Пира камъни и ги захвърляли зад себе си. Случило се чудо. Едва паднали, камъните започвали да губят своята твърдост, а влагата в тях се превръщала в плът, от която се оформяло човешко лице. Твърдите частици се превръщали в кости. Камъните, хвърляни от Девкалион, се превръщали в мъже, а тези от Пира — в жени. Така възникнал нов човешки род, трудолюбив, неподдаващ се на страсти и преодоляващ страданията. Народ, произлязъл от камък, затова бил твърд и неподатлив като него.

ФАЕТОН

Един ден младият Фаeton изтичал с плач при своята майка.

— Никой не ми вярва, че моят баща е бог — викнал той. —
Момчетата, с които си играех, ми се присмиват. Казват, че само се
хваля.

Прегърнала го майка му и го утешила:

— Твой баща, синко, наистина е бог. Вдигни очите си нагоре.
Това слънце, което свети на небето и пръска топлина, това е баща ти.
Той вижда как ти си играеш с момчетата, как се къпеш в реката,
всичко, което става на земята, той го вижда. Твой баща е богът слънце
Хелиос.

Фаeton погледнал към небето и затъгувал за своя баща.

— Ще отида при него — казал на майка си, — искам да го
посетя.

Майка му не могла да го спре.

— Иди — казала му тя, — той ще се радва да те види. Трябва да
тръгнеш на изток и там ще видиш висока скала. Към скалата води
тясна пътечка, а на края на пътечката върху скалата е слънчевият град
на баща ти Хелиос.

Нетърпеливият Фаeton се подготвил и тръгнал на път. Вървял и
вървял все на изток, докато стигнал високата скала. Дворецът на бога
на слънцето сияел в далечината, а високите златни колони, върху които
се издигал, изглеждали като пламъци. Двукрилата врата, водеща до
двореца, блестяла със сребърните си лъчи и осветявала Фаeton,
независимо че на земята отдавна бил паднал мрак.

Фаeton влязъл в двореца, но трябвало да спре и да присвие очи
от светлината, която струяла навсякъде. В средата на една зала седял
на трона си, покрит със скъпоценни камъни, самият бог Хелиос. Около
него седели Часовете, Дните, Месеците, Годините и Вековете. Когато
Фаeton свикнал със светлините и блясъка, забелязал около трона на
баща си няколко фигури. Там била младата Пролет с венец в косите,
Лятото с венец от житни класове, Есента, опръскана със сока на

гроздето, а ледената Зима — с посивели и разрошени коси. Изведнъж в двореца се разнесъл като звън гласът на бог Хелиос:

— Добре дошъл, сине Фаeton. Защо си дошъл при мен чак тук?

Фаeton преодолял стеснението и смело пристъпил към баща си.

— На земята ми се присмиват, че лъжа и се хваля. Казват, че моят баща не е бог. Моля те, покажи на всички, че аз наистина съм твойят син.

Хелиос снел венеца от искрящи лъчи от главата си, повикал при себе си Фаeton и го прегърнал.

— Да, ти си мой син, Фаetonе — казал му, — и искам да ти го докажа. Поискай от мене каквото пожелаеш и аз ще изпълня твоята молба.

Фаeton се зарадвал.

— Знам, че всеки ден пътуваш по небето от изток на запад със златна колесница, водена от приказни коне. Бих желал само веднъж аз да карам тази колесница.

Хелиос се уплашил и съжалел за своето обещание.

— Само това не — започнал да разубеждава сина си той, — поискай нещо друго. Ти си млад и няма да можеш да задържиш моите диви коне. Пътят на слънчевата колесница е труден. Сутрин се появява на небето и когато достигне най-високата точка, и аз самият получавам световъртеж от тази височина. След това пътят пред колесницата става стръмен и води чак долу до морските вълни. Трябва да имаш силна ръка, за да не позволиш колесницата и конете да паднат стремително в дълбокото.

Каквото и да говорел слънчевият бог, Фаeton не желаел да слуша. Силно искал да докаже на своите приятели и на всички хора на земята, че е син на самото Сънце. И богът не можел да наруши своето обещание.

С въздишка Хелиос прегърнал сина си и го завел до златната колесница, която разпръсквала своя блясък на всички страни. Докато Фаeton се възхищавал на приказната гледка, утринната зора Еос отворила вратата и показала една зала, пълна с рози. Нощта избягала от зората и дошло време буйните огнени коне да се впрегнат в слънчевата колесница.

Хелиос намазал лицето на Фаeton с вълшебна мас, за да го предпази от изгаряне, и му дал последни напътствия:

— Синко, знам, че е късно да се откажеш от опасния път, но те моля да внимаваш и да не се изкачваш много нависоко, защото ще запалиш небето, а ако се спуснеш много ниско, ще подпалиш земята. Затова твой път е по средата между небето и земята. Не използвай ѝ камшик, защото конете сами теглят напред. Лесно ще познаеш пътя по следите от моята колесница, върви по тях.

Фаeton кимнал с глава, без да чуе нищо от това, което казал баща му. После бързо се метнал на колесницата, хванал радостно поводите и в галоп излязъл през вратите на двореца. Блестящата колесница разкъсала мъглата и под копитата на слънчевите коне въздухът започнал да искри. Отначало конете препускали по познатия им път, а косите на Фаeton се разявали около главата му. След като конете усетили, че в колесницата седи непознат, който неумее да ги управлява, а и товарът е по-лек от обикновено, те напуснали познатия път. Колесницата едва удържала на бързия им ход. Ужасеният Фаeton поглеждал земята от небесните висини. Под него лежали планини, реки и градове, осветени от блясъка на колесницата. Той усещал, че всичко около него се върти. Поводите се изпълзнали от ръцете му и паднали свободно върху гърбовете на конете. Те се изправили, навлезли при звездите и отново се втурнали всред димящите облаци към земята. Навсякъде, където слънчевата колесница се приближавала до земята, избухвали пламъци. Почвата изсъхвала и се пукала, а в нея зейвали черни цепнатини. Царят на подземните дълбини със страх наблюдавал светлината, която го огрявала през разтворената кора на земята и прониквала в царството на вечната тъма. Тревата, житото и дърветата горели, градовете се превръщали в пепел. Със свистене реките започвали да се изпаряват, а горите, разпалени до бяло, се разпадали на прах. Фаeton видял останките от горящия свят. Нагорещеният въздух изгарял устните и дробовете му, колесницата под него бясно се люшкала. В Африка, където слънчевата колесница се наклонила към земята, лицата на всички народи почернели и се образували големи пустини. Морето също завряло, а рибите се скрили на дъното. Измъчената земя изпратила своите молитви към Зевс, за да я избави от страданието. Зевс се вслушал в молбите и изпратил светкавица, която поразила Фаeton на колесницата. Конете се изплашили и разкъсали впряга, колесницата отишла на една страна, а

конете — на друга. Фаeton паднал бездиханен от пламтящия простор върху земята.

Речните нимфи намерили тялото му и го погребали. Баща му Хелиос изпаднал в дълбока скръб и така посред ден настъпила нощ, озарявана само от пожарите, осветили небесата.

Майката на Фаeton дълго пътувала по света и търсила гроба на своя син. Когато го намерила, с плач измила пръстта, под която той лежал. Жалели го и неговите сестри. Те скърбили цели месеци. Изведенъж усетили, че не могат да помръднат от местата си, краката им прераснали в земята, а от косите им западали листа. Започнали да обрастват с клонки и се превърнали в тополи. Майка им искала да ги спаси и започнала да къса от тях малките издънки. От пресните рани се образували капки, които на слънцето се втвърдявали в кехлибар. От скръб сестрите се превърнали в тополи.

Слънчевият бог и до днес скърби за своя син. Вечер, след залез-слънце, от сребърните очи на небесния свод — звездите, капят сълзи. Хората ги наричат роса.

ОРФЕЙ

В областта, наречена Тракия, преди много години живял великият певец Орфей. Той свирел на лира и така хубаво пеел, че никой не можел да устои на неговата песен. Птиците спирали своите трели, дивите зверове напускали гората и тръгвали след него. Вълкът бягал редом с агнето, лисицата — със заека, и никой никому не причинявал зло. Змиите изпълзявали от своите леговища и слушали, а камъните се отстранявали от пътя, за да мине певецът. Реките спирали да текат, а рибите се показвали на повърхността на водата, за да чуват по-добре неговите песни.

Хората слушали, смеели се и плачели според песента, която пеел той. Те забравяли своите грижи и постъпвали така, както се пеело в неговите песни. Когато Орфей свирел на угощения и пироре, често идвали и божествените. Те се спускали по Млечния път на земята, водени от неговия глас.

Горските нимфи също излизали веднага щом чуели песента на Орфей. В една от тях Орфей бил влюбен... Той я завел в своя дом и се оженил за нея. Нимфата се казвала Евридика и била толкова красива, колкото и неговите песни.

Не се радвали дълго на щастлив живот. Един ден Орфей трябвало да замине и Евридика останала сама. Тя започнала да тъгува по зелените нежни поляни, където се чувал ромонът на рекички и поточета. Там живеели нейните приятелки — нимфите. Тя си спомнила за тях и решила да ги посети.

Евридика изтичала навън и се радвала, че ще изненада своите посестрици. Минала по най-краткия път през поляните, но изведнъж усетила силна болка в крака, която обхванала цялото ѝ тяло. Погледнала към земята и видяла отдалечаващата се сред тревите отровна змия. Паднала в безсъзнание на поляната. Змийската отрова била много силна и сърцето ѝ спряло да тупти. Евридика останала бездиханна и нищо не могло да я спаси — нито плачът на нейните

приятелки — нимфите, нито отчаянието на Орфей, когато я видял отново.

Никъде на земята Орфей не можел да намери покой. Непрекъснато мислел за своята Евридица и за щастието, което загубил. Времето не намалило неговото отчаяние и тъга. След дълго и неспокойно странстване той решил, че трябва да слезе в подземното царство — там, където отивали душите на умрелите. Владетел на подземното царство бил бог Хадес, който заедно със своята съпруга Персефона притежавал душите на всички умрели на земята. Орфей искал да ги помоли да върнат неговата Евридица, да й позволят да наруши закона на смъртта и да дойде отново при живите на земята. Насочил се на запад, защото там някъде в далечината, сред черните скали, бил входът към подземното царство. Вървял и когато му се сторило, че се е заблудил, започнал да пее тъжната си песен за Евридица. Тази песен разплакала даже и дърветата. Със своите клони те му показали пътя, а тревата от скръб наклонила стъблата си настрана през целия му път до подземното царство.

Накрая Орфей видял редица неподвижни кипариси и много черни скали, които се губели сред млечносивата мъгла. Той нагазил в мъглата. Изведнъж пред него се появили три цифта огнени очи и се чул див лай. Усетило появата на жив човек, триглавото куче Цербер посрещнало Орфей. То било пазач на входа към подземното царство. Орфей започнал да пее и тогава и трите кървави глави престанали да лаят. Огромното куче легнало и певецът влязъл в царството на мъртвите. Пеейки, крачел Орфей надолу по пътечката, пазел се от местата, от които излизали пламъци, но и те преставали да горят, когато до тях стигнел неговият глас.

Орфей се смесил с множеството безпътни сенки. Всички те бързали към брега на мрачната река Стикс. Скоро се появила лодката на стареца Харон, който превозвал сенките към подземното царство. Орфей скочил в лодката, но Харон забелязал живия човек и не искал да го заведе на другия бряг на реката. Нещастният Орфей започнал да пее и неговата песен разплакала и стария Харон, който вече се отказал да го гони.

Лодката приближила брега с душите на мъртвите, отиващи на съд. Орфей трябвало да намери владетеля на царството. Преминал през поляна, където блуждаели сенките на тези, които като живи не

били нито лоши, нито добри; наблюдавал мястото на блажените, където се радвали душите на добрите хора; както и страшния тартар^[1]. Там в мъки и страдания прекарвали душите на хората, които са извършили зли дела на земята. Когато Орфей запял, мъката изчезнала, защото се чул неговият глас. Изтерзаните души забравили своите нещастия, заслушани в песента. Сянката на мъртвия цар Тантал забравила за вечния глад и жаждата, с които боговете я наказали, а сянката на цар Сизиф си починала поне за малко от своя безполезен труд.

В центъра на царството на мъртвите върху черен трон седял владетелят му — мрачният Хадес. Черните му коси падали върху челото, а бялото му лице се осветявало от хладния му поглед. До него седяла Персефона, облечена в черна дреха, на фона на която лицето ѝ изглеждало като бледа луна в тъмна нощ. Орфей се стъпил при тази гледка, но неговата любов била по-силна от страха. Той запял своята песен пред могъщите владетели.

Запял за своята любов към Евридика и за смъртта, която преждевременно отвела нейната душа до царството на сънищата. Той пял за своята болка, за безкрайната си скръб, която нямала граници. Молел божествите на подземното царство да му позволят да отведе Евридику отново на земята. Все едно никой смъртен нямало да избегне последния си път до тяхното царство. И Орфей, и Евридика все някога щели да отидат в царството на мъртвите. Хадес и Персефона, трогнати, слушали неговата песен.

— Ще изпълня желанието ти — казал Хадес. — Евридика може да се върне между живите хора. Ти обаче не трябва да се обръща назад по пътя от подземното царство. Обърнеш ли се, преди да сте излезли на горната земя, тя ще изчезне, ще се върне между сенките и вече няма да я видиш.

Орфей радостно поблагодарил и след дадения му от владетеля знак бавно се приближил до сянката на Евридика, която последвала мъжа си нагоре към света на живите.

Те вървели по познатата пътечка към земята и се качили на ладията на Харон, за да достигнат другия бряг.

Минали през местност, в която царяла абсолютна тишина. Орфей вървял напред и се ослушвал за стъпките на Евридика. Чувал само своите крачки, затова го обзела тревога. Помислил си, че Евридика,

непознавайки пътя, се е заблудила и изостанала в подземното царство или й се е случило нещо лошо. Забравил Орфей своето обещание и се обърнал назад. Пред очите му се мярнала сянката на Евридица и изчезнала. За втори път любимата му жена преживяла смъртта. Лек ветрец докоснал челото на Орфей като последна милувка и след това певецът останал сам на пътечката. Отчаянието го обзело, той започнал да бяга по пътеката надолу, викал Евридица и без дъх достигнал реката с ладията на Харон. Но напразно се молил да го преведе на другия бряг.

Седем дни бродил Орфей по брега на Стикс и се опитвал отново да влезе в царството на смъртта. През тези седем дни сълзите му били неговата храна. Всичко било напразно. Тъжен, той се върнал на земята и отишъл в безлюдна планина. На една гола горска поляна запял на скалите и на вятъра и им разказал за своето нещастие. Дърветата от долините се размърдали от местата си, щом го чули. Преди Орфей да завърши своята песен, около него се струпали дърветата от цялата гора и го заслушали.

Голите склонове се раззеленили с млади дървета, а птиците се настанили там. Орфей запял и неговата песен се извисила над върховете на дърветата, а вятърът я разнесъл до хората. Когато те слушали неговата песен, оставали очаровани.

Тогава пияни вакханки, които почитали празника на бога на виното — шумния Дионис (Бакхус), с крясьци и смях навлезли в гората, където Орфей пеел своите тъжни песни. Те подразнили жените и една от тях хвърлила тирса^[2] си върху него, а друга запратила камък. Но тирсът и камъкът паднали пред него, покорени от песента. Разбеснелите се жени започнали да хвърлят тирсове и камъни и сред техните крясьци песента на Орфей започнала да загълхва. Камък ущелил Орфей и се оцветил от неговата кръв. Но песента не замъркала с угасването на неговия живот. Вакханките, възбудени от стореното зло, избили и животните, които го придружавали и били замаяни от неговия глас.

Дърветата загубили листата си от скръб, скалите проливали сълзи, а нивото на реките се покачило, тъй като в тях се вливали сълзите на цялата земя. Речни нимфи и дриади разплели косите си и облекли черни дрехи.

Душата на Орфей слязла в подземното царство. Харон веднага го превозил през реката. Една сянка отивала при другите сенки. Още отдалеч познал Орфей своята Евридица и забързал към нея. Можел да ѝ се любува, да гледа след нея, без да я загуби.

Дионис не оставил направеното зло без наказание. Превърнал краката на злите жени в корени, а техните тела — в стволове и постоянно движещи се от вятъра клони.

Тялото на Орфей било погребано от музите — богините на изкуствата и мъдростта. Главата на Орфей, която вакханките откъснали от тялото му, заплуvalа заедно с неговата лира по вълните на река Хебър и оттам по морето достигнала до остров Лесбос.

Оттогава звуците на чудните песни на славеите сечували на този остров, където се родили много известни певци. И най-известната гръцка поетеса Сафо се е родила там.

Лирата на Орфей плувала по реката и тихо свирела, а мъртвата глава пеела тихи песни. Вълните и бреговете ги повтаряли. И днес гърците пеят песни, които са запомнили от Орфей.

[1] Най-мрачното място в подземния свят, затвор за победените богове, титани и циклопи. — Б.пр. ↑

[2] Пръчка жезъл, украсена с бръшлянови или лозови листа. — Б.пр. ↑

ОСНОВАВАНЕТО НА ГРАД ТИВА

Във финикийския град Сидон живял цар Агенор. Неговата дъщеря Европа била известна със своята хубост нашир и надлъж — и сред хората, и сред боговете. Самият повелител на боговете Зевс се влюбил в нея.

Едно ранно утро красивата Европа се разхождала със своите приятелки по изпъстрените с цветя ливади близо до морския бряг. Сидонските девойки набрали цветя, а след това под сянката на дърветата с огромни корони започнали да свиват венци. Когато повдигнали очи от венците, ахнали от изненада. Към тях се приближавал чудесен бик с малки рога, прозрачни като кристал. Той ги гледал толкова смилено, че скоро страхът на девойките изчезнал съвсем. Европа му подала букет цветя, доближавайки го до розовата му уста, а нейните приятелки окичили рогата му с венци. Той си поиграл с тях и с леки стъпки се приближил до Европа, навел главата си и подвил предните си крака, сякаш я молел да се разходят заедно. Смеейки се, тя седнала върху гърба на приказния бик и поканила другарките си да дойдат при нея. Но бикът не дочакал другите момичета, надигнал се и с Европа на гръб се затичал към морските вълни. Ужасена, тя го молела и плачела напразно. Бикът заплувал по морските вълни и скоро той и Европа изчезнали от погледа на нещастните девойки, които стояли на брега. Навсякъде се виждала само необятна шир.

Слънцето залязло, на небето затрептели първите звезди, които се отразявали във вълните, а бикът с Европа все още плувал. В тъмнината напред той видял очертанията на непознат бряг и достигнал до твърдата земя заедно с изплашената Европа. Нежно я положил върху меката трева и изчезнал. От топлата нощна тъма се появила богинята на любовта Афродита. Навела се над обзетата от страх девойка и започнала да я утешава.

— Не се бой — казала ѝ тихо, — нищо лошо няма да ти се случи. Самият владетел на боговете Зевс се е превърнал в бик и те е донесъл

тук, защото се е влюбил в теб. Твоето име ще бъде безсмъртно. Тази част от света, където си сега, ще се нарича с твоето име — Европа.

Така заживели Европа и Зевс, скрити в далечна страна. Нейният баща Агенор потънал в скръб. Изпращал хора, за да донесат някаква вест за изчезналата му дъщеря, но те се връщали и мълчали. Нито един не утешил царя и не му дал поне малка надежда. Затова той извикал сина си Кадъм.

— Иди — казал той, — потърси и ми доведи сестра си Европа. Търси я навсякъде, по целия свят, и утеши моята скръб. Но без нея по-добре не се връщай!

Кадъм събрали своите най-смели бойци и тръгнал по света да търси сестра си. Странствал по познати и непознати земи все подалече и по-далече. Разпитвал за Европа, но никой не знаел нищо за нея. Преминал по много крайбрежия, през много реки, ала всичко било напразно.

Един ден той и другарите му се заблудили и се озовали на непознат път. Вървели дълго по него и срещнали непознат пътник. Попитали го накъде отвежда този път и така узнали, че той води до Делфи.

— Виждам, че сте отдалеко — казал им пътникът. — Или обичате приключенията, или търсите някого. Дали е така, или не, все едно е, но когато пристигнете в град Делфи, попитайте пророчицата. Може би самите богове ще ви насочат.

Зарадвал се Кадъм. Той отдавна бил слушал за Делфи. В прочутата делфийска зала на оракулите, на висок трикрак стол седяла пророчицата на града. Тя вдишвала пари, идващи от пукнатина в земята, иupoена, изричала трудноразбирами пророчества, които жрецът записвал и съставлял отговори за молителите.

Кадъм поблагодарил на непознатия пътник и когато стигнали до Делфи, намерили пророчицата и поискали съвет от нея. Жрецът предал на Кадъм следното пророчество:

— Не търси повече изгубената си сестра и не се връщай в своята родина. На самотна поляна ще намериш една крава, която още не е впрягана. Тръгни след нея и там, където тя спре, за да си почине, основи град и го наречи Тива.

Кадъм послушал съвета на боговете. Заедно със своите другари започнал да търси самотна поляна и да изпълни онова, което било

предопределено. Не след дълго намерил поляната и младата крава, която пасяла сочна трева. Той я последвал, преминал по нейните стъпки през една река и стигнал раззеленена ливада. Кравата спряла, погледнала към Кадъм и неговия придружител, повдигнала глава и протяжно започнала да мучи. След това спокойно легнала, а Кадъм паднал на колене и радостно целувал чуждата земя, която трябвало да стане негова нова родина. Той изпратил своите приближени да донесат чиста изворна вода за жертвоприношението.

Гората, в която навлезли неговите другари, все още не познавала острието на брадвата. Те се промъквали през гъстите храсти, за да търсят извора с кристалнобистра вода, която извирала от скалите, протичала през влажните камъни и пръскала около себе си приятен хлад. Прилекнали, за да напълнят съдовете си.

В този момент се чул грохот и съскане. Храстите над извора се разтворили и уплашените мъже видели огромен, покрит с люспи дракон с кървав гребен, поклащащ се от главата до опашката. От очите му излизали пламъци, разпръскващи отрова. Драконът отворил уста с три реда отровни зъби, от която излизал отровен дъх. Тези, които чудовището не достигнало с отровата си, били разкъсани на парчета от неговото огромно тяло.

Слънцето достигнало зенита си и удължило сенките, но приятелите на Кадъм не се връщали. Той дълго ги чакал и започнал да предугажда, че им се е случило нещо лошо. Затова взел копието, препасал меча си и тръгнал да ги търси. Открил в храстите пътеката и скалата с извора. Там лежали неговите избити приятели, а над мъртвите поклаща глава страшен дракон.

Кадъм безстрашно погледнал в кървавите очи на чудовището и се провикнал:

— О, мои верни приятели, аз ще отмъстя за вас, иначе ще стана ваш приятел и в смъртта!

Навел се, взел голям камък и го хвърлил върху дракона. Този камък би съборил цяла крепостна кула, но звярът останал невредим. Камъкът се отблъснал от неговите люспи и само го разгневил. Драконът се изправил срещу Кадъм. Тогава младият мъж размахал копието и пронизал тялото на чудовището с острието му. Драконът, гърчейки се, хванал със зъби копието и го счупил до дръжката. Острието обаче останало в тялото му и се образувала рана. От силната

болка драконът се обърнал към Кадъм и опитал да го усмърти с отровния си дъх, който излизал от голямата му уста. Човекът навреме отгатнал тези намерения и се покачил на огромно дърво. Подготвил си второ острие и го хвърлил върху шията на чудовището, пронизал я и така го приковал към един дъб. Драконът започнал да се извива и да се гърчи, изтръгвайки дъба с корените му. От шията му потекла кръв и всичко наоколо станало червено — тревата, мъхът, клоните на дърветата. Умиращото чудовище развъртяло опашката си наляво и надясно, пречупило няколко дървета и замряло.

Докато Кадъм гледал изумен мъртвия дракон и се чудел на огромното му туловище, при него дошла богиня Атина Палада.

— Посей зъбите на мъртвия дракон — заповядала му тя.

Кадъм разровил пръстта с копието си, в браздите посял зъбите на чудовището. Изведнъж земята започнала да се повдига, от пръстта се подали върховете на мечове и копия, после шлемове, глави, гърди и рамене, покрити с ризници, и ръце с щитове. Цялото поле се покрило с въоръжени воини. Кадъм се уплашил от войската и хванал меча си.

Но един от воините извикал:

— Не се меси в нашия бой. Това са наши работи! — И замахнал с меча си към най-близкостоящия до него воин, като го пробол с един точен удар.

Пред очите на Кадъм се разиграла страшна битка, в която воините се избивали помежду си. Те всички били родени от зъбите на дракона, който бил син на Арес — бога на войната.

Цялото поле се покрило с труповете на убитите мъже. Само петима от тях останали живи и сключили мир помежду си. Били силни и достойни, тъй като в боя съумели да опазят своя живот.

Именно с тях Кадъм поставил основите на град Тива.

ПЕНТЕЙ

Царят на Тива, Пентей, бил син на дъщерята на Кадъм и на един от петимата воини, които останали живи, след като поникнали зъбите на дракона. В него течала кръвта на войнстващия му баща. Обичал да гледа само добре въоръжени воини. От всички хора най-обичал тези, които умеели да хвърлят копието най-далеч, а от всички неща най-много харесвал меча, върху който кръвта никога не засъхвала. Най-приятната музика за него била дрънченето на оръжие. На нищо останало не обръщал внимание. Той познавал радостта, но само радостта от боя; познавал веселието, но само веселието на войните; и предпочитал свободата, но само тази, получена с оръжие в ръка на чужда територия. Не признавал божовете, презирал пророчествата и се доверявал само на оръжието и на силните ръце.

Но в тази мрачна страна — страна на войни и насилие, се появил със своята свита веселият бог на радостта, веселието и виното. Наричали го Дионис (Бакхус). Той отишъл в близката гора с колесница, теглена от тигри, обкръжен от тълпи мъже и жени, които пеели песни и славели с танци радостта от живота. Между тях подскачали сатири — същества с човешка глава и остри уши. Със своите кози крака и копита те танцували в такта на веселите песни.

Жените на Тива с разпуснати коси тръгнали след Дионис и неговите другари към гората. Мъжете, накичени с венци от бръшлян, също напуснали града и тръгнали с Дионис, за да прославят живота.

Когато Пентей узнал за това, избухнал гневно. Не можел да разбере как така мъжете могат да забравят оръжието и да тръгнат с Дионис. За него той не бил никакъв бог, а само обикновен мошеник, който не умеел да борави с оръжие, да язди кон и да влиза в бой. Пентей ненавиждал веселието, а песните и танците считал за женски работи. „Каква прослава на живота — казвал той, — животът има цена само тогава, когато е спечелен в победен бой.“

Той извикал своите слуги и им наредил:

— Идете веднага в гората! Някой си Дионис иска да спечели град Тива с помощта на песни и танци. Щеше да ми бъде по-приятно, ако някой я спечелеше с оръжие в ръка. Доведете ми този Дионис окован във вериги!

Уплашили се старите хора, които чули това, а слепият прорицател Тирезий предупреждавал своя обезумял цар да внимава. Пентей обаче не отстъпил. Неговият гняв избухнал с такава сила, сякаш бързотечен горски поток преминавал през препятствия от камъни, които срещал по пътя си.

Не след дълго слугите се върнали, като мъкнели след себе си непознат мъж с ръце, завързани на гърба.

— Това ли е Дионис? — развикал се Пентей.

— Не успяхме да намерим Дионис — оправдавали се слугите, — водим само един от тези, които го придрожаваха.

— Който и да си — решил Пентей, — ти трябва да умреш за назидание на останалите. Само че преди това трябва да ми кажеш защо си чествал Дионис.

— Аз съм Актей — започнал без страх своя разказ младият мъж, — баща ми не ми остави нито земя, нито бикове. Бях беден рибар, прехранвах се от морето. Така че баща ми ми оставил само тази вода. Обаче аз не исках да ловя риба само на един и същи бряг. Започнах да плавам по моретата, научих се да управлявам кораби и станах моряк. Един ден спряхме в непознато пристанище, за да се снабдим с прясна вода. Аз слязох на брега и огледах местността наоколо. Видях един моряк да води към нашия кораб непознато красиво момче. Момчето се поклащаше така, сякаш беше опиянено от вино или умираше за сън. Облеклото и лицето му бяха толкова необикновени, та веднага си помислих, че то е някакъв бог. Останалите моряци ми се присмяха, като казаха, че това момче ще бъде продадено като роб. За такава плячка, рекоха ми те, ще се вземат много пари. Започнах да се карах с тях, а от кавгата и виковете ни момчето на палубата се събуди. Отвори очи и попита:

„Къде съм? Къде ме водите?“

„А ти къде би искал да те заведем? — присмиваха му се моряците. — Само кажи къде и ние точно там ще те откараме“.

„Отведете ме на остров Наксос — отговори им момчето, — там е моят дом“.

Тогава насочих кораба в посоката, където се намираше остров Наксос. Но останалите моряци ме отстраниха и насочиха кораба в противоположната посока. Те не пожелаха да изпълнят своето обещание и обрекоха момчето на робство.

Аз ги молех да не нарушават даденото обещание. Те се смееха и казваха да се грижа по-добре за себе си, а за кормилото ще се погрижат самите те. Момчето беше разбрало, че посоката е друга, и с плач ги умоляваше да го отведат на остров Наксос. Обаче плачът и молбите сякаш задвижваха веслата по-далеч от неговия дом.

Изведнъж стана чудо. Кълна ти се, царю, че казвам истината. Корабът спря, като че ли беше закотвен, моряците едва удържаха веслата. Спуснаха платната и отново започнаха да гребат, така че от тях се лееше пот. Чудех се какво може да се е случило и започнах да виждам, че от вълните излизат леторасли от бръшлян и като змии се увиват около веслата и пълзят нагоре по тях. След като те обраснаха, целият кораб се покри с листа. На носа стоеше момчето в цялото си величие, обкичено с венци от лозови листа, заобиколено от тигри и пантери. Това беше самият бог Дионис.

Аз погледнах към моряците и видях, че телата им започват да потъмняват, ръцете им — да се скъсяват, и върху кожата им да израстват люспи. Пред очите ми се превърнаха в делфини, а гладките им тела се изхълзгаха от палубата едно след друго в морските вълни. От двадесет моряци, които бяхме на кораба, останах сам на палубата и зачаках да се променя, моите ръце да се превърнат в хриле и морето да ме приbere. Но Дионис ме погледна с усмивка и ме помоли да поема кормилото. Насочихме се към Наксос и там аз останах на служба при него.

— Достатъчно — казал Пентей. — Достатъчно си ми разказал приказки. Отивай веднага в затвора, за да бъдеш изтезаван.

Стражите го отвели в затвора и отишли да пригответят уредите за мъчения. Обаче докато се подготвяли, вратите на затвора се отворили и невидими ръце освободили затворника от оковите. Когато стражата се върнала за своята жертва, килията била празна.

С Дионис тръгнала и царицата майка и други жени от двореца. Ядосаният Пентей тръгнал след тях. Със собствените си ръце искал да накаже Дионисовите привърженици. По пътя се случило нещо, което го подудило. На хоризонта се виждали две слънца, а когато се огледал

зад себе си, видял два града, а не един. Дървета, ливади, скали — всичко се движело пред очите му. Слушал смеха на тези, които се весели с Дионис, но не можел да се ориентира точно къде се намират те. Достигнал до висок бор, с разтреперани ръце се хванал за клоните и започнал да се катери нагоре. Мислел, че оттам ще има по-добър изглед.

Във въздуха се разнесъл висок глас:

— Вижте, там, върху бора, е нашият най-голям неприятел.

Цялата Дионисова дружина погледнала нагоре. Опиянени от виното и омагьосани от Дионис, те не познали своя цар и мислели, че в клоните се крие някакъв хищник. Започнали да хвърлят камъни и клони, докато оголили корените на бора и той паднал върху земята заедно с цар Пентей.

Тогава всички се нахвърлили с тояги върху него, като че ли царят бил див звяр. И царицата майка, омаяна от Дионис, също хвърляла камъни по своя син.

Така загинал цар Пентей, но хората не тъгували за него. Те се върнали към своя начин на живот и се хващали за меча само тогава, когато трябвало да се отбраняват.

МИДАС

Във Фригия, Мала Азия, преди много години царувал цар Мидас, голям почитател на бог Дионис. Той живеел в прекрасен дворец и бил безкрайно богат. За себе си мислел, че е много умен, че всичко разбира и че само той може да взема правилни решения. И както се случва, когато става въпрос за царя, никой не му се противопоставял.

Веднъж селяни довели при него един пиян старец, който едва се държал на краката си. Оплакали се от него, че берял от най-доброто грозде, което растяло в царските лозя. Но и нямало нужда от доказателства, защото дебелият старец с дълга брада целият бил опръскан с гроздов сок, върху зеления му измачкан венец имало тъмни капки.

Мидас веднага познал в него Силен, учителя и спътник на Дионис, член на неговата свита. Той възпитавал Дионис още от малко дете и до този момент не го бил оставял. Цар Мидас приел с уважение скъпия си гост. Заповядал да пригответят най-вкусните ястия, да донесат мехове, пълни с най-хубавото вино, и поканил певци и музиканти на тържествата.

Десет дни и десет нощи пирувал Силен с царя и с поканените гости. Сребърните чаши през това време не останали празни и вино, смесено с вода, се наливало непрекъснато. Гостите се радвали и се весели. Слугите поддържали десет дни огъня в огнищата и скарите нямали време да изстинат. Масите едва удържали тежестта на пълните блюда, а целият дворец бил като кошер. Ден и нощ от двореца се разнасяли омайващи песни и звуците на лири и свирки.

На единадесетия ден царят организирал тържествено шествие. На Силен той подарил магаре, тъй като знаел, че обичал да язди. Останалите съпровождали скъпия гост на коне, с колесници или пеша, а виковете и песните достигнали до съседната земя, където се намирал Дионис.

Срещнали бог Дионис, който седял в златна колесница, водена от тигри, и търсил своя учител и възпитател Силен. Зарадвал се, когато

видял учителя си, възседнал магаре, съпроводждан от това шествие, накичено с листа и цветя.

— Поискай си нещо, каквото желаеш — казал богът на царя, — за тази услуга, която ми направи, аз ще изпълня всяко твоето желание. Какъв дар си избираш?

Мидас се поклонил на Дионис и с хитро изражение казал:

— Направи така, че всичко, до което се докосна, да се превърне в злато.

Богът се засмял на царското желание и рекъл:

— Царю, можеше да си избереш по-добър подарък. Но всичко, което си пожела, ще се изпълни.

Щастливият Мидас се върнал в своя палат, радвайки се на избора си. На света нямало да има по-богат цар от него. Без да се бави, той искал да разбере истина ли е това, или не. Откъснал клонче от едно дърво и не повярвал на очите си. И клончето, и листата станали златни. Повдигнал камък от земята и в ръката си видял чисто злато. Докоснал парче пръст и то станало златно. Минал през полето, откъснал класове и те се превърнали в златни. Преминал през царската градина, откъснал една ябълка и в дланта му тя заблестяла от чисто злато.

Радостен, Мидас влязъл в двореца, но едва се допрял до вратата — и тя станала златна.

Когато се докоснал до завесите на прозорците, и те се превърнали в златна стена. Поръчал да подгответът богат прием. Когато измил ръцете си, с ужас забелязал, че от тях се стичат златни капки. Седнал на масата и щом посегнал към хляба, преди да го сложи в устата си, той се превърнал в парче злато. Протегнал ръка към ястията, но печеното мясо започнало да блести като злато. Тогава Мидас повикал своите слуги и им наредил да го хранят. Те му подавали храна, но когато тя се допирала до устните му, се превръщала в злато. Виното също ставало златно.

Сред толкова много злато царят се ужасил от своето желание и разбрал, че трябва да умре от глад и жажда.

Треперейки от страх, той заповядал да оседляват конете. Потресен, бързо се отправил при Дионис и забелязал как юздата му се превръщала в злато.

Весел смях му показал мястото, където си почивал Дионис със своята свита. Мидас скочил от коня и паднал на колене пред бога.

— Прости ми, милостиви Дионисе, за моето желание — молел се той пред него — и ме избави от това страдание!

Богът се смилил над нещастietо на царя и го посъветвал:

— Иди при река Пактол и се потопи целият в нейните води, измий от тялото си това страшно желание.

Веднага Мидас се отправил към реката и се потопил целият в нея, измил главата и косата си. Оттогава хората намират златен пясък в реката и казват за нея, че е златоносна.

Царят бил щастлив, че се е избавил от страшния дар, и вече не искал да види злато. Предпочитал да се разхожда из ливадите и да слуша как Пан — богът на пастирите и защитник на стадата, свири на звучната сиринга — тръстикова свирка. Бог Пан имал кози крака и рога, целият бил покрит с козина, бягал по горите, гонел нимфите и плашел пътниците. А когато седял в сянката на дърветата, свирел на своята свирка със седем отвора само весели песни, които царят обичал да слуша.

Пан разбрал, че неговите песни се харесват и че свири по-добре от господаря на музите — Аполон. Затова той повикал бога на планината Тмол, за да отсъди кой свири по-добре — той или Аполон. Планината Тмол премахнала от огромните си уши клоните на прастарите дървета. Състезанието започнало със свиренето на бог Пан, който изпълнил своята простишка песен. На края на гората стоял цар Мидас и в захлас слушал звуците от свирките, които се надсвирвали като чуруликането на птиците или като свистенето на вятера в скалите, или подскачали като вълните на реката над камъните.

Пан завършил свиренето и Тмол поканил бог Аполон. Той отметнал пурпурното си наметало и с лявата си ръка повдигнал прекрасната си лира. Меко ударил по струните и те започнали да звучат вълшебно. В притихналата вечер към небето се разнесли сладки тонове, като че ли се издигали върху нежни сребърни крила.

Богът на планината Тмол бил впечатлен от Аполон и предложил на Пан да приеме предимството на лирата пред сирингата. Небесните песни на Аполон спечелили пред песните на Пан.

Мидас не харесал решението, тъй като си мислел, че само той разбира от всичко и че само той може да присъждва награди. Затова извикал:

— Не съм съгласен. Песента на Пан е сто пъти по-добра. На мен ми харесва. А щом ми харесва, значи е по-добра. Ти нямаш ли уши?

Разгневеният Аполон хванал царя за ушите. Те започнали веднага да променят формата си, издължили се и се покрили с белезникава козина.

— Сега имаш ушите, които заслужаваш — казал ядосаният бог и изчезнал.

Мидас се хванал за главата и напипал дълги магарешки уши. По-късно съжалявал, че се е намесил в спора, без да го разбира. Затичал към дома си, но магарешките уши го удряли по главата.

У дома той скрил ушите си под голям тюрбан. По-късно му пораснали толкова дълги коси, че не можел да ги крие повече под тюрбана. Тогава извикал своя слуга, който винаги преди това подстригвал косите му, и му открил тайната си.

— Сега тази тъжна тайна знаем само ние двамата — ти и аз — казал Мидас на слугата. — Никому не я издавай, в противен случай ще заплатиш с живота си!

Слугата започнал да трепери от глава до пети и се страхувал да не издаде на някого това, което е видял върху главата на царя. Тази тайна обаче страшно много му тежала — толкова, че не можел вече да я понася. Премислял дълго как да се избави от нея, а през нощта, когато не можел да спи, взел решение.

Сутринта напуснал града и отишъл на реката, където на едно самотно място пъхнал главата си в една изкопана дупка в земята и започнал да шепти в нея:

— Цар Мидас има магарешки уши.

След това покрил дупката с пръст и се надявал, че в нея завинаги е затворил своята тайна. Станало му по-добре. Спокойно се върнал в града и от този момент нищо вече не го измъчвало. Продължавал да подстригва царя, както преди.

След година на същото място до реката израснала гъста тръстика, а когато вятърът се докосвал до нея, тя започвала да шуми и шепти:

— Цар Мидас има магарешки уши.

Така тайната на царя била научена от всички хора. „Най-после боговете белязаха единого за глупостта му с външно знамение“, доволно

си мислели те. Но, за съжаление, не всяка глупава постъпка бог Аполон дарявал с такъв великолепен дар.

ТАНТАЛ

В Лидия, там, където днес се намира Турция, преди много години управлявал цар Тантал. Никое друго царство не било по-богато от неговото. Планината Сипил била пълна със злато, полето се простиравало на двадесет дни път, а житните класове били два пъти по-тежки, отколкото в останалите ниви. Върху зелените склонове растяла буйна трева, където пастири отглеждали огромни стада добитък. Боговете не отказвали нищо на Тантал, той бил техният любимец. Те му позволявали да седи редом с тях на планината Олимп, да взема участие в техните пиршества и да слуша това, което те си говорели.

„Аз се храня заедно с боговете — мислел си Тантал — и по нищо не се различавам от тях. Те ми наливат в чашата божествен нектар и амброзия и аз вземам участие в техните разговори. Хората не трябва да се съмняват в това, че аз съм бог.“ „Не си всемогъщ“, проговорила неговата съвест. „Не съм — отговорил си сам Тантал, — но кой знае дали боговете са всемогъщи? Аз ще ги изпитам, за да се убедя сам в това.“

Точно тогава от храма на Зевс на остров Крит едно смело момче било откраднало златно куче, което пазело светилището. Момчето дало златното куче на Тантал, тъй като знаело, че той не се бои от боговете. Царят скрил откраднатия предмет у себе си. Не след дълго в двореца дошъл вестител на боговете.

— Царю — казал вестителят, — не е присъщо на царете да се свързват с разбойници и крадци. Върни в храма това, което си взел.

— Аз не знам за какво става въпрос — отговорил царят.

— Върни крадената вещ — заблестели очите на вестителя — или ще си навлечеш гнева на боговете!

— Ако съм направил нещо лошо — засмял се Тантал, всемогъщите богове щяха да знаят и да ме накажат.

Царят се заклел, че не притежава златното куче. Вестителят си тръгнал, без да свърши работата, за която бил дошъл, а Тантал бил

сигурен, че божествените същества само се правят, че знаят всичко, а в действителност не се различават от смъртните хора.

Обаче божествените знаели всяка крачка на Тантал, но чакали момента, в който той ще даде предимство на истината пред лъжата, на почеността пред безчестието и на справедливостта пред неправдата.

Надменността на Тантал растяла и растяла, той не се задоволявал само с това да пие амброзия с божествените на Олимп. Вземал от божествената храна и от напитките от масите на божествените и ги давал на своите приятели. Непрекъснато се присмивал над законите на хората и на божествените и накрая измислил страшно злодеяние, за да осърби божествените.

Той заклал сина си Пелопс и поканил божествените на пиршество в двореца. На гостите предложил месото на собствения си син. Деметра, богинята на земеделието, не забелязала нищо и изяла едната плешка, която ѝ поднесли слугите. Останалите божествените разбрали злия умисъл и никой не се докоснал до храната.

Цар Тантал се уплашил от гнева на божествените и от тяхното могъщество и започнал, кланяйки се, да ги моли за снизходжение. Но последната му постъпка била капката, която преляла чашата. Зевс, господарят на божествените, веднага захвърлил престъпника Тантал в мрачното подземно царство, в ада. За своите престъпления той бил осъден на вечни мъки.

Оттогава в царството на мъртвите Тантал стои потопен в бистра вода, но го мъчи страшна жажда. Щом се наведе, за да потопи напуканите си устни във водата, тя веднага изчезва, а под краката му остава само сух пясък. Над неговата глава висят отрупани с вкусни плодове клони, но Тантал е изтощен от глад. Щом протегне ръце към круша, смокиня или червена ябълка, връхлита вятър и отвява настрани клоните. Над главата му е надвиснала скала и го застрашава всеки миг да падне и да го смаже. Вечен страх свива неговото сърце. На такива мъки е обречен Тантал в царството на сенките: да изпитва вечен страх, жажда и глад.

Останките от Пелопс били сложени от божествените в един котел. Със своите магии те съживили момчето и то застанало пред божествените по-красиво, отколкото било по-рано. Липсвала му само плешката, която изяла разсеяната Деметра. Божествените дарили Пелопс с плешка от

слонова кост. От тогава насетне всички потомци на неговия род имат бяло петно на рамото.

НИОБА

Ниоба била царица на Тива и надлъж и нашир нямало пощастлива жена от нея. За нейния съпруг, цар Амфион, и за неговото умение да свири на лира се говорело от единия до другия морски бряг на Гърция. Когато градили крепостните стени на град Тива, било достатъчно цар Амфион да засвири на лира една от своите прекрасни песни и скалите се пропуквали, камъните едновременно със сладките звуци на лирата се търкаляли към него. Пред очите му те сами се подреждали и така се изградила крепостта.

Тантал бил баща на Ниоба. Тя се гордеела с приятелството на баща си с боговете. Царските хамбари били пълни, стадата — охранени, а в съкровищниците в двореца нямало друго, освен злато и сребро. Ниоба имала всичко, което пожелае. Била щастлива със своите седем пораснали синове и със седемте си красиви дъщери.

Веднъж всички вярващи в боговете жени на Тива сплели в косите си лаврови венци и се готвели да принесат жертва на богинята Лето и на нейните деца — Аполон и Артемида. Гордата Ниоба наблюдавала тази подготовка за жертвоприношението, но не отишла при другите жени. Излязла със своите придружители на улицата, облечена в скъпа дреха, изтъкана от злато, а гъстите ѹ лъскави коси, падащи по раменете ѹ, напомняли по-скоро на богиня, отколкото на смъртна жена. Като богиня тя се доближила до тиванските жени, които поставяли тамян в запалените огньове.

— Да не сте полудели? — викнала им тя. — Принасяте жертва на боговете, които никога не сте виждали! Защо не го направите за мен? Нали ме познавате по-добре от Лето. Мой съпруг е славният цар Амфион. Мой баща беше цар Тантал, който седеше на една маса с боговете и пиеше заедно с тях амброзия и нектар. Аз имам по-големи съкровища от всяка друга богиня. И деца имам повече от Лето. Имам седем синове и седем дъщери, а тя има само един син Аполон и една дъщеря Артемида. Аз съм от прославен род, богата съм и имам много деца. Нито една богиня не може да се сравнява с моето щастие.

Махнете се от олтара и загасете огньовете. Молете се на тази, която заслужава вашите молитви.

Жените на Тива се изплашили от думите на царицата, махнали лавровите венци от косите си и напуснали олтара, но по пътя към домовете си тихо искали прошка от богиня Лето.

Тя стояла на върха на планината и нейните божествени очи виждали всичко, което ставало в Тива. Сърцето ѝ започнало силно да бие, когато забелязала, че Ниоба прогонва жените от олтара.

— Деца — казала Лето на бог Аполон и на богиня Артемида. — Аз, вашата майка, бях оскърбена от една смъртна. Гордата Ниоба изгони от моето светилище жените на Тива. Своите два пъти по седем деца тя поставя над вас, а на мен се присмива.

Лето искала да продължи своето оплакване, но Аполон я прекъснал с думите:

— О, не казвай нищо повече, майко. С жалбите си само ще забавиш наказанието!

Аполон и Артемида, обвити в един облак като в плащ и скрити от човешките очи, бързо се понесли към крепостните стени на Тива.

Пред вратите на града се упражнявали във военни игри седемте синове на Ниоба. Най-големият от тях яздел непрекъснато в кръг на гърба на прекрасен, покрит с пяна кон и здраво държал юздите му. Той изведнъж извикал от болка и паднал. Една стрела го пронизала в гърдите.

Други двама синове, по-млади от първия, се борели, хванали се един за друг. Опънатият лък изпратил стрела, която се забила смъртоносно в двамата. Тя ги пронизала и те едновременно паднали върху земята и изпуснали последното си дихание. Четвъртият и петият синове им се притекли на помощ, но докато се доближавали до техните тела, се строполили мъртви на земята. Стрела пронизала крака на шестия син. Когато той се опитал да я изтрягне от раната си, друга стрела се забила в гърлото му и едновременно с изтичането на неговата кръв и животът напуснал тялото му.

Най-младият син вдигнал ръце към небето и започнал да моли божовете да се смилят над него. Молбата му трогнала Аполон, но стрелата не могла да се върне. Така загинал и най-малкият син на Ниоба.

Новината за тези страшни убийства се разнесла по целия град Тива като зла прокоба. Цар Амфион, потънал в скръб, хванал меча и се пробол. Ниоба излязла от двореца и се втурнала към градските стени, където лежали нейните седем синове. Прегърнала ги и ги обляла със сълзите си, покрила ги с целувки, но гневът отново я завладял.

— Радвай се на моето нещастие, жестока Лето, защото със своите синове аз ще погреба и своя живот. Но аз все пак имам повече деца, отколкото ти, щастливата. Аз имам още седем прекрасни дъщери!

Едва Ниоба замъркнала и се чуло свистенето на опънатата тетива и една от дъщерите й, които били около нея, паднала, поразена от стрелата. Богиня Артемида опънала отново лъка и втора от сестрите се разделила с живота си. Където и да били скрити, там щяла да достигне стрелата на отмъстителната богиня.

Останала само най-малката, последната дъщеря, и Ниоба я закрила с тяло и с гънките на дрехата си. Сломена, Ниоба за първи път вдигнала ръце към небето с молба богинята да ѝ остави поне една-единствена дъщеря. Докато се молела, и последната умряла в ръцете ѝ.

Ниоба осиротяла между мъртвите си деца. Само тревата около нея започнала да шепти — пред смъртта кой от смъртните хора може да разчита на своето щастие?

Неподвижна, потопена в своята скръб, Ниоба гледала пред себе си. От лицето ѝ постепенно се отдръпнала кръвта, косите ѝ се втвърдили, вятърът вече не ги развявал. В студен камък се превърнали ръцете и краката ѝ. Извил се буен вятър над град Тива и отнесъл Ниоба в нейната родина Лидия. Там към новата скала прииждали непрекъснато хора. Скалата приличала на жена, а от каменните ѝ очи непрекъснато се стичали скръбни незасъхващи сълзи.

ПЕЛОПС

След като Зевс изпратил Тантал в царството на сънищата, царският трон останал без цар. С управлението се заел младият Пелопс, но той не управлявал дълго. Царят на съседната страна мечтаел за богатствата на Тантал, нападнал неговата страна и изгонил Пелопс от бащиния му дворец. Със своя верен слуга Пелопс напуснал родината си и тръгнал на път. Пътували дълго, докато стигнали до Гърция. Минавали през бедни полета, в които стърчали само камъни, и през богати градове с бели къщи и мраморни статуи. Една привечер се спрели пред високите стени на голям град. Преминали през вратите и потърсили място за нощуване. Когато слънцето пръскало последните си лъчи, те достигнали царския палат. Побили ги тръпки от това, което видели.

Пред двореца върху тринаесет кола били набучени човешки глави.

Един старец се спрял при тях и забелязвайки ужаса в техните очи, им пояснил:

— Не се учудвайте, всички те са жертви на едно предсказание.

— Не познавам бог, който би направил такова предсказание — възкликнал Пелопс.

— Жестока ли е тази смърт? — засмял се старецът. — Но тя е чудовищна и за нашия цар и затова той убива, за да не бъде убит.

— Говориш като прорицателката Пития — казал ядосано слугата на стареца. — По-добре кажи направо какво става в този град.

И като кимнал с глава, старецът започнал да разказва:

— У нас, в град Пиза, царува цар Еномай. Той има красива дъщеря. Тя се нарича Хиподамия. На Еномай било направено предсказание от оракул, че мъжът, който се ожени за неговата дъщеря, ще бъде причина за смъртта му. Та кой не би се боял за своя живот? И Еномай се страхува. Затова предлага на всеки кандидат за ръката на красивата Хиподамия да се състезават помежду си. Състезанията се провеждат с колесници, теглени от коне. Конете на Еномай са по-бързи

и от буйния северен вятър. На кандидата той дава предимство, след това призовава Зевс да му помогне и едва след това се спуска след чужденеца. Състезанието се провежда от град Пиза до жертвеника на Посейдон в долината на Коринт. В случай че претендентът за ръката на Хиподамия пристигне пръв, той може да я вземе за жена. А ако Еномай го настигне, ще го прободе с копието си. Всички кандидати са достигани от царя. Главите, които виждате набучени на колове, са техните. По такъв начин царят иска да уплаши всеки, който дръзне да се състезава с него. От дълго време не се е появявал нито един смел кандидат.

— Убеден съм в това — казал слугата на Пелопс, — всеки трябва да внимава за своя живот. Веднъж загубиши ли го, повече няма да го намериш.

Замислил се Пелопс, но не промълвил нищо.

— Сигурно сте отдалеч — рекъл старецът, като огледал Пелопс и неговия слуга. — Ако търсите място за спане, аз мога да ви предложа.

Пелопс престанал да размишлява и тримата се отправили към дома на стареца.

Тази нощ Пелопс не успял да заспи. Излязъл навън и нещо като че ли го теглело към царския дворец. По небето плувала голяма бяла луна, дворецът блестял от нейните лъчи, а коловете с човешките черепи хвърляли дълги сенки. Пелопс се опитвал да си представи колко е хубава тази Хиподамия, заради която се простили с живота си толкова много кандидати. Тогава се отворила една вратичка в стената на царския дворец и се появила девойка в тъмни дрехи. Пелопс се притиснал към стената и започнал да я наблюдава. Нейното бледо и красиво лице съперничело по красота наискрящите звезди на небето. Тя преминавала покрай коловете и тъжно въздишала. След това се върнала по същия път и изчезнала така, както се появила. Пелопс, развлнуван от гледката, се върнал в къщата на стареца и не могъл да заспи до сутринта.

Слънчевите лъчи събудили слугата и той започнал притеснено да бърбори:

— Господарю, ще направим добре, ако тръгнем рано на път. Цяла нощ сънувах набучените на кол. Мисля, че тук не сме в безопасност. Хайде да се разделим със стареца и да напуснем града.

— Тази нощ — казал му Пелопс — аз видях Хиподамия. Тя е красива, но е тъжна. Ще отида при цар Еномай и ще поискам ръката ѝ. Ще се състезавам с него и трябва да спечеля. Така ще отърва Хиподамия от тъгата и ще напуснем нейната родина, за да не се изпълни предсказанието. Аз не искам смъртта на царя.

— Какво, нима сме разгневили боговете — вайкал се слугата, — та са те накарали да мислиш така? — Станал бързо от леглото и отишъл да търси стареца с молба да разубеди Пелопс. Но усилията му били напразни, защото Пелопс вече бил взел решение.

Слънчевата колесница едва се показала на хоризонта и синът на Тантал вече стоял пред цар Еномай. Той го изслушал и понеже младежът му харесал, започнал да го разубеждава. Пелопс не отстъпил от своето решение. За първи път Еномай не искал да изкупи своя живот за сметка на младежа чужденец.

— Тогава се приготви — завършил разговора Еномай, — утре ще се състезаваме.

В залите на двореца Пелопс видял Хиподамия. На дневна светлина му се сторила още по-красива, отколкото на лунна. Тя тъжно погледната Пелопс и веднага закрила лицето си с ръце. Хиподамия също била впечатлена от младия чужденец, за първи път харесвала свой кандидат.

Слугата чакал Пелопс пред двореца. Щом разбрал, че неговият господар утре ще се състезава, започнал да го оплаква, сякаш е мъртъв. Пелопс се съмнявал в своята победа. Конете, с които Еномай щял да се състезава, били дар на царя от бога на войната — Арес. Би било трудно да ги настигнат обикновени коне.

С лоши предчувствия Пелопс отишъл на брега на реката, която се вливала в морето. Там той извикал бога на морето Посейдон и го помолил за помощ. Така горещо се молил, че богът го чул.

Реката забучала като след буря и от разпенените вълни изскочили крилати коне, от копитата на които излизали искри. След себе си те теглели лека колесница, която блестяла като пяна на гребена на вълните. Пелопс се прехласнал, благодарил на Посейдон и му обещал богато жертвоприношение.

С новата колесница и необикновения впряг на следващия ден той отишъл при цар Еномай. Още в далечината, щом го забелязал, царят познал конете на Посейдон и от разсеяност забравил за жертвата, която

давал обикновено на Зевс. Той не осигурил на Пелопс предимството, което предоставял на другите кандидати, качил се на колесницата и надпреварата започнала.

Конете на Пелопс се носели напред, сякаш летели, и само облаците от прах показвали местата, през които е минал той. Пред очите му бил образът на тъжната Хиподамия и желанието да я освободи от тази печал го карало да достигне по-бързо целта. След него била колесницата на царя, впргната в коне, по-бързи от северния вятър. Пред очите си царят виждал само собствената си смърт и знаел, че ще я избегне само ако догони Пелопс. Затова той подканвал своите коне да препускат по-бързо напред. Разстоянието между колесниците намалявало, царят имал надежда, а отчаянието обхванало Пелопс. Той вече бил близо до целта, когато царят го догонал и повдигнал копието в ръката си. В същия момент колелата на царската колесница изхвръкнали от осите, колесницата се обърнала, царят удариł главата си в камък и се пребил. Той умрял в момента, когато колесницата на Пелопс достигнала целта.

Победителят се върнал в Пиза. Радостно го посрещнали хората и всички го поздравили като нов цар. Пелопс наредил да погребат тържествено Еномай и се оженил за Хиподамия. Той станал славен цар. Полуостровът, където спечелил състезанието, получил неговото име — Пелопонес. В град Олимпия в чест на неговата победа били основани олимпийските игри.

Обаче Пелопс не бил щастлив. След победата той приел кочияша на Еномай, който имал претенции към половината царство.

— Ако не бях аз — крещял Миртил, — твоята глава щеше да бъде набучена на кол пред двореца. Аз направих така, че колесницата на царя се разпадна, а той умря. Дай ми това, което ми се полага.

Пелопс се ядосал на Миртил, че се хвали с причинената смърт и иска възнаграждение за нея, и го хвърлил от една скала в морето. Умиращият Миртил проклел Пелопс. Така нещастният Танталов род бил преследван от още едно проклятие.

ЗА ЗЛАТНОТО РУНО

Живял някога в Гърция цар, чиято съпруга била от рода на боговете. Родили им се момиче и момче. На момчето дали името Фрикс, а на момичето — Хела. Децата били красиви и добри и царят благодарил на боговете за щастието, с което дарили семейството му. Но той не бил доволен от постигнатото, а търсел друго. Изгонил царицата и се оженил повторно. Така Фрикс и Хела нямали вече майка, а мащеха, която ги мразела, карала им се и ги гонела. Децата бягали от нея и се криели в градината, която се намирала близо до царския дворец. Когато мащехата не можела да ги открие, тя се оплаквала на царя от невъзможните му деца.

Тежки дни настъпили за тях, когато мащехата родила двама синове. Тя си съчиняvalа неверни истории за тях и ги разказвала пред царя, като ги злепоставяла пред него. Измисляла различни наказания и искала неговите да бъдат по-строги. Мащехата се страхувала, че нейните синове ще делят царското богатство с децата, които тя ненавиждала, и дълго мислила какво да направи, за да могат само нейните чеда да получат наследството. В главата ѝ се зародили пъклени планове. Тя решила да убие децата. Дълго и хитро подготвяла тяхното убийство, за да не научи за него царят.

Събрала жените от царството и им казала:

— Аз знам, че вие сте трудолюбиви, но не сте богати. Работите и вие, и вашите семейства, а едва пъlnите хамбарите. Научила съм един начин три пъти да се увеличи реколтата от нивите. Ще ви издам това тайнство. Преди да отидете на сеитба, трябва да изслушате в пещите зърното. Ще видите, че хамбарите няма да съберат вашето жито. Тази тайна не споделяйте с никого, даже с мъжете си. Ако кажете някому, всичко ще се обърне срещу вас и ще бъдете наказани от боговете.

Жените благодарили на царицата и се разотишли по домовете. Те виждали пред себе си как богатството се приближава към тях в златна кола, пълна със златни класове. Никому не разказали за тайната. Преди

началото на сеитбата изсущили в пещите зърното и зачакали богатата реколта.

Скоро полето се раззеленило, но от почвата не се показвали зелените стръкчета на житото, а само плевели и тръни. В цялото царство реколтата била унищожена. Жените запазили мълчание и никой не знаел защо засетите ниви не се събуждат за живот, както всяка година. Царството било застрашено от глад.

Коварната царица посъветвала царя да прати пратеници при делфийската пророчица и да я попитат коя е причината боговете да изпращат на царството му глад и мор. Царят изbral пратеник. Преди да тръгне на път, царицата го подкупила с шепа злато и му казала:

— Това е първата част от твоето възнаграждение и ако изпълниш това, което ти наредя, ще получиш още толкова. Не отивай в Делфи. Тръгни в посока към града, но се скрий в гората. Когато дойде времето да се връщаш, предай на царя следното предсказание: Гладът от твоята земя ще изчезне и полето ще дава богата реколта, но трябва да се принесат жертви на боговете. Тези жертви са Фрикс и Хела.

Пратеникът, щастлив, че в ръцете си държи това съкровище, се съгласил с нея и обещал да изпълни нейната заповед. Престорил се, че заминава за Делфи, и се скрил в гората. Оттам отишъл в царския дворец и споделил с царя страшното предсказание. Царят дори не искал да чуе за жертвоприношението. Мащехата се уплашила, че той няма да позволи това злодеяние, затова отишла при гладувящите жени.

— Идете при царя — казала им тя — и го принудете да изпълни предсказанието, в противен случай всички ще умрат от глад. Аз искам вашето добро, нека и царят го поискан. Докато Фрикс и Хела са живи, гневът на боговете няма да бъде смирен.

След тези думи пред двореца се струпали тълпи хора и искали царят да изпълни желанието на боговете. Царят трябало да се съгласи с тях.

Мащехата наредила децата да бъдат затворени в килия през нощта, за да не избягат. На другия ден рано сутринта те трябало да се принесат в жертва.

Нощта била безкрайно дълга за всички. Мащехата не могла да заспи от радост, че на сутринта нейното пъклено дело ще се осъществи, царят не заспал от мъка по децата си, а те в същото време се притискали едно към друго и от страх едва дишали.

Едва първите слънчеви лъчи огрели хоризонта и към мястото на жертвоприношението се втурнали тълпи хора. Те се надявали, че жертвите ще премахнат проклятието и че ще настъпи краят на глада и лишенията.

Фрикс и Хела излезли от килията, обкичени с венци. Тълпите утихнали. За последен път Фрикс се огледал наоколо и повдигнал очи към синьото небе. Там забелязал един блестящ облак. Той растял и растял, приближил се до земята и покрил жертвеника, хората и децата. От бялата мъгла изскочил златен овен и застанал пред Фрикс и Хела. Чул се тихият глас на тяхната майка:

— Деца мои, аз дойдох, за да ви спася. Седнете върху овена и повече не се страхувайте.

Осмелил се Фрикс и седнал на гърба на овена, от който излизали светещи лъчи, и го хванал за рогата. Зад него върху златната вълна седнала и сестра му Хела. Овенът се понесъл по въздуха към небето. Отнасял децата далече от зата царица и жертвеника. „Дръжте се здраво“ — чували от далечината гласа на своята майка. Летели в ранната утрин. Овенът се носел във въздуха като птица. Хората вдигали нагоре очи и търсели нещо в далечината. Те с ужас мислели, че на хоризонта изгрява ново слънце, защото златното руно на овена блестяло и осветявало всичко наоколо.

Децата прелетели сушата и най-после под тях се показало морето със скалистите острови и с плаващите в него кораби.

Фрикс се държал здраво за рогата на овена и посъветвал сестра си:

— Внимавай, сестро, не гледай надолу, за да не паднеш.

Хела послушала брат си и наблюдавала минаващите покрай тях облаци. Дълго гледала пред себе си, докато й се сторило, че овенът стои на едно място, че виси между небето и земята и че облаците плуват около него. Искала да се убеди и погледнала надолу. Главата й се завъртяла от височината и от бързината, с която летял овенът. Ръцете й изпуснали златното руно и тя паднала в морето. Фрикс за малко да я последва, но не паднал. Бързо се спуснал надолу с овена, но вълните погълнали сестра му. Той вече нямало да я види. Морето, в което Хела намерила смъртта си, получило името си от нейното — Хелеспонт, тоест морето на Хела.

Тъжният Фрикс продължил да лети. Вечерта на хоризонта се показала планина. Тя имала снежни върхове, които на фона на залязващото слънце блестели като пламъци. Под нея се намирала плодородна земя. Златният овен се насочил към най-красивия град на тази земя и спрял пред мраморния дворец. Фрикс слязъл от гърба на овена и се оглеждал наоколо.

Лозници увивали мраморните колони на двореца, а от четири беседки се чувал шумът на четири фонтана. От тях не течала само вода. От първия фонтан пръскало мляко, от втория — сладко вино, от третия — благованно масло, а от четвъртия — кристалночиста вода. Но даже и самата вода била необикновена. През лятото била студена като лед, а през зимата — топла.

Докато Фрикс наблюдавал магията на фонтаните, на площада излязъл царят Еет и поканил момчето в двореца. Нагостил го и го попитал откъде идва. Фрикс му разказал за своята мащеха, за злата прокоба и овена и за това как е загубил сестра си Хела. Когато царят чул за овена със златното руно, поискал да го види. Фрикс показал овена, който пасял на поляната пред двореца. Светлината, излизаша от него, позлатявала дърветата, тревата и храстите. Царят покрил очите си с ръце.

— Този овен принасям в жертва на Зевс за това, че запази живота ми — казал Фрикс, — но златното руно дарявам на теб, царю.

Царят се зарадвал на скъпия дар. Окачил златното руно на овена в свещената гора, посветена на бога на войната Арес, и го прикрепил със златни пирони към клоните на огромен дъб. Неговата дъщеря Медея, която се занимавала с правенето на магии, трябвало да извика от дълбините на земята пазач за руното. Медея започнала да прави заклинания и в гората се появил огромен дракон с остър гребен на гърба и с огнена уста, от която излизали три отровни езика. Драконът послушно се увил около дъба и ден и нощ бдял над повереното му съкровище.

Фрикс останал при цар Еет и по-късно се оженил за една от неговите дъщери. Изминали години. Фрикс умрял, но славата на златното руно се разнесла по целия свят. Старият цар Еет често ходел при дъба и с погледа си галел златното руно. Едно предсказание заплашвало неговото семейство, ако загуби руното. Затова се радвал, че то се охранява от такъв звяр.

Много смели герои правели опити да вземат златното руно от царя. Но тези, които вървели пеша, умирали в горещите пясъци на пустинята, отделяща царството на Еет от останалия свят. Други, които плавали с кораби, умирали при продължителното и опасно пътуване. Трети, които все пак пристигали в царството, попадали в лапите на пазача дракон.

Златното руно светело и разнасяло своя блесък по царството на Еет през деня като слънце, през нощта като луна. За него тръгнали на път героите, предвождани от Язон.

ЯЗОН И МЕДЕЯ

Един стар цар умрял и оставил двамата си синове — по-големия Езон и по-малкия Пелий — да разделят неговия трон. Езон по право трябвало да управлява царството. Но още не били заглъхнали погребалните песни, когато надменният и жесток Пелий отнел властта на Езон и го изгонил от града. Оттогава добрият Езон заживял на село, но и там не намерил покой. Страхувал се, че коварният Пелий ще иска смъртта на сина му Язон. Затова той направил погребално пиршество, все едно че Язон е мъртъв, и тайно го изпратил в гората при мъдрия и благороден кентавър. Кентаврите били същества, на които половината тяло било човешко, а втората половина приличала на кон. Имали четири крака с конски копита. Кентавърът, при когото Езон изпратил своя син Язон, бил мъдър и силен. Той подготвил и възпитал голяма част от гръцките герои.

Кентавърът и Язон живеели в пещера и се закалявали в горите. Язон развивал своята сила, храброст, ловкост и умение да стреля с лък, а кентавърът го научил на мъдрост.

Язон упражнявал своето тяло и своя дух и когато станал на двадесет години, напуснал гората и се отправил към двореца на цар Пелий, който преди години насила взел трона от баща му. По това време Езон вече бил мъртъв.

По пътя към града Язон спрял пред една придошла река. На брега на реката седяла прегърбена старица, която го помолила:

— Ах, мили пътнико, бъди така добър и ме пренеси през реката. Ти си млад и силен, а аз вече съм много стара.

Язон я съжалел и я пренесъл на ръце до другия бряг. Там единият му крак попаднал в калта. Едва когато излязъл на сухо, забелязал, че е загубил единия си сандал. Не искал да се бави и не го потърсил, защото бързал за града. Напразно търсил с поглед старата жена. Тя изчезнала. Той не знаел, че старицата била богинята Хера, съпругата на господаря на божовете Зевс. Тя нарочно променила своя вид, за да разбере дали Язон има добро сърце. Хера харесала

добросърдечния младеж и от този момент станала негова защитница и пазителка по целия му път до града.

Само с един обут крак, облечен в наметка от пантера и опрян на две копия, той влязъл в града. На площада се били събрали всички жители, които участвали в тържествата в чест на бог Посейдон. Когато пред тях се явил порасналият герой с лице на млад бог, всички помислили, че на тържеството е поканен някой небесен обитател. Само Пелий се изплашил. Той забелязал, че непознатият носи обувка само на единия си крак. Спомнил си, че оракулът му предрекъл, че ще бъде убит от човек с една обувка. Този странник бил заплаха за него.

Коварно скрил своя страх и го попитал:

— Кой си ти, чужденецо, и кого търсиш в нашия град?

— Аз съм син на Езон — казал Язон — и теб търся, царю. Не искам богатството, което принадлежеше на моя баща, но те моля да ми върнеш трона.

— Ще направя каквото поискаш — отговорил Пелий, без да се замисли, — само ако изпълниш едно мое желание. Ако не бях толкова стар, аз бих го изпълнил сам. Всяка нощ ми се явява сянката на нашия роднина Фрикс и ме моли да отида в Колхида при цар Еет и да донеса в Гърция златното руно. Душата на Фрикс няма да намери покой, докато руното не се върне в своята родина. Иди и го донеси. Ти ще се прославиш, а мъртвият Фрикс ще намери покой в гроба. Щом се върнеш с руното, аз ще освободя трона и ще ти дам властта.

Язон се съгласил. Той още не знаел в какво опасно приключение се впуска. Пелий се усмихнал и вече бил сигурен, че неканеният гост и претендент за неговия трон ще загине още по пътя до Колхида.

Язон изпратил пратеници до всички краища на Гърция, за да събере съмишленици и да подготви поход до Колхида за златното руно. Всички големи герои се отзовали на поканата на Язон. И Херакъл, и Тезей били между тях, също и певецът Орфей. Изкусен майстор построил за героите прекрасен кораб. Нарекли го „Арго“, а героите, които се включили в похода, били наречени аргонавти.

Преди отплаването, в чест на Посейдон и на всички богове, било извършено жертвоприношение. След това дошло време за тръгване. Петдесет души задвижили веслата и много скоро бреговете останали зад гърба им.

Преминали непознати морета, видели непознати острови и земи. При благоприятни ветрове опъвали платната и корабът сякаш летял напред. При безветрие напразно напрягали мищци и пот се стичала по техните лица. Непознатите морета били пълни с уловки. Бури и вихри подхвърляли кораба, а поройните дъждове го обливали с вълни сред гръмовици и мълнии. Злите демони, живеещи на бреговете, хвърляли по кораба огромни камъни, за да го потопят.

Но богинята Хера пазела Язон. С нейна помощ, с храбростта на героите и с копията на Херакъл били преодолени всички препятствия. Силният Херакъл бързо напуснал аргонавтите. Веднъж той слязъл със свой приятел на един остров. Приятелят му се изгубил и Херакъл останал да го търси. Господарят на боговете Зевс му възложил други задачи.

Корабът плавал дълго, но земята на златното руно била далече. Сънцето греело силно, аргонавтите се измъчвали от жажда, а на кораба нямало вода за пие. За да си набавят, пуснали котва до най-близкия бряг. Той бил скалист и негостоприемен. Няколко плувци отишли да търсят вода. Докато носели водата на кораба и моряците утолявали жаждата си, към героите се приближила дребна фигура. Един сляп старец се показал между огромни камъни и едва се държал на краката си. На брега се свлякъл на земята от слабост. Аргонавтите му помогнали да се изправи.

— Аз съм Финей — казал старецът с треперещ глас, — боговете ми дадоха дарба да пророкувам, а аз злоупотребих с нея. Вижте ме. Така наказват безсмъртните богове. Богинята на отмъщението ме ослепи и всеки ден при мен изпраща харпиите — полужени-полуптици, които изядват цялата ми храна. Може би точно вие ще ме освободите от моите мъки и ще ме избавите от вечен глад. Според едно пророчество кораб, който ще спре на този бряг, ще ми донесе свободата.

Героите били чували разказа за страшната участ на цар Финей. Певците го възпявали по цяла Гърция. Аргонавтите се съгласили да му помогнат. Приготвили блюдо с печено мясо и му го подали, за да се нахрани. Щом Финей седнал край масата, за да уталожи глада си, от въздуха се разнесъл шум от крилата на харпиите. Те връхлетели и изяли всичко, преди Финей да сложи хапка в устата си. Харпиите не обърнали внимание на виковете на моряците, но се уплашили от

копията и от блясъка на мечовете, с които аргонавтите искали да ги убият. Отлетели и вече не се върнали.

Аргонавтите приготвили отново храна за Финей, която той изял бързо и утолил страшния си глад. За да благодари на своите спасители, Финей разкрил пред тях опасностите, които ги очаквали по пътя към Колхида, и им дал съвети.

— Ще доплавате до две огромни скали — казал им той. — Това са Симплегадите — скалите, които плуват по морето и непрекъснато се бълскат със страшен грохот. И вас ще смесят като житно зърнце. Не плавайте между тях, докато не пуснете пред кораба гъльб. Ако той прелети между тях, и вие ще преминете. След това поемете курс на изток. Там лежи Колхида, страната на златното руно. Дворецът на Еет ще познаете лесно. Над него се издигат много кули. В крепостта има гора, посветена на бога на войната Арес, където дракон, непознаващ съня, пази златното руно. Вашата задача ще бъде трудна, но с вас ще бъде богиня Хера. Когато ви бъде най-тежко, богинята на любовта Афродита ще ви се притече на помощ.

Старецът замълчал, а неговите слепи очи се обърнали към далечината, като че ли там виждал двореца на Еет и гората, над която в синия въздух трептяла златна заря, разнасяна от златното руно. Моряците се разделили с Финей и бързо се качили на кораба. Със силни тласъци на веслата те потеглили към земята на Еет.

Не плавали дълго време и в далечината чули удари и грохот. Пред себе си видели двете огромни скали — Симплегадите. Скалите се бълскали една към друга с оглушителен шум, а вълните се разбивали върху кораба на аргонавтите. Моряците спрели люшкация се кораб и пуснали гъльба. Тъкмо двете скали се раздалечили една от друга — и гъльбът изчезнал между тях. Симплегадите се сблъскали с тръсък и когато се отделили една от друга, моряците видели гъльба, весело пърхащ с крилата си от другата страна на скалите. Гъльбът летял към близкия бряг, към Колхида. Върху разпененото море останали само няколко пера, които скалите откъснали от опашката му.

Героите едва се задържали на кораба, тласкан от силния вятър. Скалите се приближавали една към друга и моряците напрягали последни сили да движат веслата и да достигнат безопасно място. Издигнала се нова вълна между раздалечените скали. Корабът се плъзнал по гребена ѝ и след това се спуснал надолу. При сблъсъка на

скалите леко се повредила кърмата на кораба. Отпред отново се открило спокойното море. Всички въздъхнали, сякаш се връщали от царството на мъртвите.

Преди да достигнат Колхида, на брега на един самотен остров видели четирима младежи с разкъсани дрехи, които търсели помощ. Аргонавтите се приближили към тях и Язон с няколко герои слязъл на брега.

Младежите затичали към тях с думите:

— Добри хора, помогнете ни, нашият кораб претърпя корабокрушение и вълните ни изхвърлиха на този пуст остров.

— Ще ви помогнем — казал Язон, — но кои сте вие и къде трябва да ви отведем?

— Сигурно сте чували за Фрикс — рассказал единият младеж, — за Фрикс, който е прелетял върху златен овен до Колхида. Цар Еет му дал за жена своята дъщеря Халкиопа. Ние сме синовете на Фрикс и Халкиопа. Тръгнахме по море, бурята ни настигна и разби кораба. Морето ни изхвърли на острова.

Язон се зарадвал, че може да помогне в беда. Предците на Фрикс и Язон били от един и същи род. Той поканил младите хора да се качат на кораба. Пътят им бил един и същ — отивали в Колхида за златното руно.

Синовете на Фрикс се уплашили и предупредили Язон и аргонавтите, че е по-добре да се откажат от своя замисъл.

— Цар Еет е жесток — казали им те — и е много силен. Той притежава голямо богатство, с което няма да се раздели лесно.

Аргонавтите не се изплашили. Те знаели, че задачата им не е лесна, но ако царят не искал да предаде с добро златното руно, били готови да го вземат със сила.

Синовете на Фрикс получили нови дрехи от моряците и заедно с тях се отправили към бреговете на Колхида. Денонощно се чували плясъците на веслата по вълните на неспокойното море.

В деня, когато стигнали Колхида, високо над кораба се чул шум от размахвани криле. Летял огромен орел към Кавказ, към прикования Прометей, за да се нахрани. От размахването на крилете въздухът така се раздвижилик, че платната на кораба се опънали като при силен вятър. Отдалеч се чували стенанията на Прометей, които престанали чак когато орелът се заситил и отлетял бързо.

Преди да настъпи вечерта, се показал брегът на Колхида. Кулите на градските стени се осветявали от червените лъчи на залязващото слънце. Героите заспали спокойно след умората от дългото плаване.

Когато Хелиос се качил на златната си колесница, Язон събрал аргонавтите на съвет. Взели решение най-напред при Еет да отиде Язон с двама от героите и със синовете на Фрикс и да го помолят доброволно да им предаде руното. Тръгнали, без да се бавят. Когато стигнали града, пред тях се изправил величественият дворец. В двора му видели четирите фонтана, от които течало мляко, вино, благовонни масла и незамръзваща вода. Те стояли пред тях със същото изражение на лицата, каквото било и при Фрикс преди много години.

По-малката дъщеря на царя — Медея, първа видяла чужденците. Тя извикала от учудване. Халкиопа я чула и изтичала навън от двореца. Втурнала се към своите синове и ги прегърнала с радост, защото не очаквала някога да ги види отново. Цар Еет също бил привлечен от шума и ги поканил в двореца. Като сянка между тях минавала Медея и не изпускала от очи Язон. Героят с лице на млад бог толкова ѝ харесал, че трудно могла да скрие своето вълнение. Никой не забелязал това. В двореца било много шумно. Слугите покрили масата с различни блюда и героите, доволни, взели участие в гощавката. Синовете на Фрикс разказали на Еет своите приключения, описали корабокрушението и спасението им от аргонавтите. След като завършили своя разказ, Еет тихо ги попитал кои са чужденците, които са ги спасили.

Един от синовете на Фрикс му отговорил тихо:

— Те са гърци. Води ги Язон. Дошли са в Колхида, за да искат от теб златното руно, което е принадлежало на нашия баща Фрикс. Коварен цар е взел със сила трона на Язон и не иска да му го върне, докато не получи руното. Той мисли, че по пътя за Колхида Язон ще загине или че ти ще отнемеш живота му. Най-смелите гръцки герои плават заедно с него, а техният кораб е пуснал котва край нашите брегове.

Като чул тези думи, Еет почервял от гняв.

— Да благодарим на боговете — обърнал се той към гърците, — аз ви приех в моя дворец като гости, а можех да ви убия. Казвате, че сте тук за златното руно, а всъщност искате да вземете властта в Колхида. Не знаех, че седя на една маса с коварни предатели!

Гърците скочили и желаели да обсипят с гневни думи царя, но Язон ги успокоил и отвърнал:

— Извини нас, аргонавтите, царю. Не сме дошли в твоя дом като разбойници. Ние само изпълняваме заповедта на нашия цар и сме тук, за да вземем златното руно. Ако ти ни дадеш златното руно, ние ще ти бъдем благодарни. В случай че твоята земя е заплашена от война, ние ще се бием на твоя страна, а имаш ли нужда от силни мъже и остри мечове, ще ти предложим своето оръжие.

Еет слушал думите на Язон и размишлявал как да се отърве от нежеланите чужденци. Овладял се и казал със спокоен глас:

— Много думи са излишни. След като сте такива храбреци, можете да отнесете със себе си златното руно. Но преди това трябва да изпълните едно мое поръчение. Аз имам два бика с метални копита, от ноздрите на които бълва огън. С тях ора полето. В изораната земя засявам зъби от дракон, а от тях израстват воини, с които влизам в бой. Сутрин започвам да ора, а вечер си почивам след победен бой. Ако изпълниш това ти, Язоне, вместо мен, можеш да отплаваш към своята страна със златното руно.

— Не ми остава нищо друго — отговорил Язон, — освен да опитам. Аз знам, царю, че ти ми възлагаш много тежка задача, но без златното руно не мога да се върна.

— Постъпи както искаш — заявил му царят, — но би било разумно, ако решиш да се върнеш в твоята страна с твоя кораб.

Язон и приятелите му напуснали двореца. Отишли при останалите аргонавти и разказали на другарите си какво е станало в двореца и каква задача е възложил царят.

От един прозорец на двореца Медея изпратила с поглед Язон, докато се скрил между старите дървета на царската градина. Останала сама, тя започнала да плаче. Съжалявала го и не знаела дали да помогне на младия герой и да го отърве от своя баща Еет, или да предостави решението на съдбата.

В двореца Еет свикал на съвещание най-знатните жители на Колхида, за да се посъветва с тях как да погуби аргонавтите. След като дивите бикове разкъсват Язон, слугите на Еет трябало да запалят кораба и да го изгорят. Тези, които се спасели от огъня, щели да бъдат убити на брега.

Синовете на Фрикс се страхували от това, което трябало да се случи с техните спасители, и потърсили майка си Халкиопа. Те я помолили да убеди Медея да помогне на Язон. Медея познавала силата на магиите, след направата на които човек не може да го хване нито огън, нито да го прободе оръжие. Халкиопа не устояла на молбите на своите синове и обещала, че ще говори със сестра си.

Медея сънуvalа лош сън. Присънило й се, че сама е победила биковете и сама е спечелила битката с воините, появили се след засягането на драконовите зъби. Еет не искал да даде руното на Язон, защото вместо него в боя влизала Медея. Възникнал спор, в който Медея дала предимството на Язон, а не на царя, нейния баща. Еет извикал от болка и Медея се събудила.

Развълнувана, тя изтичала при сестра си Халкиопа. Зловещото предчувствие сближило двете сестри. Медея се страхувала за Язон, а Халкиопа — за своите синове, които Еет ненавиждал, защото подозирал, че те са на страната на гърците и затова са ги довели в Колхида. Ако гърците бъдели наказани, същата участ трябало да сполети и синовете на Халкиопа.

— Помогни на чужденците със своите магии — молела Халкиопа сестра си Медея, — направи така, че в страшната битка да победи Язон. Неговата победа ще запази и моите деца.

Молбата на сестра й само засилила желанието на Медея да помогне на героя, когото много харесала. И така би се изпълнило пророчеството на Финей, че при героите ще дойде и богинята на любовта — Афродита.

— Не се бой, Халкиопо — казала Медея, — животът на твоите синове и твойт живот са ми еднакво скъпи, както и моят. Ще помогна на чужденците.

Нощта се спуснala от горите на Кавказ. Аргонавтите спели уморени, само Язон бодърствал. Разхождал се по брега и мислел за утрешната битка. В тъмнината, на слабата светлина на звездите, се показали фигурите на синовете на Фрикс. Той се хванал за меча, но те носели добри новини от Халкиопа. На другия ден, рано сутринта, Медея щяла да го чака в храма, за да му разкрие начина, по който може да извърши подвига.

Цялата нощ Медея била неспокойна. „Правилно ли постъпвам, като искам да помогна на чужденците, а не на собствения си баща?

Няма ли да бъда прокълната от целия наш народ?“, мислела тя.

С пукването на зората растяла и нейната убеденост. Тя скрила под дрехите си съда с вълшебен мехлем и забързала към храма, където я чакал Язон. Трепнала, когато в полумрака на утринта забелязала тъмната фигура на героя.

— Защо се страхуваш от мен? — казал тихо Язон. — Не се страхувай, аз съм дошъл за обещаната помощ и наистина не зная как да ти се отблагодаря.

Медея плахо се усмихнала и му подала вълшебния мехлем. И двамата мълчали, докато тя се осмелила да проговори:

— Язоне, в съда има вълшебен мехлем. Намажи с него цялото си тяло и няма да може да го докосне нито огън, нито оръжие. Тази мас съдържа скрита сила, ти ще станеш силен като безсмъртен бог, но само за един ден. Вълшебството ще изчезне през нощта. Затова се съгласи да се биеш, без да отлагаш. Ще ти дам още един съвет. Когато зъбите на дракона започнат да никнат, ти хвърли върху тях камък. Това ще им подейства като парче месо на куче. След това само твоят меч ще има много работа. Вземи златното руно и напусни Колхида. — Медея говорела, а сълзите се стичали по лицето ѝ. — Ти ще си заминеш, но не ме забравяй, спомняй си за мен, Медея. И аз с радост ще си спомням за теб.

— Никога няма да те забравя — отговорил Язон, — а ако искаш да напуснеш бащиния си дом и да избягаш с мен в моята родина, всички мои роднини биха те приели като богиня. Нищо няма да ни раздели, даже смъртта.

С радост слушала Медея думите на Язон. Тя силно желала да напусне Колхида и да замине за Гърция с него. А никак не ѝ се щяло да се разделят. Слънцето вече започнало да огрява хоризонта.

Еет напуснал града и се отправил към мястото на срещата със златен шлем и тежък щит, в бойни доспехи. След него вървели тълпи хора. Всички с нетърпение очаквали Язон.

Язон отишъл на брега на реката, окъпал се и намазал тялото си с вълшебния мехлем. Усетил прилив на сила и на смелост, каквито нямал нито един смъртен, и трепетно зачакал часа на срещата с царя.

Аргонавтите придружили своя предводител до мястото на срещата и още от брега видели множеството. Язон скочил с оръжие в ръце на брега и тълпите притихнали в очакване.

От една пещера изскочили неочеквано два огромни бика. С металните си копита те риели пръстта, а от ноздрите им излизал огън и дим. Гърците затаили дъх. Биковете навели рогата и се приготвили да стъпчат Язон. Но той поставил пред себе си щита и като противодействал на ударите, останал непоклатим. Не усещал пламъците, които те хвърляли срещу него, благодарение на вълшебния мехлем. Изведнъж захвърлил щита, хванал биковете за рогата и им надянал хомота. След това ги впрегнал и в плуга. Повдигнал копието и подкаран биковете, които започнали да орат полето.

Земята се набраздила под тежкия плуг. На полето се появили дълбоки дили. След като Язон изорал цялото поле, разпрегнал биковете и те отново се скрили в подземната пещера.

Един слуга донесъл шлем, пълен с драконови зъби. Героят преминал няколко пъти през изораното поле и ги засял. След това седнал при своите другари, за да си почине, утолил жаждата си и се нахранил. Тогава от браздите започнали да се показват воини, както напролет поникват свежите зелени жита. Но вместо стъбла, над пръстта се появили копия, мечове, щитове и шлемове, глави и мищи. Полето се покрило с въоръжени мъже.

Пазен от своя щит, Язон захвърлил огромен камък сред родените от драконовите зъби воини. Те се събрали около камъка, размахали мечовете си и помежду им започнала битка. Язон се хвърлил между тях и по полето почнали да се строполяват воини — покосени като избуяла трева. Не след дълго браздите се напълнили с мъртви воини.

На полето останал само един-единствен мъж. Това бил Язон. От челото му се леела пот, а очите му горели. Той победил.

Цар Еет злобно изглеждал Язон и полетял с колесницата си към града. Той бил убеден, че Медея е помогнала на Язон, и се зарекъл, че тя ще си получи заслуженото наказание. Свикал съвещание и поискал съвет как да постъпи с аргонавтите.

Денят отново преминал във вечер, а съвещанието на Еет още не било завършено. Медея чувствала, че голяма опасност я застрашава и че нейният баща подготвя отмъщение за аргонавтите. Мъката й била толкова голяма, че тя тихо отворила вратите на двореца и се скрила в тъмнината на нощта. На морския бряг гърците чествали победата на Язон и били запалили буен огън. Светлината му показала на Медея точното място на аргонавтите.

— Спасете себе си и мен — казала им тя, — баща ми иска да ви накаже. Аз ще ви осигура златното руно, Язоне, но ти ми обещай, че никога няма да ме напуснеш.

— Боговете са ми свидетели — отговорил Язон, — че ще те отведа в бащиния си дом като истинска съпруга.

Медея се качила на кораба и гърците отплавали към градината, в която на стар дъб висяло златното руно. Светлината, идваща от руното, осветявала короните на дърветата, както луната огрява небето.

Медея и Язон побързали към градината. Драконът дочул стъпки и всички листа затрептели. Медея запяла и успяла да го приспи със своята песен. С вълшебна билка тя докоснала дракона. От билката пръснали няколко капки, които били сънтворни. Язон откачил руното и заедно с Медея се върнали на кораба, където били поздравени от аргонавтите. Всеки искал да докосне руното. Но Медея ги призовала да отплават по-бързо. Моряците натиснали веслата и корабът отплавал.

Сутринта Еет научил, че чужденците са откраднали златното руно и че Медея е с тях на палубата. Със сина си Апсирт и с колхидците от морския бряг видели само върха на мачтата и опънатото платно, които бързо изчезнали. Обхванати от ярост, Еет и неговите колхидци се качили на бързоходни кораби, а управлението поверили на Апсирт. Те започнали да преследват аргонавтите като ято птици, които летят в небето. Пресекли пътя на аргонавтите. Поискали Язон да свали Медея на острова на богиня Артемида. Царят на съседната страна трябвало да реши дали Медея да се върне при баща си, или да отплата с гърците.

Новината, че чужд цар трябва да взема решение за нея, не се понравила на Медея. Тя се страхувала, че гърците ще я предадат, и затова припомнила на Язон обещанието.

— Няма да позволя това — казал той, — но без измама няма да можем да се спасим. Всички племена по крайбрежието са подчинени на колхидския цар и няма да ни пуснат да отплаваме напред. Ако имаме възможност да убием Апсирт, корабът ще остане без управление и в създадения хаос лесно бихме избягали.

— Не мога да се върна назад — започнала да се оплаква Медея, — трябва да довърша своето дело. Предчувствам, че предателството, което съм извършила, ще се стовари само върху моята глава, но няма

накъде. Ще насроча с брат ми Апсирт среща на тайно място и ще го предам в твоите ръце.

Медея съобщила на Апсирт, че иска тайна среща с него на острова на Артемида, за да се посъветва как отново да си върнат златното руно. Апсирт не заподозрял предателството. През нощта доплавал до острова само с шепа въоръжени мъже. На острова се срещнал с Медея. Докато си говорели, от храстите излязъл Язон с меч в ръце. Медея извикала и обърнала глава. Язон убил Апсирт, а от всички страни заприиждали аргонавтите. Те избили всички колхидци, които придрожавали Апсирт.

Докато останалите мъже от Колхида се съвземат от случилото се, гърците избягали в морето. Колхидците не се върнали у дома, защото се страхували от Еет и от неговия гняв, и затова населили необитаеми острови.

Аргонавтите със златното руно се върнали в Гърция. Желанието по-бързо да се върнат в своята родина карало веслата да се въртят по-бързо. Този път те преминали през Симплегадските скали, без да срещнат трудности. От деня, в който скалите пропуснали кораба на аргонавтите, те престанали да се движат и останали на едно място.

На острова на сирените моряците едва не претърпели корабокрушение. Сирени и нимфи с прекрасни гласове седели на крайбрежните скали и когато видели кораб в далечината, започвали така сладко да пеят, че той се насочвал към тях. Под водата се криели остри скали, в които се разбивали корабите. Когато Орфей разбрал, че ги грози опасност, започнал да свири на своята лира, а неговите песни заглушили сирените. Кормчията отново приел правилната за кораба посока. Моряците успели да се спасят от сирените, но ги очаквали други премеждия. Те смело издържали на бури и на слънце, на глад и на жажда. Богиня Хера не ги изоставяла, помагала им.

След продължително плаване те отново видели своята родина. Спуснали котва и изпратили на цар Пелий съобщение, че Язон се връща от далечно пътуване със златното руно. Щом царят научил за това, заповядал да затворят вратите на двореца и не ги пуснал вътре.

— Язоне, помогнах ти да вземеш златното руно, ще ти помогна и за трона, който ти принадлежи — казала Медея.

Изрекла няколко вълшебни думи и веднага се променила в стара жена с кошница в ръка. Вълшебни сили я пренесли в града. Тя се

насочила към царския дворец и на висок глас започнала да хвали кремове, белила и благованни масла, които продавала.

— Иди навън и виж какво става — заповядали царските дъщери на слугинята, — никаква стара жена продава своите стоки, доведи я при нас.

Слугинята поканила Медея в двореца. Царските дъщери започнали да се ровят в кошницата. Медея им казала:

— Жалко, че сте толкова млади и красиви. Аз знам едно вълшебство, което връща младостта. Но вие сте като ярки изгряващи звезди.

— Само ни покажи това вълшебство — молели я любопитните царски дъщери.

— Доведете ми стария овен и аз ще ви покажа всичко, което мога да правя — казала Медея.

Веднага пред нея се явил най-старият овен от стадото на царя. Медея помолила да донесат вода в един голям котел, а под котела да запалят огън. Във връщата вода изсипала шепа билки. Навсякъде се разнесъл упойващ аромат. С помощта на царските дъщери Медея хвърлила стария овен в котела. Чуло се блеене и от парата изскочило малко бяло агне.

— Това наистина е чародейство — възхищавали се царските дъщери и извикали баща си.

Цар Пелий не искал да повярва на това, което говорели неговите дъщери. Той се убедил едва тогава, когато Медея показала и на него своята магия.

— Виж какво, старице — казал Пелий, — направи това и с мен. Аз вече съм стар, а щом се подмладя, Язон никога няма да получи моя трон. Направи ме достатъчно силен, за да мога да вляза в бой с него.

Цар Пелий сам скочил в котела и от болка извикал силно. В котела той не намерил своята изгубена младост. Във водата намерил смъртта си.

Царските дъщери се огледали наоколо, но не видели старата жена. Медея изчезнала. Тя разгласила в града, че цар Пелий е мъртъв, и хората не скрили своята радост. Те не обичали жестокия си цар. Сами отворили вратите на града и пуснали аргонавтите.

В новата родина Медея не намерила нито спокойствие, нито щастие. Язон забравил своето обещание и си намерил друга съпруга.

Така предчувствието на нещастната дъщеря на колхидския цар се сбъднало, защото с предателство и злина на земята няма щастие. От мъка Медея убила младата жена на Язон. Напразно той търсил Медея, но не я намерил. Съкрушен, излязъл от двореца и над главата си чул особен грохот. Вдигнал очи и видял във въздуха да лети колесница, теглена от дракони. В колесницата седяла Медея и косите ѝ се разявали. Бягала с вълшебната кола далече от Язон. От този момент никой не чул нищо повече за нея.

ХЕРАКЪЛ

Най-известният гръцки герой Херакъл бил син на безсмъртния владетел на боговете Зевс и на смъртната му жена Алкмена.

Още в детството си Херакъл имал сила, по-голяма от тази на възрастен мъж. Веднъж към леглото на малкия Херакъл допълзели две големи змии и започнали да се увиват около спящото дете. То се събудило от съня с вик, стиснало змиите с дланите си и ги удушило веднага.

Всички хора разказвали за това чудо, което се случило в град Тива. Слепият прорицател Тирезий предсказал на малкото момче живот на герой, пълен с подвизи, и безсмъртие.

Когато Херакъл пораснал, в Тива се събрали най-добрите учители и възпитатели. Те учили младия герой на различни науки и изкуства, да влиза в бой с оръжие и да кара колесница. Той бързо схващал, и това, което другите изучавали продължително време, научавал само за няколко дни. От малък Херакъл бил избухлив и раздразнителен. Веднъж по време на урок учителят по музика му направил забележка и Херакъл го ударил по главата с лирата така силно, че старецът паднал мъртъв на земята. След това съжалявал, плакал за своя учител, но вече било късно. Наказали го да напусне града и да отиде в гората при пастирите.

Израснал в гората, пасял стадата с пастирите и се превърнал в силен младеж.

„Хайде да си премерим силите“, често казвал Херакъл на своите другари. Скоро между тях нямало нито един, който да не бил победен.

Хищните животни бягали от него, сякаш знаели, че неговото копие винаги достига своята цел. Там, където се намирал Херакъл, стадата били винаги в безопасност. На самотните горски поляни той имал много време да размишлява. Спомнил си своето детство и пророчеството на слепия Тирезий. Както седял с глава, подпряна на дланите, видял да се приближават към него две жени. Първата от тях, облечена в бяло, вървяла бавно и спокойно. Втората — в прекрасни

дрехи, общити със злато и скъпоценни камъни, вървяла, сякаш танцуvalа, обръщала се и като че търсела нещо. Точно тя застанала пред Херакъл и му казала:

— Ти, Херакле, още не знаеш какъв живот да си избереш, нали? Избери ме за водач. Аз ще ти покажа най-приятния път. Ще ядеш само най-добрите ястия и ще пиеш само най-добрите напитки. Няма да работиш нищо, няма да се напрягаш, а всяка вечер ще те очаква най-мекото легло. Другите хора ще работят, а ти ще използваш плодовете на техния труд.

— Коя си ти, че даваш такива обещания? — попитал изненаданият Херакъл.

— Наричат ме Блаженство — отговорила жената — и имам приятели в целия свят.

След това към него се приближила жената, облечена в бяло, и му казала:

— Нищо от това, което хората желаят и за което мечтаят, не се дава от боговете без труд. Ако искаш да жънеш, трябва преди това да засееш. Ако искаш да те забележат останалите, трябва да работиш повече от другите и да правиш това, което те не успяват. Ако ме избереш, аз не ти обещавам лек път. Наричат ме Добродетел.

— Не се ли срамуваш да му предлагаш труден и нелек път? — присмяла се Блаженство на Добродетелта.

— Ако тръгнеш с Блаженство — казала Добродетелта, — ти ще се храниш, без да си гладен, ще пиеш, без да си жаден, и няма да имаш никакви мечти. Ще преживееш живота си като сянка и нищо няма да оставиш след себе си, само празен мях от вино. Ако избереш мен, ти ще извършиш големи подвизи.

Когато Херакъл вдигнал глава, нямало и следа от двете жени. Без да се колебае, той изbral Добродетелта.

Дошло време Херакъл да се връща в Тива. Той се радвал, че ще получи възможност да превърне своя замисъл в действителност.

Неприятелският цар Миний по това време изпратил в Тива свои хора да вземат от тиванците несправедливо наложен данък. Те срещнали Херакъл на пътя си.

— Махни се от пътя ни, ние отиваме в Тива, за да събираме данъци — развикали му се те.

— Аз пък съм Херакъл и престанах да паса стадата в горите, за да служа на справедливостта. Върнете се при своя цар и му кажете, че в Тива вече няма да плащат данъци — викнал им героят.

— Защо спирате? — скарал се на своите хора Миний. — Как така може да ви спре един-единствен мъж?

Воините се нахвърлили върху Херакъл, но той ги отстранил от себе си като пера. Пречупил копията им, пленените мъже завързали и ги върнали на техния цар. След това вече, успокоен, се върнал в Тива. Още не бил разгледал града, когато цар Миний изпратил пратеници при царя на Тива с молба да накаже Херакъл. Страхливият цар на Тива сигурно би го предал, ако не били няколко смели младежи. Те намерили Херакъл и му казали:

— Няма да изпълним желанието на неприятелския цар. Ела и ни поведи срещу Миний. Ще ти се подчиним напълно.

— Как искате да воювате с неприятелска войска, когато нямате оръжие? — отговорил той.

Тогава в Тива наистина нямало оръжие. Привържениците на Миний, за да бъдат сигурни, че градът няма да се обяви срещу тях, го оставили без оръжие.

Но младежите държали на своето.

— Ще воюваме с голи ръце — казвали, — ще съберем камъни и с тях ще нападнем неприятеля.

— Имаме оръжие — изведнъж се обадил един от тях, — в храма на богинята Атина виси оръжие, посветено на нея. Нашите прадеди са го използвали в победните си войни.

Всички се отправили към храма на богинята Атина. Нетърпеливо съмъвали старите оръжия от стените на храма и се събирали около Херакъл. Заедно се насочили към планината срещу войската на Миний. Избрали тесен проход, за да посрещнат врага. Не чакали дълго. Наблювателите забелязали, че се приближава голяма войска. Даже се виждали лъскавите шлемове и се чувал шумът от колелата на колесниците. Херакъл сам разположил на подходящите места своите воини. Все едно че огромна скала се спуснала по стръмните планински склонове и унищожавала всичко, до което се докоснела. Така тиванците нападнали своите неприятели.

Ужасените воини на Миний продължили да се отбраняват, но когато Херакъл убил техния цар, те започнали да захвърлят оръжието

си и да се спасяват в своята земя. Тиванците ги преследвали чак до техния главен град и го унищожили. С големи трофеи победителите се върнали по своите домове в Тива.

Цяла Гърция говорела за победата на Херакъл, а населението не знаело по какъв начин да му се отблагодари. Боговете на Олимп също се радвали на победата и направили подарък на Херакъл. Аполон му дал лък и стрели, Хефест — колчан, а Хермес — меч. Такова оръжие още никой никъде не бил виждал.

В Микена царувал един сродник на Херакъл — цар Еристей. Като слаб и страхлив, той завиждал на Херакъл за славата и затова искал да го подчини. Бил по-възрастен и искал по право героят като по-млад да постъпи при него на служба. Херакъл се обърнал за съвет към делфийската пророчица, която му обяснила, че трябва да изпълни десет задачи, поставени му от първородния Еристей.

Това пророчество го обидило. Не знаел какво да прави. Само времето, което лекува всичко, успяло да намали беспокойството на героя. Той въздъхнал тежко и се отправил към Микена.

— Най-после великият Херакъл реши да ме посети! — приветстввал го с добре дошъл Еристей. Искал да каже още нещо, но замълчал.

Очите на героя пламнали от ярост.

Царят затворил очи и без да го погледне, му възложил първата задача:

— Най-напред ми донеси кожата на немейския лъв. — И проследил с поглед отдалечаващия се герой. Вътрешно му пожелал да не се връща с успех.

Немейският лъв бил чудовищно едър. Много ловци се опитвали да го убият, но нито един не се завърнал жив. Херакъл, без да се бави, тръгнал да изпълнява поставената му задача. По пътя той срецинал хора, които, като знаели къде отива, започнали да шептят:

— Херакъл отива да убие немейския лъв. Силен е, но не се знае дали ще успее. Нито едно оръжие досега не го е достигнало. Той е недостижим.

Героят се направил, че не е чул нищо. Мълчаливо навлязъл с лъскавото си оръжие в гората, където бил внушаващият страх лъв. С меча си той проправял пътека, докато стигнал до едно място, където даже птиците не кацали от страх и където царяла мъртва тишина.

Струвало му се, че даже листата на дърветата шумят страхливо. Там било леговището на лъва. Херакъл седнал отпред и зачакал. В сумрака се чул шум от счупени клони. Лъвът се връщал от лов и с чудовищните си лапи пречупвал всичко, което му се изпречвало на пътя. Показало се огромното животно, чиято козина била облята в кръв. Във въздуха изсвистяла стрела, която отскочила от лъвската кожа като от скала. Героят насочил и втора стрела, но и с нея се случило същото — и тя отскочила от кожата на звяра. Когато Херакъл опънал третата стрела, лъвът бавно обърнал глава и видял стрелеца. Подготвил се за скок. Херакъл извикал и след като лъвът се появил пред него, го ударил силно с боздугана по главата. Зашеметеният лъв паднал на земята. Героят се хвърлил към него, сграбчил го с мощните си ръце и го удушил. Одрал кожата на лъва, черепа му си поставил на главата като шлем, предните лапи сложил на раменете си, а с кожата му се покрил.

Когато, облечен в лъвската кожа, се появил в двореца на микенския цар, чашата на цар Еристей паднала от ръцете му.

— Лъв, лъв — извикал и паднал в тържествената зала, като че ли пред него стоял в действителност истински лъв. — Затворете вратите! — наредил на слугите царят. — Лъвът е там и отваря уста. — Едва успял да се съмъкне по стълбата в избата, скрил се в една бъчва и сложил отгоре ѝ капака.

Минало време, докато слугите се уверят, че истинският лъв е убит и че Херакъл е донесъл само кожата. Царят се престрашил, отворил капака на бъчвата и показал пред слугите бледото си уплашено лице. Излязъл от бъчвата и заповядал:

— Вече тук, в двореца, не искам да виждам Херакъл. Поръченията и задачите му ще изпращам по слугите.

Херакъл се присмял на страхливия цар и оставил за себе си лъвската кожа. През целия му живот тя го пазила като здрава броня.

Още неотпочинал от пътя, пред него застанал царски пратеник и му казал:

— Царят ти заповядва да убиеш хидрата, която опустошава околностите и град Лерна.

Нищо друго не оставало на Херакъл, освен да тръгне на път. Хидрата била страшно чудовище, змия с девет глави, средната от които била безсмъртна.

Недалеч от град Лерна героят срещнал млад пастир.

— Хей, приятелю — обърнал се към него Херакъл, — покажи ми пътя, по който трябва да вървя, за да намеря хидрата. Аз ще я убия.

— Не те съветвам да правиш това — отвърнал пастирът, — тя унищожи цялото ми стадо, а брат ми захвърли в блатото. Този подвиг може да извърши единствено Херакъл.

— Аз съм Херакъл — отговорил героят — и ще убия чудовището.

След като пастирът разбрал с кого се е срещнал, престанал да се страхува и съпроводил героя до края на блатото, където се намирала бърлогата на хидрата. Като нажежил до червено стрелите си, Херакъл започнал да ги пуска, докато не изкаран хидрата на дневна светлина. Тя изпълзяла от пещерата със свистене, а нейните девет глави надвиснали над блатото. Херакъл замахнал с меча си и започнал да сече една по една главите на хидрата, но вместо една, на мястото се появявали две глави. Огромен морски рак се притекъл на помощ на хидрата и се вплел около краката на Херакъл. С помощта на своя боздуган героят разсякъл рака и помолил младия пастир да му донесе запален огън. Смелият пастир донесъл клони, запалил ги и ги подавал един по един на героя. След като откъснел глава на хидрата, Херакъл изгарял раната с въглените и там вече не се появявала нова. Безсмъртната глава заровил в земята и я покрил с голям камък. Цялото блато се изпълнило с черна отровна кръв от хидрата. Героят потопил в тази кръв острието на своето копие. Никой не можел да се избави от удара с такова копие.

Като се разделил с пастира, Херакъл се отправил към Микена. Съобщил на Евристей, че е изпълнил поръчението, обаче той вече знаел за подвига. Из цяла Гърция се разнесла вестта за геройството на Херакъл.

Царят започнал да обмисля каква нова задача да му постави.

Изпратил Херакъл в гората да улови огромния глиган, който притежавал чудовищна сила и опустошавал реколтата. Херакъл донесъл на царя живия глиган в Микена. След това царят го изпратил за чудната кошута на богиня Артемида. Херакъл нарамил кошутата със златни рога и я оставил пред царския дворец. Царят отново му поставил задача да изгони от Гърция стимфалийските птици, които превърнали цялата околност в пустиня със своите остри нокти и човки

и с перата си, остри като шипове. Героят успял да изгони стимфалийските птици от Гърция.

„Може би му възлагам твърде лесни за изпълнение задачи — мислел си царят. — Да хванеш или да изгониш някакво животно, независимо дали е чудовище, все пак е изпълнимо. Трябва да измисля такъв подвиг, който е невъзможно да се изпълни, и ще направя Херакъл за смях.“

Царят изпратил слугата при него със следната заповед: „Херакъл да изрине всичкия тор от оборите на Авгий“.

Авгий имал три хиляди глави добитък и когато разбрал защо героят идва при него, се засмял.

— Ако успееш за един ден да почишиш моите обори, ще ти дам триста глави от моето стадо — казал Авгий. Той мислел, че Херакъл никога няма да изпълни тази задача.

Без да се бави, Херакъл отишъл при царските стада. Авгий отглеждал добитъка зад високи огради и дълги години оборите не били почиствани. Героят добре проучил всичко, след което извел добитъка навън. Пробил зидовете на няколко места и пуснал водата от двете близки реки. Така изчистил оборите за един ден, без дори да използва някакъв уред.

Цар Авгий не повярвал на очите си, когато вечерта видял чистите обори. Обещаната награда героят не приел.

Евристей бил сигурен, че този път Херакъл няма да изпълни задачата. Но той застанал пред него и очаквал възлагането на ново предизвикателство.

Смутеният Евристей не можел да измисли нищо друго, освен да накара Херакъл да доведе в Микена критския бик. Героят закарал бика в Микена. След това царят му дал поръка да доведе красивите и силни кобили на цар Диомед, които се хранели с човешко мясо. А когато Херакъл се върнал жив и здрав, след като изпълнил и тази задача, царят вече се затруднил, защото не знаел какво да му възложи. Тогава царската дъщеря му помогнала:

— Ти винаги изпращаш Херакъл при страшни животни. Изпрати го веднъж за нещо красиво. Аз бих искала да притежавам колана на царицата на амазонките. Говори се, че това е най-прекрасният и най-скъпият колан, произвеждан някога. Нека да ми го донесе. Това е доста трудна задача.

Царят се зарадвал на съвета, който му дала неговата дъщеря, и заповядал на Херакъл да донесе колана на царицата на амазонките.

Амазонките били племе от красиви, но войнствени жени. Ражданите момчета връщали на бащите им, а възпитавали само момичетата. Не ги учели да тъкат платно и да приготвят храна. Учели ги да водят бой и да яздят коне. Херакъл предчувства, че боят с тях няма да е лек.

Евристей, както винаги, искал смъртта на героя. Но царската дъщеря искрено вярвала, че той ще се върне с колана. Тя го дочакала. След тежки битки Херакъл взел колана и го донесъл на царя.

„Остава му десетата задача — казал си Евристей и взел решение да изпрати Херакъл колкото е възможно по-далече. — Ще го изпратя да докара в Микена кравите на великана Герион, който е с три глави, шест ръце и шест крака, а стадата му се пазят от диво двуглаво куче.“ Извикал слугата си и му заповядал да предаде поръчението.

Земята, където пасели стадата на Герион, се намирала далече на запад. Херакъл трябвало да плава по море и да пътува по суща. След продължително пътуване се озовал в Африка, където живеел великанът Антей. Като видял Херакъл, той тръгнал към него.

— Спри се, пътнико, на запад не пускам никого, преди да си премерим силите.

Героят разбрал, че няма да му се размине срещата с великана. Приел предизвикателството. Великанът и Херакъл влезли в бой, като всеки искал да хвърли другия по гръб. Земята кънтяла под техните пети, след кратък отдих челата им лъщели от пот, но никой не бил победител. Когато героят повалил Антей на земята, силата на великана се увеличила и той се изправил. Винаги когато имал допир с майката Земя, получавал нова, по-страшна сила. Херакъл разбрал, че щом великанът докосне земята, силите му се увеличават, затова хванал Антей за кръста, издигнал го високо във въздуха и го удушил.

След победната битка преминал прашната африканска равнина и отишъл на брега на морето, на мястото, което сега наричаме Гибралтар. От двете страни на пролива поставил два стълба от камък. Старите гърци ги нарекли стълбовете на Херакъл. В този край на света слънцето греело много силно, изгаряло кожата, а пред героя предстоял още дълъг път. Над страданията му се смилил богът на слънцето Хелиос. Той му дал своята лодка, в която плавал всяка нощ от запад на

изток, където отново сядал в слънчевата колесница и с новия ден излизал на хоризонта. С лодката на Хелиос Херакъл успял да доплава до земята на великана Герион.

Едва стъпил на брега — и срещу него със страшен лай се нахвърлило двуглавото куче на Герион. Херакъл го убил със своето копие и събрал стадата, пръснати по поляните. След това ги подгонил по посока на изгряващото слънце — там, където се намирала Гърция. Животните не искали да се разделят с тучните зелени ливади. Те спрели и започнали жално да мучат.

Герион чул мученето и като буря се спуснал на своите шест крака. Във всяка от шестте си ръце държал оръжие. Размахвал копията, все едно че е цял отряд въоръжени мъже.

Херакъл обтегнал тетивата на лъка и насочил една стрела към великана. Той избягал ужасен, след това паднал. Отровата от кръвта на хидрата, в която били натопени стрелите, започнала да действа. Точно такава стрела убила великана.

Една вечер пред царския дворец в Микена се чуло мученето на огромно стадо. Херакъл се появил пред Евристей.

— Царю, доведох ти стадото на Герион. Изпълних десетата задача, а сега вече трябва да ме освободиш.

Коварният Евристей обаче имал подгответо извинение:

— Още не мога да те пусна, защото досега си изпълнил добре само осем задачи. Два от подвизите ти аз не признавам. Нали лернейската хидра не си победил сам? Тогава ти е помогнал пастирът. А за да почистиш оборите на Авгий, си искал отплата.

— Но царят не ми даде обещаното — уточнил Херакъл.

— Ако ти беше дал обещаното, ти щеше да го вземеш — казал Евристей, — затова не мога да приема почистването на оборите.

— Казвай още какво искаш — отговорил раздразнено героят. — Аз изпълних десет задачи, ще изпълня и дванадесет.

Евристей си казал: „Само почакай, Херакле, за теб имам такава задача, в сравнение с която всичко, което си направил досега, изглежда незначително. Ще те изпратя за златните ябълки от градината на хесперидите“.

Героят се разгневил, когато разbral желанието на царя.

— Как мога да търся ябълки от градината на хесперидите? Никой не знае къде се намира тази градина.

— Затова именно е задача точно за теб — казал царят, без да го погледне в очите.

Херакъл напуснал двореца и тръгнал по света, като непрекъснато разпитвал за пътя към хесперидите. Никой не му дал съвет, но по пътя неговата слава се увеличивала. Когато някое хищно животно или зъл великан заплашвал хората, той винаги помагал. Неговото копие, мечът му и отровните му стрели никога не бездействали. По своя път стигнал до планината Кавказ, където бил прикован Прометей. Героят тръгнал към него. Орелът, мъчителят на Прометей, тъкмо се готвел за отлитане. Херакъл опънал лъка, изпратил една стрела право в птицата и я убил. Падайки, орелът счупил оковите на Прометей и го освободил.

Благодарният Прометей прегърнал своя спасител и го попитал как да му се отблагодари. Херакъл разказал на Прометей за своя неуспешен път към градината на хесперидите.

— Трябва да преминеш през африканската пустиня и тогава ще срещнеш великия титан Атлант — казал Прометей. — Помоли го да ти донесе златните ябълки. Сам не отивай за тях. Градината се охранява от четирите нимфи и страшния стоглав дракон Ладон, който никога не заспива и всяка една от неговите глави издава различен глас. Но великанът Атлант ще се справи с тях.

Съветът на Прометей успокоил Херакъл. Той вече научил пътя до Африка. Вървял бързо под палещото африканско слънце към великана Атлант. Не търсил място за нощуване, а отпочивал под открито небе. Веднъж, когато спял, обвит в лъвската кожа, почувстввал лек гъдел по ръцете и лицето. Отворил очи и видял дребни джуджета. Пигмеи. Едни от тях носели въжета, за да го завържат, други го нападали, като се катерели по гърдите му, лицето му и дърпали косите му. Херакъл не можел да престане да се надсмива над напразните усилия на пигмеите. Когато избухнал в смях, джуджетата започнали да падат, сякаш в планината имало земетресение. Героят ги покрил с лъвската кожа и ги взел със себе си.

— Ще ви отнеса в Гърция — засмял се Херакъл и прехвърлил лъвската кожа с джуджетата през рамото си.

Така вървял до земята на хесперидите, където живеел титанът Атлант. Той имал тежката задача да поддържа с плещите си небесния свод. Огромният великан се виждал отдалеч.

— Кого търсиш? — извикал той.

— Цар Евристей ме изпраща за златните ябълки на хесперидите — казал Херакъл, — затова се обръщам към теб с молба да ми ги донесеш.

— Разбира се, че ще ти ги донеса — отговорил великанът, — но нали виждаш, че поддържам небесния свод. Не мога да напусна своето място.

— Ще държа небесния свод вместо теб — предложил му героят и подпрял небето със своите мощнни рамене.

Атлант през това време приспал дракона в градината на хесперидите, убил го и се върнал при Херакъл с трите златни ябълки.

Застанал пред героя, който се бил привел под тежестта на небето, което поддържал с главата си, но още не се решавал да го положи отново върху раменете си.

— Херакле, свободата ми хареса — казал Атлант, — наистина вече нямам желание да нося небесния свод.

— Добре — отговорил му хитро Херакъл, — само че позволи ми да подложа нещо между небето и главата си. Имам чувството, че ще ми се смачка черепът.

Атлант не разbral хитростта и подпрял с раменете си небето, докато Херакъл се навел да откъсне трева и мъх.

Щом се избавил от тежестта на небесния свод, навел се, взел златните ябълки и избягал по най-бързия начин.

Цар Евристей вече мислел, че героят е загинал по пътя. И изведнъж след толкова години пред очите му се изправил той жив и здрав. Подал му трите златни ябълки на хесперидите, а от лъвската кожа изсипал джуджетата пигмеи. Царят се ужасил.

Евристей наредил златните ябълки да се подредят в храма на богинята Атина. Тя, от своя страна, отново върнала ябълките в градината на хесперидите, според божествения закон.

Царят започнал да се убеждава, че със своите подвизи Херакъл все повече става известен сред хората. Те намирали в негово лице защитник и освободител. Нямало място, където да не са му благодарни за някакъв негов геройски подвиг. Само името му предизвиквало въздорг в сърцата на гърците.

— Царю — казал Херакъл, — очаквам твоята последна задача.

— Тогава тръгвай — размислил се царят, — тръгни по света и ми доведи кучето Цербер от мрачното подземно царство.

Триглавото куче Цербер пазело входа към царството на мъртвите. Позволявало на сенките на починалите хора да влязат в подземното царство, но никому не било позволило да излезе отново на земята. Евристей се зарадвал на своето хрумване. Толкова опасна задача все още Херакъл не бил изпълнявал.

Героят се отправил на запад, където в черните скали имало пещера, входът на която водел до подземното царство.

Самият владетел на подземното царство Хадес се изправил пред него.

— Спри се, Херакле — викнал му той. — Защо искаш да отидеш при сенките? Ти си жив и не принадлежиш на царството на смъртта.

— Аз съм тук по заповед на Евристей — казал Херакъл, — той ми възложи последната задача. Трябва да занеса в Микена кучето Цербер, пазача на подземното царство. Ако успея да направя това, царят ще опрости службата ми при него и аз ще бъда свободен.

— Искаш да отведеш Цербер? — учудил се Хадес. — Ако успееш да направиш това, тогава го отведи. Но имам едно условие: не трябва да го укротяваш с оръжие.

Героят се съгласил. С ужасен лай кучето Цербер го посрещнало и от трите му чифта очи се показвали огнени пламъци. Яростно се хвърлило върху Херакъл, но той обхванал врата му с яките си като стомана ръце. Кучето правело усилия да се освободи, но Херакъл не го пускал, докато не паднало в краката му. Укротил го и така го изнесъл на земята. За първи път то виждало дневна светлина. От устата му започнала да излиза отровна пяна. Там, където падала пяната, пониквали отровни билки.

Хората от Микена се разбягали от Херакъл, който водел със себе си подземното куче Цербер. Изненадан от шума пред двореца, Евристей излязъл навън. Когато видял триглавото куче, се разтреперил. Изтичал обратно в двореца, затворил вратите и ги заключил. Иззад вратите заповядал на героя да върне кучето Цербер там, откъдето го е взел, и повече да не се мярка пред очите му.

Успокоен, Херакъл върнал кучето в подземния свят и вече бил свободен. Обаче и неговият свободен живот бил пълен с приключения. Никога не се спрял на едно място. Пътувал по света — там, където поискал, и там, където го викали, за да помогне със своята сила и храброст.

По своя път достигнал замъка на могъщ цар, който имал прекрасна дъщеря. Тъкмо по това време царят бил организирал състезание по стрелба с лъкове. Победителят щял да получи за жена красавата Йола. Херакъл решил да вземе участие в състезанието и искал да пробва своето щастие. Между кандидатите имало много изкусни стрелци, сред тях били царят и неговите синове. Вече всички смятали, че победител ще бъде самият цар и останалите ще се върнат с празни ръце. Тогава напред излязъл героят със своите стрели и прочутия си лък. Наоколо всички притихнали и с напрежение наблюдавали надпреварата. Изглеждало така, че сякаш целта привличала към себе си неговите стрели. Царят трябало да го провъзгласи за победител, но нямал намерение да му даде дъщеря си Йола за жена. Измъквал се с различни извинения, отлагал сватбата с дни, докато Херакъл се разгневил и напуснал двореца.

Ядосан от неправдата, той взел решение да посети своя приятел цар Адмет. Градът му бил изпълнен със скръб. Отчаяният цар го поканил в двореца и го завел до легло, на което лежала мъртва царицата Алкестида. Цялата била облечена в бяло, а лицето ѝ било така красиво, както и преди.

— На скръбно тържество си поканен, приятелю — рекъл Адмет и сълзи закапали от очите му. — Аз бях болен от тежка болест — рассказал нещастният цар — и смъртта вече влизаше в двореца, за да ме отведе в подземното царство, когато бог Аполон, моят защитник, помоли богинята на съдбата да не прекъсва нишката на живота ми, ако се намери някой, който доброволно да се прости с живота вместо мен. Моята жена, моята красива Алкестида, дочу за това и доброволно се жертва. Искаше да запази моя живот и ми дари своята смърт. Оттогава съм неутешим и се движка като сянка от подземното царство, а моята храна и моето питие са само сълзите.

Херакъл се впечатлил от болестта на царя и от неговата скръб и излязъл от двореца. Потъналият в скръб Адмет даже не забелязал, че гостът му се е отдалечил. Героят изbral най-добрата колесница и най-бързите коне и тръгнал към пещерата, която отвеждала към подземното царство. Той добре познавал пътя.

С подвита между краката опашка кучето Цербер бягало пред него. Героят влязъл в подземното царство, земята под неговите крачки

ехтяла, а в скалите се появили цепнатини. Хадес се изплашил от необикновения шум и отишъл да го посрещне.

— Царю на мъртвите — казал Херакъл, — душата на красивата Алкестида е дошла доброволно в твоето царство, за да спаси мъжа си. Позволи й да се върне отново в своето тяло.

Хадес видял цепнатините в скалите, размишлявал няколко мига и преценил, че ще бъде по-добре, ако душата на царица Алкестида се върне обратно, отколкото гостенинът да събори още няколко стени в неговото царство.

— Връщам душата на царицата в нейното тяло — казал неохотно, — но ти побързай и си върви от моето царство, като ми обещаеш, че повече няма да те виждам.

Херакъл му обещал и излязъл от подземното царство на слънчевата земя. Качил се на колесницата и бързо се върнал в двореца.

Потъналият в скръб Адмет забелязал как лицето на царицата порозовява. Дъхът й започнал да повдига гърдите й и Алкестида отворила очи. Усмихнала се на своя мъж. Адмет разтъркал очи, защото мисел, че някой добър бог му е изпратил хубав сън, пробуждането от който щяло да бъде още по-жестоко. Алкестида проговорила и царят се убедил, че това, което вижда, не е сън, а действителност. Разказала му за този, който е измолил отново живот за нея, и чак тогава Адмет забелязал, че героят дискретно се е отдалечил.

Щастливите съпрузи го приели като тихен най-добър приятел. В негова чест царят организирал голямо тържество. Целият град се радвал, всички пеели и танцуvalи. След седем дни Херакъл се простил с гостоприемния Адмет и с върната му Алкестида и напуснал града.

По пътя го настигнал братът на красивата Йола, за чиято ръка той вече бил участвал в състезание с лъкове.

— Херакле, не ми се сърди — казал му той, — но трябва да се освободиш от едно подозрение. След твоето заминаване изчезнаха царските стада коне и баща ми мисли, че това е твое дело. Помогни ми да намеря злосторника и така подозрението от теб ще падне.

Това несправедливо обвинение го раздразнило и героят хвърлил царския син в пропастта, където той умрял.

Владетелят на боговете Зевс се разгневил на Херакъл. Той го дарил със сила, за да помага там, където има нужда от него, а не за да убива. Затова наказал героя със страшна треска.

Силният Херакъл толкова отслабнал, че заприличал на старец. Треската взела всичките му сили. Измъчен от болестта, посетил делфийската пророчица.

Тя му предсказала: „Продай се в робство за три години и така ще успокоиш боговете“.

Угнетен от това, което чул, Херакъл с няколко другари се качил на кораб, плаващ към Азия, и поискал да го продадат като роб. Силният герой станал роб на царица Омфала. Той оздравял и вече не боледувал. Помогнал на царицата да унищожи крадците в царството си и бил толкова храбър, че тя му се възхищавала. Когато узнала, че нейният роб е силният Херакъл, тя не само му дарила свободата, но и го обградила с разкош в своя дворец. Той свикнал с удобствата и постепенно започнал да забравя за своя героизъм. Мъжката си храброст заменил с нежност, обличал се в женски дрехи, а неговият славен лък си почивал. Обаче изминали трите години от предсказанието и Херакъл отново станал предишният... Припомнил си славните минали дни и напуснал двореца и удоволствията.

Още веднъж той поискал ръката на царска дъщеря. Този път му харесала Деянира, но не бил единственият кандидат. Да получи ръката ѝ желаел и речният бог Ахелой, който притежавал качеството да се променя. При башата на Деянира се явявал като бик или като дракон, или като човек с бича глава. Деянира се страхувала от него и плачела от страх, че може да я отведе. Херакъл пристигнал точно навреме. Силен, облечен в лъвската кожа, Деянира веднага го харесала и искрено си пожелала той, а не Ахелой, да бъде нейният мъж. Царят не искал да обиди никого, затова предложил на двамата да премерят силите си.

Започнал боят. Херакъл изпращал стрела след стрела без успех, след което хвърлил копието си върху Ахелой. Речният бог преследвал героя и се стремял да го набоде на бичите си рога. Херакъл сграбчил Ахелой с мощните си ръце. Двамата се борили гърди срещу гърди, но не помръдвали. С преплетени ръце и крака паднали, а Херакъл имал предимство. Притиснал към земята Ахелой, който се превърнал в хълзгава змия, изпълзнал се от ръцете му и веднага се превъплътил в бик. Бикът се подгответил за удар, но Херакъл го хванал за рогата и го тръшнал с такава сила, че счупил единия му рог. Тогава Ахелой признал своята загуба и напуснал двореца.

Вдигнали голяма сватба. Херакъл взел Деянира за жена и най-после намерил спокойствие. Родил им се син, когото нарекли Хилос, а Деянира мислела, че нищо не може да заплаши вече нейното щастие. Ала старото беспокойство дремело у Херакъл и от време на време се разбуждало още по-силно. Дълго не можел да издържи на едно място. Той си спомнил за свой стар приятел, когото искал да посети. Тръгнали заедно с жена си. По пътя стигнали до широка река, през която един кентавър пренасял пътниците. Повечето кентаври били мъдри и добри, такъв бил и този, който учил Язон, но имало и зли, и лоши. Точно от този вид бил кентавърът, който пренасял пътниците през реката. Херакъл нямал нужда от помощ, затова кентавърът пренесъл само жена му — красивата Деянира. Тя много му харесала и той забързal, за да я отвлече, когато забелязал, че героят се бави.

Разбрал измамата, Херакъл насочил отровна стрела към кентавъра. Тя го улучила и той паднал. От гърдите му потекла кръв. Със слаб глас казал на Деянира:

— Преди да умра, с радост бих ти дал нещо, красива Деянира, за да разбереш, че не съм лош, както си мисли Херакъл. Бързо напълни един съд с моята кръв, която изтича от раните ми. Ако някога той те забрави или те остави, напръскай с тази кръв неговите дрехи и никога няма да те напусне. Но никому не говори за това, защото магията ще изчезне.

Кентавърът въздъхнал за последен път. Деянира му се доверила, напълнила съда с неговата топла кръв и го скрила, тъй като чула приближаващите крачки на Херакъл. По-нататък пътят им бил спокоен и без приключения.

Не след дълго героят решил да воюва с бащата на Йола, защото не бил забравил нарушеното обещание и това, че е бил обвинен в кражба на коне. Със своите воини стигнал до града, където живеел царят, обградил го и го превзел. След това го запалил и царят намерил своята смърт в пламъците. Дъщеря му Йола била пленена от Херакъл и заедно с другите пленници той я изпратил при своята съпруга.

— Ние победихме — казали пратениците на Деянира, — подземното царство се напълни с нашите врагове. Сега Херакъл ти изпраща първия пленник и много скоро с войската ще се върне и той.

— Коя е тази? — попитала Деянира единия от пратениците и посочила плачещата девойка.

— Това е царската дъщеря Йола — отговорил пратеникът. — Херакъл някога я искаше за жена. Тогава той взе участие в състезание с лъкове, но нейният баща не изпълни обещанието си и не му я даде.

Деянира се натъжила. Страхувала се, че съпругът ѝ ще я остави, след като е изпратил в дома си Йола. Смятала, че заради царската дъщеря той ще я забрави. Всяка нейна крачка била придружена от нерадостните ѝ мисли. Спомнила си съвета на кентавъра. Извадила скрития съд с кръвта му и се насочила към избите на двореца, без никой да я види. Там с тази кръв напоила новите дрехи, които била приготвила за мъжа си. Красивите дрехи подала на един слуга. Наредила му да ги предаде като подарък на Херакъл.

Минавали дните, а той не се връщал. Синът му Хилос тръгнал да го търси. Искал той да донесе пръв новините на майка си, но се върнал у дома без баща си. Плачейки, разказал на майка си това, което видял.

След завършване на боевете Херакъл подготвил жертвоприношение за боговете. За този случай той облякъл новите си дрехи, дар от Деянира. Изведнъж в средата на обреда, когато димът от жертвата се извисил до небето, той паднал на земята, покосен от страшни болки. Крещял от болка и изговарял само името на своята жена: „Деянира, тази дреха, която ми изпрати, изгори моята кръв и моите кости... Бързо ме качете на кораба и ме откарайте, защото не искам да умра на чужда земя!“.

Ужасена, Деянира слушала сина си и в отчаянието отишла в своята стая и се пробола с меча си. Хилос ѝ се притецъл на помощ, но било късно. Нейната душа вече била на път към царството на сенките.

Умиращият Херакъл доплавал до своята земя и помолил да го отнесат на върха на планината. Там неговите приятели струпали грамадна клада, поставили го върху нея, но не я запалили. Никой от приятелите му не се осмелявал да направи това. Най-после Филоктет подпалил кладата и Херакъл като награда му дал лъка и смъртоносните си стрели. Когато се разгорели пламъците, гръмовици се понесли по небето. Един облак, изпълнен със светлина, долетял до кладата и отнесъл героя на планината Олимп. Атина Палада взела Херакъл и той станал безсмъртен като останалите богове.

Така се изпълнило пророчеството на слепия прорицател Тирезий. След храбрия му живот, пълен с подвизи, го чакало безсмъртието.

А на земята останал жив споменът за него. Чествали го там, където е помагал на хората, където ги е избавял от злото и се е борил за правдата. От уста на уста се разнасяла легендата за смелия Херакъл, която преживяла векове чак до наши дни. А ние днес я предаваме на следващите поколения.

ПЕРСЕЙ

На цар Акризий било предсказано, че ще го убие неговият собствен внук. Царят се страхувал за своя живот и дълго мислил как да избегне тази участ. Той заповядал на робите да изкопаят под двореца подземни покои с железни врати. Зад тях затворил дъщеря си Даная и я заключил. Там тя се хранела и не излизала навън, за да не се съдне предсказанието.

Въздишките и плачът на затворената царска дъщеря стигнали до ушите на Зевс. Той я съжалел и слязъл в подземието под формата на златен дъжд, за да освети тъмнината. Влюбил се в нея и не след дълго на принцесата се родило прелестно момченце. Нарекли го Персей.

Веднъж Акризий, като се разхождал в двора на двореца, чул детски плач. Отначало помислил, че това е вятърът, който свири в кулите, но плачът се носел от подземните покои. Изненадан и уплашен, Акризий слязъл и отключил вратите на подземието. С плач Даная го молила да не погубва малкия Персей и нея. Царят я отстранил от себе си и се върнал бързо в двореца. Толкова много се страхувал от смъртта, че не можел да й прости. Заповядал на стражите да поставят дъщеря му и нейното дете в голям дървен сандък, да го заковат и да го хвърлят в морето. Стражата послушно изпълнила заповедта. Докато денят се срещуе с вечерта, морските вълни си поиграли със сандъка, в който била нещастната Даная, прегърнала малкия Персей. През един процеп тявиждала само издигащите се вълни и пяната на техните гребени.

Когато настъпила нощта, вълните продължавали да бълскат сандъка от едната и другата страна. След тази неспокойна нощ, изпълнена със страх, на хоризонта се появил остров, който постепенно ставал по-голям, а вятърът подгонил сандъка точно към него.

По това време на брега ловял риба един рибар, който тъкмо се готовел да хвърли мрежите в морето, когато забелязал интересния предмет и го изтеглил на брега. От сандъка излязла млада красива жена със спящо дете в ръцете. Пребледняла и цялата трепереща от

преживяното, тя благодарила на спасителя си и разказала как съдбата я отвела до този бряг.

Състрадателният човек дал храна на принцесата и на нейното дете. Когато се посъзвели от кошмара на пътуването и си отпочинали, той ги отвел до града при царя на острова.

Царят предложил на царската дъщеря и на нейния син своето гостоприемство. Така Даная заживяла в царския палат и нищо не й липсвало. По-късно царят я поискал за жена и Персей израснал като царски син.

Както в морето вълните се гонели, така и годините отминавали една след друга. Персей вече не играел на поляната и в градината, а ходел с останалите младежи, които се упражнявали, сравнявали своята сила, яздили коне и хвърляли остри копия. Царят бил недоволен от това, че силата на Персей нараства бързо. Той размислил и решил, че ще е по-добре, ако Персей изчезне от света. Затова започнал да му разказва приказки за хищни зверове и великани и героични подвизи. Персей го слушал възхитено.

— Те бяха славни герои — допълнил царят, — но досега никой от тях не се осмели да ми донесе главата на Медуза.

— Коя е тази Медуза? — попитал Персей.

— Далече на запад — пояснил царят, — там, където започва вечната нощ, живеят три сестри горгони. Те са ужасни същества, а на главите им — вместо коси — се движат отровни змии. Двете са безсмъртни, смъртна е само третата, която се казва Медуза. Всеки, който ги погледне, се превръща в камък. Ако някой притежава главата на Медуза, достатъчно ще бъде да я покаже на враговете си и те ще се превърнат в камъни. Така той ще спечели битката.

След този разговор Персей вече не мислел за нищо друго, освен за горгоните. Привличали го както подвигът, който нито един друг герой не бил извършил, така и далечните пътища. Опитвал се да прецени възможността да убие със своя меч смъртната Медуза. Не мислел за опасността, която стояла пред него, а само за своята победа.

— Тръгвам по света — заявил на своята майка — и ще донеса главата на Медуза.

Майка му се разплакала. Страхувала се, че Персей няма да се върне от опасния си път. Но царят одобрил решението му и похвалил

неговата сила и смелост. Вътрешно се радвал, че Персей предприема такова опасно приключение.

Без да се бави, Персей се приготвил за дългия път и за голямото си приключение. Заляващото слънце му показало посоката, в която трябвало да върви. Плавал по море и пътувал по сула. Преминал през планини, пълни със зверове и птици, и пресичал реки. Дълго, прекалено дълго вървял все на запад.

Богинята Атина Палада го придружавала по пътя. Тя била защитница на храбри герои, а Персей особено много ѝ харесал. Явила се пред него и му казала:

— Ти, Персей, си силен, но само силата не е достатъчна. Трябва да знаеш какво да направиш, за да се върнеш жив и здрав вкъщи. Аз ще те посъветвам: Не трябва да гледаш горгоните в очите. Тежко ти, ако се бориш с Медуза и я погледнеш. Затова ще ти дам метален щит. Той блести като слънце и в него можеш да видиш образа на горгоната. Отражението няма да ти навреди. С обикновен меч не ще успееш да отсечеш главата на Медуза, затова ще ти дам този метален сърп. Но най-важното е да поискаш от нимфите крилати сандали, торба, която променя своя обем, и вълшебната шапка, която прави хората невидими. Ела, аз ще ти покажа пътя към трите старици. Това са сестрите на горгоните, които знайт къде живеят нимфите.

Персей благодарил на богинята, взел лъскавия щит и сърпа и се отправил натам, накъдето тя му показала.

В пуста каменна пещера живеели трите сестри на горгоните. Още отдалеч той чул как стариците се караха. Общо те имали само един зъб и едно око. Никога не могли да решат коя от тях да ползва окото и зъба. Едва едната посягала към окото, веднага друга искала да ѝ го отнеме. Ако втората успеела да грабне окото, и третата веднага го поисквала за себе си. За зъба се карали така, както и за окото.

— Кой си ти? — попитали стариците. Те чули стъпките на Персей, но не го видели, защото в момента се карали за единственото око.

— Който и да си — извикала първата старица, — ела тук и разреши нашия спор.

— Решавай, но окото се пада на мен — казала втората старица.

— Не им вярвай — рекла третата, — сега аз съм наред. Okото ми принадлежи.

Персей взел в ръцете си окото и зъба и казал:

— Защо аз да не разреша вашия спор? Окото и зъба ще взема за себе си и край на спора!

Стариците започнали да го молят и да викат от ужас, защото били слепи и безпомощни. Опитали се да го хванат, но след като разбрали, че е невъзможно, му обещали, че ще направят всичко, което той поиска:

— Върни ни окото и ние ще изпълним твоите желания.

— Кажете ми — рекъл Персей — как да отида при нимфите, които крият крилатите сандали, вълшебната шапка и торбата. След това ще ви върна окото и зъба.

— Искай нещо друго — убеждавали го стариците.

Персей не пожелал нищо друго. Стариците се уплашили, че той ще си отиде и ще отнесе зъба и окото. Колебали се, но най-накрая му показали пътя към нимфите.

Персей им върнал окото и зъба и тръгнал по пътя, който те му посочили. Колкото се отдалечавал от стариците, толкова по-красиво ставало наоколо. Отначало тук-там се показвала зелена трева, а след това всичко се покрило с прекрасен килим от трева и цветя. Самотните храсти се сменели с разпръскащи аромат ливади и гори, а там танцуvalи нимфите. Персей ги помолил да му дадат сандалите, шапката и торбата и добрите нимфи изпълнили желанието му.

Персей взел крилатите сандали, сложил на главата си шапката, с която станал невидим, и преметнал през рамо вълшебната торба. Понесъл се бързо по въздуха. Всяка негова крачка била като махане с крила. Така се понесъл високо по небето. Нищо не му пречело в полета. Той летял над короните на дърветата и над високите планини. Китните градини под него започнали да изчезват, цветните поляни се загубили, а Персей вече се носел над една пуста местност. Там се чернеели малки и по-големи камъни. Някои от тях имали причудливи форми: едни приличали на животни, а други — на хора. Тези камъни преди това били живи твари, но след като погледнали горгоните, се вкаменили. Заблудените птици също падали на земята пред горгоните. Превръщали се в късове черни камъни.

Персей обърнал глава от пустата местност и погледнал в лъскавия щит. В него видял отражението на същата тъжна местност и скоро видял и горгоните. Те спели върху мъртвата повърхност на

езерото. Змиите, които се развявали върху главите им вместо коси, всявали ужас.

— По-бързо, Персей — подканел го тихият глас на богиня Атина. — Средната горгона е смъртната Медуза.

Персей се спуснал над спящите чудовища. Усетили непознатия, змиите върху главите им започнали да се извиват и да съскат.

Персей погледнал в щита и се насочил право към Медуза. Вдигнал острия сърп и с един удар отсякъл главата ѝ. От нейното гърло излязъл крилатият кон Пегас, размахал крила пред Персей и изчезнал в облаците.

Точно сега трябало да се вземе главата на Медуза и Персей побързал. Била толкова голяма, че той се подвоумил дали ще влезе във вълшебната торба. Но торбата заела формата на главата и не тежала повече, отколкото когато била празна. С нея Персей направил крачка с крилатите си сандали и полетял във въздуха.

Другите две — безсмъртните горгони, се събудили от шума. Огледали се, видели мъртвата си сестра и изпаднали в ярост. Размахали мощните си крила, издигнали се над острова и езерото да търсят убиеца на сестра си. През това време змиите на техните глави се извивали и съскали. Но на Персей не се случило нищо лошо. Той бил невидим, защото на главата си носел вълшебната шапка. Напразно горгоните шарели из небето. Персей успял да избяга.

Летял си над земята и си представял как ще изненада майка си и царя. Със своите крилати сандали бързал за дома. Изведнъж се извил буреносен вятър и го отнесъл в противоположната посока. Персей се отбранявал, но вятърът бил по-силен от него. Отвял го над Африка.

Умореният герой се спуснал върху тревата. От вятъра очите му горели, а цялото тяло го боляло. С радост се надявал да си отпочине.

— Какво правиш тук? — разнесъл се над него грохот. В края на гората се изправил огромният великан Атлант.

— Нека да остана тук — помолил умореният Персей, — само малко да си почина и ще продължа пътя си.

— Махай се оттук! Върви си там, откъдето си дошъл! — развикал се Атлант. Той погледнал Персей с недоверие. — Може би идваш за златните ябълки, кой знае!

Персей се разгневил и му отвърнал:

— За това мило гостоприемство трябва да те възнаградя. —
Обърнал се на другата страна и извадил от торбата главата на Медуза.

След като великанът Атлант зърнал главата на Медуза, застинал в скалиста планина. Неговите коси и брада се превърнали в гъсти храсти и дървета. Гората растяла, докато достигнала свода на небето. И до днес в Африка има планина, носеща името на титана^[1].

Персей скрил главата на Медуза в своята вълшебна торба, легнал на тревата и заспал. Спал дълго, докато не го събудили палещите лъчи на африканското слънце. Даже вятър не духал и Персей помислил, че още днес ще види своята майка. Продължил да се носи по своя път. Летял над земята, а от торбата се процеждали капки кръв от главата на Медуза. Щом достигнели до твърдата земя, те се превръщали в отровни змии. Оттогава в Африка живеят толкова много опасни змии.

Прелетял голямата част от пътя, когато под себе си видял тълпи хора. Те бягали от морския бряг, както се бяга от земетресение. Персей се спуснал към земята и попитал хората какво се е случило.

— Нещастие сполетя нашата земя — доверили му те. — Нашата царица Касиопея се похвали, че е най-красивата, по-красива и от морските нимфи. Разгневеният бог Посейдон изпрати върху цялото царство своето наказание. Всеки ден от морето излиза страшно чудовище, унищожава стадата и погъща хората. Днес ще бъде пожертвана и дъщерята на царица Касиопея — Андромеда. Тя вече е на брега на морето. Ние сега бягаме, за да не видим нейната гибел. След малко от вълните ще се покаже чудовището.

Щом Персей чул това, се отправил към брега и прелитайки над морето, видял скала, на която била прикована Андромеда, а до нея стояли царят и царицата.

Изведнъж морето се развълнувало и започнало да кипи. Огромното чудовище се издигнало от морското дъно и на повърхността на морето се показали люспите на хълзгавото му тяло. Андромеда изпищяла и нейните родители започнали да я оплакват. Чудовището отхвърлило от себе си една разпенена вълна и започнало да плува към скалата, на която Андромеда закривала с белите си длани очите си, пълни с ужас.

Персей се спуснал над чудовището, което се нахвърлило върху сянката му, която падала над морето. Той забил своя меч дълбоко в гърба на чудовището и то се издигнало високо над вълните, за да се

нахвърли върху Персей, който полетял нагоре с помощта на своите крилати сандали. От тяхната борба морето почервяло от кръв. Изпълнените с кръв очи на чудовището проследявали всяка крачка на Персей. Те му напомнили за Медуза. Тогава героят бързо извадил от торбата нейната глава и я показал на чудовището.

Огромен камък се появил вместо чудовището и вълните го погълнали. Там се образувало място, което станало твърде опасно за всички, които пътували по море.

Андромеда махнала длани от очите си и Персей се почувствал така, сякаш видял след нощна буря утринна зора. Оставил на брега торбата с главата на Медуза, пуснал щита и оръжието и се отправил към девойката, за да я избави от оковите. Никога не бил виждал покрасива от нея.

В този момент вече се приближавали царят и царицата, за да благодарят на храбрия герой.

— Искай злато, сребро и скъпоценни камъни, ние ще ти дадем всичко, което пожелаеш, и към тях ще прибавим и роби, и коне от най-добрите, които имаме.

— Над златото, среброто и скъпоценните камъни — отговорил Персей — е вашата дъщеря Андромеда, дайте ми я за жена, ако тя ме иска.

Андромеда харесала младия мъж и дала съгласието си.

— Радвам се — казал царят, — че ще дам ръката на дъщеря си на такъв смел мъж. Трима излязохме днес тъжни от двореца, а сега ще се върнем четирима щастливци.

Персей вдигнал оръжието и торбата с главата на Медуза. Учудил се, когато видял, че растенията, клоните и дърветата, на които била поставена торбата с главата на Медуза, се вкаменили. Коралите също се променили: някои от тях, върху които паднала кръв от торбата, станали червени. Коралите се увеличавали, а морските нимфи ги разпръсквали под повърхността на морската вода. Там, на дъното на морето, израствали огромни храсти от корали.

Персей, царят, царицата и Андромеда отишли в двореца, където започнал весел сватбен пир. Царят предложил на своя народ тържествен обяд и всеки, който идвал в града, намирал пълна маса с храна и напитки. Всички празнували с царя, царицата, Персей и щастливата Андромеда. Сребърните чаши весело звънели, цветята

разпръсквали своя аромат и се чувал звън на лира. Сред веселата гълъчка, сред песните и смеха отвън се чул и шум от оръжие и бойни викове.

В тържествената зала връхлетял заедно с други воини първият годеник на Андромеда — Финей. Когато я очаквало нещастието, той се скрил и не й се притекъл на помощ. Сега се изправил пред Персей с копие в ръка и му изкрещял:

— Идвам, за да отмъстя за Андромеда! Аз съм истинският жених!

Финей с всичка сила запратил копието си по Персей. То минало покрай него и се забило във възглавницата, на която седял. Това бил призив за бой. Войниците на Финей се впуснали с оръжието си върху Персей и го обградили. Героят бил притиснат към зида, ала се отбранявал със своя меч, докато той се счупил в ръцете му. Когато видял, че го застрашава гибел, Персей извикал:

— Този, който се смята за мой приятел, нека обърне главата си на другата страна. — И извадил от торбата главата на Медуза. Поставил я пред своите неприятели и се обърнал настрани. Хората на Финей веднага се вкаменили. Едни от тях застинали така, както замахвали с мечовете. Персей преминал покрай каменните воини и потърсил Финей, който се скрил. Той обръщал главата си в друга посока и молел Персей за милост. — Ти беше толкова смел, че не проля чужда кръв — казал му Персей, — за такава храброст заслужаваш паметник. — Насочил главата на Медуза към Финей и той се превърнал в мраморна статуя.

Вкамененият Финей останал с превит гръб и с лице, изразяващо страх.

Персей не останал дълго време в чуждата земя. Тъгувал от желание по-скоро да види своята майка. Заедно с Андромеда се качили на един кораб и напуснали острова.

Царят се учудил, когато видял, че Персей се връща жив и здрав, и то с млада жена.

— Нима си донесъл главата на Медуза? — посрещнал го язвително царят.

— Разбира се, че я нося, царю — казал Персей с усмивка.

— Знаех, че си лъжец — трошнато отвърнал царят, — но не знаех, че си толкова голям лъжец.

— Царю, искаш ли да видиш главата на Медуза? — попитал го Персей. — Аз не те съветвам да го желаеш, защото всеки, който я погледне, се вкаменява.

— Бог знае чия глава си отсякъл — засмял се царят, — сигурно на някой овен или на някоя овца.

Персей се разгневил от думите на царя. Обърнал главата си настрана и му показал главата на Медуза. Невярващият цар се вкаменил.

Майката на Персей научила от слугите, че синът ѝ се е върнал, и отишла да го посрещне. Радостно го прегърнала и приветствала жена му с добри думи.

— Внимавай с царя — предупредила го майка му, — иска да те убие.

— Няма вече от какво да се страхуваме — отвърнал Персей и разказал на майка си за това, което се случило.

Персей станал цар. Живеел със скъпата си Андромеда и с майка си на острова, но старото предсказание не изгубило своята сила.

Един негов приятел го поканил да вземе участие в състезание, провеждано в друг град. Персей отишъл, но хвърлил диска толкова високо, че като падал към земята, ударил един стар мъж по главата и го убил на място. Той бил дядото на Персей — Акризий, който преди години поставил дъщеря си и внука си в сандъка и ги хвърлил в морето. От страх пред пророчеството Акризий напуснал двореца и пътувал по света. Но съдбата го намерила и пророчеството се събрало. Потънал в скръб, Персей погребал нещастния си дядо и се върнал в своето царство.

Мъдро царувал Персей. Вълшебните дарове той върнал на богиня Атина, само торбата с главата на Медуза оставил при себе си още известно време. Нито един неприятел не се осмелил да нахлуе, защото главата на Медуза пазела мира на неговата земя.

[1] Атлант бил наричан още Атлас. В днешно време Атласките планини се издигат на територията на Мароко и Алжир, Северна Африка. — Б.пр. ↑

ДЕДАЛ И ИКАР

Преди много, много години в Атина живеел най-големият архитект и скулптор. Той бил строител и ваятел и се славел като майстор на предметите, обработени от дърво и метал. Този, който имал щастието да види построеното от него, дълго се съмнявал дали то е дело на човек, или на безсмъртен бог. За неговите скулптури казвали, че изглеждат като живи хора.

Често Дедал, заедно със своите ученици от най-добрите атински семейства, обикалял между колоните на разрушените храмове. Но най-добрият негов ученик не бил от знатен род, а беден син на сестрата на Дедал, който носел името Тал. Докато другите ученици имали славни имена като наследство от своите фамилии, Тал сам прославил името си. Още ня мал дванадесет години, когато открил грънчарското колело. Като наблюдавал зъбчатите кости в тялото на рибите, изобретил първата пила. Успял да съедини две рамена с еднаква дължина и направил пергела.

Веднъж Дедал разглеждал новия строеж на двореца и чул какво си говорят работниците от другата страна на стената.

— Дедал е най-добрият строител на света — казал един.

— Само почакай да порасне и Тал ще бъде по-добър от него — отвърнал другият.

Дедал завидял на племенника си, а бил свикнал името му да се поставя на първо място. От този момент не искал да вижда повече Тал. Ученолюбивият младеж изумявал всички с таланта си, а Дедал предвиждал как го наближава славата. Вътрешно Дедал усещал, че собствената му слава намалява.

Тал не разбирал защо неговият роднина не го приема и непрекъснато е в конфликт с него. Затова се зарадвал, когато една вечер Дедал го поканил на разходка. Вуйчо му само за миг успял да скрие завистта си, докато осъществявал пъкления си замисъл. Поканил Тал на атинския Акропол и когато станало тъмно, го бълснал от края на скалата.

Дедал слязъл от Акропола и искал да погребе тялото на племенника си, но напразно го търсил. Богинята Атина запазила живота на падащото момче, защото харесвала неговата изобретателност. По време на падането тя го превърнala в чайка. И до днес чайките се страхуват от височините, летят ниско и гнездят върху земята, по поляните. Тези птици са много внимателни и предупреждават другите за грозящата ги опасност.

Престъплението на Дедал не останало скрито. Изненадан бил от един атинянин, който се разхождал на това място. Дедал знаел, че ще бъде наказан, затова заедно със сина си Икар избягал на остров Крит. Критският цар Минос на драго сърце приел великия архитект. Тъкмо по това време търсели строители, за да построят затвор за Минотавър — чудовище с човешко тяло и глава на бик, което се хранело с живи хора.

Дедал построил за Минотавъра невиждана дотогава галерия — Лабиринт. Безброй роби обработвали камъните и издигали зидовете. На строежа били от рано сутрин до късно вечер. В огромния Лабиринт галериите така се кръстосвали и пресичали, че приличали на кълбо от змии. В центъра на тези тъмни и непристъпни галерии бил затворен Минотавър. Последен там влязъл Дедал, за да отстрани всички белези, по които човек би могъл да намери изхода. Самият той едва не се изгубил в този непроходим Лабиринт.

Цар Минос дал голямо пиршество в чест на Дедал. Но славата, почестите и подаръците не могли да го задържат на острова. Той не харесвал жестокия цар. Искал да се върне в своята родина. Всеки ден Дедал и синът му Икар отивали на брега на морето и наблюдавали небето, което се сливало с него. Там, някъде в далечината, се намирала неговата родина. В началото си мислел, че върху вълните ще се покаже корабът, който ще ги отведе вкъщи. Ала вместо корабни платна, Дедал наблюдавал постоянно само едно и също: безлюдно море, скали и птичи ята, които се издигали над вълните. Прославеният строител завиждал на птиците за тяхната свобода. Те не знаели граници и препятствия и летели над гори и морета. Дедал ден и нощ мислел за птиците и не можел да заспи. Рисувал техните крила, проследявал техния полет и тайно се готвел да напусне острова. Снабдил се с различни по големина пера и една нощ, скрит от човешките очи, се заловил за работа. Прикрепял различните по големина пера с ленени конци едно към друго и ги залепвал с восък. Това, което направил

Дедал, приличало на криле. Двете по-големи били за него, а двете по-малки — за сина му Икар.

Доволен, огледал още веднъж своето творение. „Минос има кораби, но въздухът ми принадлежи“, помислил си той.

На другия ден Дедал събудил сина си Икар, преди да изгрее слънцето. Най-напред сложил своите криле на раменете си, размахал ги и се понесъл във въздуха. След това показал на Икар как да ползва крилете си, така както опитните птици учат своите малки. Икар се опитал да лети като баща си и радостно се засмял, когато първо успял леко да се отдели от земята, а после да закръжи над високите дървета и стръмните скали. Дедал казал на сина си:

— Бъди внимателен по време на летенето, Икаре. Не отивай близо до слънцето, за да не се разтопи восъкът от топлината и да се разпръснат перата. Не се спускай и много ниско, за да не се намокрят крилете ти от солената вода. Не лети нито високо, нито ниско, не изоставай от мен и не ме губи от погледа си.

Дедал целунал Икар и баща и син се понесли над земята. Синът летял така, както го посъветвал баща му. Пастирите, които пасели стадата си и ги гледали, с ръце закривали очите си и казвали:

— Сигурно това са боговете на Олимп, които искат да видят как живеят хората на земята.

Ръцете на рибарите започнали да треперят, когато забелязали двамата, които летели във въздуха над морето, над корабите, а весларите забравили да въртят веслата, щом ги видели. Всички ги наблюдавали в захлас.

Остров Крит вече бил далеко зад тях, денят бил слънчев и Дедал се отдал на спомени за своята родина. Замислен, той забравил да контролира сина си. Икар се забавлявал и размахвал леките си криле в топния въздух. Той с радост желаел да полети още по-високо и докато баща му не го следял, забравил неговите наставления.

Издигал се по-високо и по-високо и даже започнал да си пее. Приближил чак до самото небе и до лъчезарното слънце — толкова близо бил до него, че разгледал слънчевата колесница. А слънцето разтопило с палещите си лъчи восъка. Големи жълти капки разтопен восък паднали на дъното на морето. Ленените конци с перата се разлетели из въздуха. Икар замахнал с ръце и паднал в морето. Водата

напълнила устата му, а блестящите гребени на вълните подхвърлили шепа бели пера.

Дедал чул вика и се обърнал да потърси сина си. Никой не му отговорил. Огромните простори над морето били празни, а то — пусто. Дедал се спуснал над вълните, за да търси сина си. Видял само пера от крилете на Икар.

Отчаяният баща полетял към близкия остров, свалил крилете си и седнал на брега. Така останал през целия ден, а вечерта, когато слънцето завършило своята обиколка, морето изхвърлило на брега мъртвия му син. Под небето, покрито със звезди, Дедал го погребал. Върху пресния гроб кацнала самотна птица. Това била чайка, която забравила за малко своята плахост и със своя крясък припомнила на Дедал неговата постъпка отпреди няколко години.

Дедал продължил пътя си, прелетял далече от своята родина и достигнал до Сицилия. Там останал да живее и построил още красиви сгради, изкуствено езеро, красив царски дворец върху високи скали, но до смъртта си не намерил покой и щастие.

Островът, къдeto Дедал погребал сина си, и днес напомня за съдбата на Икар. Нарича се Икария.

ТЕЗЕЙ

Егей, синът на атинския цар, преди години напуснал своя град и не се върнал повече. Когато над Атина надвиснала опасност от война, старият цар изпратил пратеници, за да търсят сина му.

Прочутият с подвизите си Егей достигнал до едно чуждо царство и се оженил за дъщерята на царя. Родил им се син Тезей.

Егей посрещнал пратениците и едва след като ги нагостил, разбрал защо са дошли.

— Егей — казали му те, — твоята родина Атина е в опасност. Грози я война. Твой баща вече е стар и не би могъл да влезе във война. Изпраща ни при теб, за да спасиш Атина.

Егей дълго мислил, но не могъл да откаже на молбата на баща си. Преди да се качи на кораба, той вдигнал огромен камък и скрил под него своя меч и сандалите си. На жена си казал:

— Не знам колко време ще продължи войната в Атина и дали ще се видим отново. Ако не се върна, когато нашият син Тезей стане голям, покажи му камъка. Ако има достатъчно сила, за да го повдигне и да вземе моя меч и моите сандали, нека да дойде при мене в Атина.

Егей се разделил с жена си и със своя син, а корабните платна бързо се скрили зад хоризонта.

Минавали дни и години. Тезей пораснал при майка си в царския дворец. Развивал своя ум и своята сила, а когато възмъжал, майка му го завела до камъка, под който лежали мечът и сандалите.

— Щом повдигнеш камъка — казала майката, — аз ще се радвам, че съм отгледала такъв силен син, но ще бъда тъжна, защото трябва да се разделим.

Тезей тласнал скалата и тя се отместила. Обул сандалите, запасал меча и се върнал при майка си в двореца, за да се приготви за път. Тя го посъветвала да пътува по море. Пътят през гората криел много опасности, в нея имало много разбойници и диви зверове. Но Тезей не се оставил да го увещават.

— Какво ли би казал моят баща — рекъл той, — ако знае, че аз избирам по-лекия път!

Тезей искал да прилича на Херакъл. Затова тръгнал сам към Егей по суше. Пътят минавал през гористи местности, през скали и гъсти гори. Там в храстите се криел страшен разбойник, който нападал пътниците със своя железен боздуган от засада. Нахвърлил се и върху Тезей от своето укритие.

— Виждам те тъкмо навреме — извикал Тезей, — твоят боздуган ми харесва. С него ще прочистя всичко наоколо от такива нищожества като теб.

Вдигнал меча си и с един удар го разсякъл. Боздуганът взел със себе си. В горския пущинак срецинал още няколко разбойници и всичките ги сполетяла същата участ. Там, където не бил достатъчен само неговият меч, той използвал и боздугана. Хората от околността си отдъхнали. Отново започнали да пътуват и престанали да се страхуват, че някой ще ги нападне.

Най-опасната среща за Тезей обаче тепърва предстояла. Последният разбойник, когото той срецинал по пътя си, бил Прокrust. Той не нападал с оръжие в ръка пътниците, а ги канел в своя дом. Разбойникът се усмихнал на Тезей и го поканил да си почине след дългото пътуване. Настанил го на масата, нахранил го и го напоил.

След това Прокrust казал:

— Ти, пътнико, си уморен, ела да си легнеш, леглото вече те очаква.

Той имал две легла. Едно голямо и едно малко. На високите пътници предлагал малкото легло, а на ниските — по-голямото. Щом леглото се оказвало късо, отсичал краката, а ако леглото се явявало дълго, разбойникът разпъвал нещастника, докато стигнел края му. След това изтезание пътниците умирали.

Прокrust искал да повали новия гостенин върху малкото легло. Тезей отгатнал каква съдба го очаква, тръшнал самия разбойник върху същото това легло и го убил така, както той убивал другите.

Сега вече нищо не заплашвало героя. Не след дълго той се озовал пред вратите на Атина. Разхождал се по улиците и наблюдавал красивите сгради. Хората, които срецинал, разглеждали с любопитство прашасалата му фигура, загорялото му от слънцето лице и дългите му коси. Строителите на храма на Аполон започнали да му се присмиват.

Тезей не им отговорил, а изтичал до една кола със запрегнати волове, разпрегнал ги, грабнал колата и я хвърлил върху строителното скеле. Тези, които видели това, изпаднали в ужас и замълчали.

Пред царския дворец било оживено. Тълпи разгневени мъже роптаели срещу цар Егей, защото това бил денят, в който атиняните трябвало да изпратят на остров Крит седем младежи и седем девойки като кръвен данък на чудовището Минотавър. Минос наложил този данък на атиняните заради смъртта на неговия син.

Някога в Атина се провеждали игри и състезания. Критският цар Минос изпратил в Атина своя син, който победил всички атиняни и така спечелил омразата на Егей. Егей наредил да убият Андрогей и тогава между Крит и Атина избухнала ужасна война. Минос доплавал до атинските брегове с голяма флота, опустошил цялата околност и победил Егей. Оттогава на всяка девета година атиняните трябвало да дават кръвен данък на Крит — седем момчета и седем девойки. Минос ги затварял в грамадния дворец Лабиринт, за да бъдат изядени от ужасния Минотавър. Атиняните се разбунтували срещу Егей, който не направил нищо, за да ги отърве от ужасния данък.

— Как да ни защити — казвали те. — Егей не може да помогне. Той няма деца и не може да разбере нашата болка. На смърт отиват нашите деца, а не неговите.

Недоволствали, но хвърляли жребий, за да определят кого да изпратят на остров Крит.

Тезей минавал наблизо и чул всичко. Помолил да го представят на царя. Егей приел сина си като чужд гост, без да го познае.

— Дошъл си при нас, чужденецо, в тъжен момент — приветстввал го царят. — Идваш сигурно отдалеч и не знаеш нищо за нашето нещастие. Ако знаеше, навярно не би дошъл в Атина.

— Наистина, царю, идрам отдалеч — отговорил Тезей, — но знам за вашата скръб и с радост бих ви помогнал. Искам заедно с жертвите, които изпратите на Минотавър, да отплавам и аз като една от тях. Обещай ми, царю, че ще изпълниш желанието ми каквото и да става.

Изненадан, Егей го запитал:

— Доброволно ли искаш да отидеш при Минотавъра? А кой си ти и защо жертваш живота си?

— Минотавър ще изгуби живота си, а не аз — смело казал Тезей.
— Обещай ми, царю, че ще изпълниш моето желание, а аз след това ще ти разкрия кой съм.

Егей се съгласил като насън. Тезей му показал меча и сандалите. Очите на царя се напълнили със сълзи и той го прегърнал.

— Току-що намерих сина си — тъжно казал — и отново трябва да го загубя.

Но обещанието си той трябало да изпълни.

Цяла Атина се развълнувала от появата на царския син и от надеждата, че той ще се опита да убие Минотавъра. На раздяла Егей казал на Тезей:

— Отплавай с траурните черни платна. Но ако убиеш Минотавъра, издигни бели. Така ще разбера, че си победил.

На остров Крит цар Минос със свитата си вече очаквал кораба от Атина. В пристанището влязъл кораб с черни платна, а от него слезли седем момчета и седем момичета, между тях и Тезей. Младият герой се различавал от останалите атиняни със своя ръст и със смелия си поглед. С интерес го гледал и Минос.

Тезей погледнал царя в очите и му казал:

— Не си мисли, царю, че съм тук, за да стана храна на Минотавъра. Аз съм тук, за да убия чудовището и да освободя моята земя от ужасния данък.

Засмял се царят:

— Ако си толкова храбър, колкото говориш, може би това ще се осъществи. След като убиеш Минотавъра, ще върна свободата на теб и на твоите другари и ще премахна данъка на атиняните.

Царската дъщеря Ариадна била в свитата на баща си и слушала думите на Тезей в захлас. Тя не можела да откъсне поглед от красивия младеж. Неговият образ непрекъснато я преследвал. Съжалявала го и знаела, че без нейна помощ той ще срещне смъртта.

Желанието да го запази я вдигнало още през нощта от леглото. С тихи стъпки се приближила до затвора, където той и останалите очаквали утрото. Всички спели неспокойно, само Тезей останал буден. Ариадна отворила една тайна врата и тихо извикала името на умисления герой. Той очаквал помощ от боговете, а вместо тях помощ му предлагала млада и красива девойка.

— Знам, че искаш да убиеш Минотавъра — прошепнала му Ариадна, — но сам едва ли ще се справиш. Донесох ти кълбо конци. Когато влезеш в Лабиринта, привържи края му към един стълб и след това размотавай, за да може по конеца да се върнеш обратно. С обикновен меч не можеш да убиеш Минотавъра. Затова ще ти дам вълшебен. Излезеш ли от борбата като герой, ще намериш пътя по размотаното кълбо.

Тезей даже не смогнал да ѝ благодари, когато тя изчезнала в нощната тъма. Ако в ръцете си не държал меча и кълбото, би си помислил, че е било сън.

На другата сутрин пазачът отворил вратите на килията и оттам излезли младите атиняни.

Те вървели с наведени глави, а момичетата плачели. Само Тезей крачел с вдигната глава и ги подкрепял с думи. Под дрехите си криел вълшебния меч и кълбото, дадени му от Ариадна.

Тезей влязъл в Лабиринта, изпълнен с пресичащи се коридори, тъмни пещери и зали. Наредил на атиняните да останат близо до входа и сам тръгнал към мястото, където се намирал Минотавърът. На първата колона завързал нишката и по пътя продължил да размотава кълбото. Огромният строеж на Дедал бил пуст и ням. Тезей минавал през тъмните галерии, а изплашени прилепи биели с криле около главата му, преминавал през зали, където мазилката се пукала от силното слънце, и влизал във влажните пещери, от които веел хлад и се носела миризма на плесен. Навсякъде било тихо, само мишки пресичали неговия път и се прибирили в своите дупки, а паяците се движели в своите прокъсани мрежи. Тезей изтрил потта от челото си и тръгнал по дълъг коридор. В него греело слънце и се виждали засъхнали петна кръв. Изведнъж се разнесъл страшен рев. В длани си Тезей стискал вълшебния меч и го насочил към мястото, откъдето се чул ревът. Шумът нараства, наподобявал на бурно море и на силна градушка. Стълбовете в коридорите затрептели като след буря.

След един завой Тезей зърнал Минотавъра. Стоял върху грамада от бели кости и тресял огромната си бича глава. Тялото му било като на човек, но много по-голямо. От ноздрите му избухвали жълти и зелени пламъци, а от огромната му уста се разнасял отровен дъх. Той се изправил срещу Тезей и искал да го смачка. Героят отскочил

встрани, а чудовището бавно се обърнало, за да го застигне. В този момент героят пронизал с вълшебния си меч сърцето на Минотавъра.

Земята се разтресла, когато чудовището се строполило и започнало да рие пръстта. Шумът от падането се понесъл по всички коридори, в пещерите и в залите.

Този шум чули и момчетата, и девойките, които влезли с Тезей в Лабиринта.

„Сега Минотавърът убива Тезей“, казали си те уплашено. И със страх зачакали и своя край.

Тогава Тезей забързal да се върне назад по тъмните коридори. Той се придържал към пътя, означен от нишката на кълбото на Ариадна, и така намерил своите. Те го прегърнали с радост и зацепували ръцете му. Пред тях се появила Ариадна, като че ли излязла от земята.

— Бързо, бързо след мен — извикала тя, — моят баща е научил, че съм ви помогнала, и няма да удържи обещанието си. Докато изпрати стражата за вас, ние трябва да избягаме на брега и да се качим на вашия кораб.

Всички тръгнали след нея. Извела ги от Лабиринта по път, който само тя познавала. Той свършвал пред морския бряг, точно до кораба на атиняните. Докато цар Минос разбере какво се е случило, корабът на Тезей бил толкова далече, че не можело да се мисли за преследване.

Спели за почивка на остров Наксос. Слезли, за да се нахранят и да си отпочинат. Ариадна заспала и ѝ се присънил сън, който ѝ се сторил действителност. Явил ѝ се богът на виното Дионис и ѝ заповядал да остане на острова, защото съдбата му я изпратила да му стане жена.

Тя послушала бог Дионис и когато атиняните се качили на кораба, отказала да замине с тях. Тезей не се осмелил да не се съгласи с това, което бог Дионис е отредил, и оставил Ариадна на острова, но той и неговите другари тъжали, че красивата девойка няма да плава с тях до Атина. Така Тезей забравил да изпълни желанието на цар Егей и не сменил черните корабни платна с бели.

Егей с нетърпение очаквал кораба, а пристанището било пълно с народ. Най-после на хоризонта се показал корабът, приближавал се и вече се очертавали платната. Когато Егей видял, че вместо бели,

платната са черни, той се хвърлил от отчаяние от високия бряг в морето, а вълните се затворили над него.

Победилият Тезей предал момчетата и девойките на техните родители, но не видял баща си. Когато морето изхвърлило на брега мъртвия цар, той наредил да го погребат тържествено и в негова памет учредил празник, който да припомня на поколенията радостната и същевременно тъжна история на Тезей. Морето, в което царят намерил смъртта си, оттогава се нарича Егейско.

Целият народ се радвал, когато Тезей поел властта и станал цар на Атина. Той не управлявал само с меч, но и с разум. Историята разказва, че обединил разпокъсаните общини и създал нови закони. Говори се, че сам ограничил царските правомощия и се съветвал с представители на събранието, съставено от най-мъдрите и най-благородните мъже.

Така героят Тезей освободил своята земя и поставил основите на свободата и единството.

СИЗИФ

В старите времена хората имали страх от боговете. Тези, които не се страхували от тях, се страхували от смъртта. Само коварният цар Сизиф не се страхувал нито от боговете, нито от смъртта.

Той основал богатия град Коринт и построил коринтския дворец. В него нямало вода и Сизиф дълго мислил по какъв начин да измоли боговете да дарят на двореца извор. Помогнала му една щастлива случайност.

Съдбата, която направлява както боговете, така и смъртните хора, направила така, че речният бог Азоп да влезе в спор със Зевс. Сизиф дочул за спора между двамата и с измама научил къде живее владетелят на боговете. Отишъл при Азоп и му заявил:

— Аз знам къде се крие владетелят на боговете и ще ти кажа, ако ми помогнеш в бедата, в която съм изпаднал. Построих дворец, но нямам вода в него. Слугите ми трябва да я носят от отдалечени кладенци. Помогни ми и аз ще ти помогна.

Азоп се съгласил. Посетил двореца на Сизиф и докоснал една скала, която се издигала в двора. От нея бликнала струя студена вода. Благодарният Сизиф открил пред Азоп мястото, където се криел Зевс, и речният бог се насочил към него. Той съвсем забравил, че Зевс е господар на всички богове и че притежава гръмотевиците. С гняв Зевс дочекал появата на Азоп. Хвърлил върху му светкавица и го изгорил.

Щом погубил Азоп, Зевс обърнал своя гняв и срещу Сизиф.

— Иди — казал Зевс на Смъртта — и отведи Сизиф до царството на сънищата, там не ще може да разгласява тайни.

И Смъртта тръгнала.

Цар Сизиф стоял върху крепостните стени на своя дворец и наблюдавал околността, обляна от слънчевите лъчи. В обедните горещини тревата започнала да пожълтява, а листата на дърветата даже не помръдвали. Навсякъде било тихо, всички почивали под сенките на своите градини. Само царят не можел да намери сянка. Той предчувстваше, че наближава наказанието на Зевс. Тогава видял да се

задава по прашния път Смъртта. Избягал в двореца, намерил две здрави въжета и застанал до вратата.

Нищо неподозиращата Смърт влязла в обширната зала. Сизиф преметнал през нея въжетата, завързал я и я затворил в една килия. Тогава си отдъхнал. Смъртта вече не можела да му навреди.

Сизиф не умрял и никой в царството не умирал. Смъртта била завързана в двореца. Беди и болести, както преди, навестявали хората и нямали край, ала хората оstarявали, но не умирали. И птиците, догонени от стрелите, продължавали да летят, и дивите зверове бягали навътре в горите с копие в гърба.

Всичко оstarявало, но не идвал краят на живота.

Зевс извикал бога на войната Арес и му казал:

— Сизиф наруши реда на земята. Кой друг, ако не ти — богът на войната, може да освободи Смъртта и да я върне на хората.

Бог Арес слязъл на земята, разбил две килии и накрая освободил своята приятелка. Едва Смъртта излязла на свобода, хванала Сизиф и го отвела в подземното царство, а тя отново се върнала сред хората, в морето при корабите, съпровождала ловците в гората и мъжете, отиващи на война.

Хитрият Сизиф знаел, че Смъртта ще победи, и затова преди време се подготвил. Казал на жена си след неговата смърт да не извършва никакви погребални обреди.

Обаче когато слязъл в подземното царство, той жално се оплаквал: „Забравила ме е, не изпълнява обредите“.

В царството на сенките всички го съжалявали — дори самата владетелка Персефона. Тя му позволила да се върне на светлата земя, за да може жена му да извърши обреда и да погребе неговото тяло.

Сизиф излязъл на светлата земя от царството на тъмнината и тъгата изчезнала от лицето му. Весело се отправил към своя дворец. В чест на своето завръщане той организирал голямо пиршество. Даже и не мислел да се връща между сенките. Непрекъснато възхвалявал своята жена, че е изпълнила заръката му.

Тържествената зала ухаела на печено телешко и на сладко вино. Пред запалената камина седял сляп певец с лира в ръка. Цар Сизиф вдигнал чаша за тост. Но виното даже не докоснало устните му. Смъртта стояла до него и бързо го отвела в царството на мъртвите.

Тежко било наказанието, което боговете давали на тези, които не уважавали техните закони. Сизиф също бил наказан.

В задгробния живот той изпълнявал тежко наказание. Бил осъден да избутва до върха на висока планина грамаден мраморен камък. Щом стигнел почти до върха, камъкът се изпълзвал от ръцете му и се търкувал надолу. Отново и отново Сизиф повтарял напразния си труд, а неговото страдание никога не свършвало.

БЕЛЕРОФОНТ

Целият Сизифов род бил нещастен. Сизиф имал син, който бил стъпкан от коне, а внукът му — Белерофонт, трябвало да напусне своята родина, защото го обвинили в убийство.

Белерофонт избягал при Пройт (Прет), тиринския цар, който го приел любезно и му предложил своето гостоприемство. Белерофонт бил млад и силен, а неговите движения и думите, които произнасял, показвали, че принадлежи към известен род. Младата царица била склонна да го предпочете пред останалите мъже в двореца. Той обаче отхвърлил любовта ѝ. Тогава тя решила да го наклевети пред царя.

— Белерофонт е много горд — казала тя на мъжа си, — даже не забелязва почестите, с които го приемаш. Освен това сигурно е и зъл.

— Този, който не уважава вниманието, с което го удостоявам, сигурно е доста скромен — отговорил царят. Той и Белерофонт били приятели.

Царицата не се отказала от злите си намерения. На следващия ден подкупила слугата и пак отишла при царя.

— Белерофонт се е свързал с твоите врагове — изльгала го тя, — той иска да ти вземе трона. Не се ли отървеш по-бързо от него, ще те убие. Слугата може да го докаже.

След това царицата извикала подкупния слуга. Царят дълго време недоверчиво слушал думите им, но след като царицата и слугата продължавали да повтарят казаното, повярвал. Но лично не можел да вдигне ръка върху госта си. Затова написал писмо на цар Йобат и изпратил Белерофонт да му го занесе. Доверчивият младеж не знаел, че написаното ще предизвика смъртта му, и заминал с писмото.

Йобат бил добър цар. Той с радост приел Белерофонт, като даже не го попитал откъде идва, и девет дни го чествал с пиршства. Поведението на младежа било достатъчно, за да вдъхне доверие у Йобат. След девет дни пиршства и игри царят попитал младежа за повода на неговото посещение. Белерофонт му разказал откъде идва и му подал писмото, което представлявало запечатана табличка, сгъната

на две. Царят погледнал написаното и се ужасил. Той видял знака на смъртта, но вече приел своя гост и не искал да му причини зло. Дълго мислил как да се отърве от задължението да извърши услугата, която цар Пройт искал от него. „Ще бъде по-добре — решил Йобат, — ако изпратя младежа да извърши подвиг, който го застрашава с ужасна смърт. Ако Белерофонт прояви смелост, може да се върне невредим.“

В земята на Йобат живеело страшно чудовище, наречено Химера. Отпред Химера била лъв, отзад — дракон, а в средата — дива коза. Имала три глави: лъвска, драконова и козя. От устата ѝ бълвал огън и отровен дим.

— Белеронте — казал Йобат, — ти си млад и силен, но още не си извършил голям подвиг. Убий Химера и се върни като славен герой.

Смелият младеж не се оставил да го убеждават. Взел меча си, копието и лъка със стрелите и заминал там, където се виждал стълб от дим, който излизал от бърлогата на чудовището. По пътя Белерофонт си мислел: „Химера е силна, ако се отърва от едната глава, другите две ще ме нападнат. Ако избягам от огъня, който излиза от устата ѝ, ще се задуша от дима“.

Без да се бави, той се отправил към бърлогата на чудовището. Изведенъж се спрял от изненада. До един извор стоял крилатият кон Пегас. Това бил същият кон, който излетял от гърлото на убитата Медуза. Тъкмо Пегас навел глава, за да се напие от извора, когато Белерофонт си помислил, че ако има такъв кон като него, ще може да нападне Химера от въздуха. Той тихо се приближил до Пегас. Вече бил на няколко крачки от него, когато Пегас усетил чужденеца и излетял.

Недоволен от себе си, Белерофонт легнал край извора и заспал. Насън му се явила богиня Атина, подала му прекрасна златна юзда и започнала да му говори, за да го разбуди:

— Събуди се, Белеронте, и принеси жертва на Посейдон — морския бог. Юздата, която ти подарявам, ще ти помогне да укротиш Пегас.

Събудил се Белерофонт. С учудване видял, че до него лежи златна юзда — същата, която бил сънувал, и я стиснал в ръцете си. С радост побързал да направи това, което богинята го посъветвала. Убил един бик и го принесъл в жертва на бог Посейдон, а на богиня Атина от благодарност осветил нов жертвеник.

Когато наближила вечерта, той се върнал при извора и почакал, докато Пегас отново се появи. Във вечерния въздух зашумели крилата на Пегас, който слязъл при извора, за да се напие. Белерофонт се хвърлил върху него със златната юзда. Този път крилатият кон не се отбранявал и покорно се оставил да бъде оседлан.

Белерофонт го яхнал и му посочил накъде да лети. Пегас размахал крила и се понесъл над ливади и гори. Над бърлогата те видели облак от черен дим, който излизал от устата на Химера. Белерофонт извадил една стрела и литнал високо с Пегас над чудовището. Обтегнал лъка и уцелил Химера. Изведнъж и трите глави се обърнали към него, но Пегас успял да се издигне още по-високо. Стрела след стрела изпращал Белерофонт, докато и трите глави не се отпуснали и чудовището умряло сред облак отровен дим.

Белерофонт заедно с кожата на Химера се качил върху Пегас и се върнал в двореца при Йобат. При вида на героя и на Пегас царят се ужасил. Сега вече се убедил, че неговият гост е закрилян от боговете и не е разбойник. Дал му своята дъщеря за жена и така Белерофонт станал цар.

Великият герой след време се възгордял. Ненапразно бил внук на коварния Сизиф. „Щом имам крилат кон — мислел си той, — кой може да ми забрани да посетя безсмъртните богове на Олимп?“ Решил да полети със своя крилат кон над облаците. Пегас се възпротивил и когато достигнали височината, конят хвърлил ездача си. Белерофонт полетял и паднал в едно блато. Останал жив, но не се появявал пред хората, защото се срамувал от боговете, отишъл в пустинята и там намерил своята смърт.

Крилатият кон Пегас сам отлетял на Олимп и останал да служи на самия Зевс.

МЕЛЕАГЪР

Жената на калидонския цар Ойней се наричала Алтея. Родил им се син, на когото била предречена интересна съдба.

Веднъж Алтея заспала и засънувала, че се намира в стая, в която се чували гласовете на три непознати жени. Това били мойрите, които се надвесили над леглото на малкия ѝ син. Едната от тях се навела, взела един пън и го хвърлила в огъня. Огънят се разгорял.

— Твойт живот ще е свързан с дървото в огъня — пророкуvalа мойрата. — Ще живееш толкова дълго, докато пламъците не погълнат дървото, което гори с ясен пламък.

След тези думи мойрите изчезнали. Ужасената майка станала от леглото, бързо извадила пъна от огъня, поляла го с вода, за да го загаси, и го скрила в една ракла.

Синът им се казвал Мелеагър. Израснал в двореца заедно със своите сестри и възмъжал, а когато пораснал, никой не можел да се мери с него в игрите и състезанията.

Бащата на Мелеагър имал големи площи с лозя, ниви и градини. Когато приbral реколтата, той благодарил на боговете за плодородието с богати жертвоприношения. На богинята Деметра той обещал плодовете от своите ниви, на веселия бог Дионис — виното, а на богиня Атина — зехтина. На всеки бог определил част от реколтата, но забравил за богинята Артемида.

Боговете също се гневели, и то много по-силно от смъртните. Артемида наказала цар Ойней за това, че била забравена. Тя изпратила в неговите земи един страшен глиган. Той бил много по-голям от най-големия бик, от очите му излизал пламък, а неговите стърчащи зъби приличали на острието на копията и се подавали от огромната му запенена уста. Където минел, глиганът изгарял с палещия си дъх зелените листа на храсти и дървета. Узрелите ниви стъпвали, унищожавал и прегазвал с ужасните си копита градини и лозя, измъквал с корени дърветата и чупел клоните с плодове. Нападал стадата, погубвал и кучета, и пастири. Уплашеният добитък се

разпръсвал по склоновете на горите. Хората бягали от страх и се насочвали към град Калидон. Всеки, който излизал от града, не можел да бъде сигурен, че ще се върне жив и здрав обратно. Ужасът витаел над цялата околност, всички били застрашени от глад и смърт.

Когато Мелеагър видял това нещастие, което преживявали хората, той се подготвил за лов и събрали всички смели мъже с оръжие в ръка. Дошли много храбреци, към тях се присъединили и Язон — героят, който донесъл златното руно, и Тезей — героят, който победил чудовищния Минотавър, и Адмет — мъжът на въяната Алкестида, и други храбри мъже на Гърция, между които и братът на Алтея — майката на Мелеагър. Заедно с мъжете на Гърция участие в лова взела и безстрашната ловджийка Аталанта.

Някога бащата на Аталанта искал да му се роди син. Когато вместо това се появила дъщеря, той заповядал да я отнесат в гората при дивите зверове. Там тя била откърмена от мечка в една пещера. Своята сила тя била доказала неведнъж. Сега застанала редом с най-добрите ловци, чиито колчани били от слонова кост.

Мелеагър я забелязал сред ловците и му се сторило, че вижда богинята на лова Артемида. Не можел да откъсне очи от нейното красиво лице.

Народът на Калидон се събрали до градската порта, за да изпрати героите. Смъртта вече си избирала своята плячка. Първо пътят минавал през опустошени полета и унищожени лозя. После Мелеагър и останалите мъже, както и Аталанта, навлезли в гъстите гори. Когато стигнали края на гората, пуснали кучетата. Те вървели по следите, оставени върху земята, минавали през храстите, катерели се по склоновете или се спускали в долините, докато достигнали един дол, където през цялата година имало вода. Там растели върби и тръстика и висока остра трева. Кучетата изчезнали между тях. Изведенъж се появил огромният глиган и се хвърлил върху ловците.

Първият ловец хвърлил копието, но не улучил целта. Язон се опитал да го уцели, но копието прелетяло над глигана и се забило в калта. Третият ловец само леко го засегнал. Богиня Артемида успяла да хване летящото копие и да свали от върха му металния шип.

Глиганът се разбеснял. От очите му излизал огън, а от устата му — пламъци. Впуснал се напред като камък, изстрелян от метателна машина, и ранил двама от ловците. Единият от тях той издигнал над

себе си със стърчащите си зъби, а другият едва не умрял и се спасил върху едно голямо дърво. Глиганът обаче хукнал, за да се скрие в гъстите храсти. В този момент Аталанта обтегнала своя лък и изпратила по звяра стрела, която се забила зад ухото му и оттам потекла кръв. Мелеагър не можел да скрие възторга си от успеха на Аталанта. Ала ловците се чувствали засрамени от нея. Затова започнали да хвърлят своите копия върху глигана. Богиня Артемида и този път защитила своето животно. Копията се сблъсквали още във въздуха и падали върху земята, без да докоснат огромния глиган.

— Независимо че те защитава Артемида — извикал един от ловците, — ти ще загинеш от моята ръка.

Ловецът замахнал със своя меч и вярвал, че ще победи. Обаче глиганът бил по-бърз, успял да събори ловеца на земята и тревата почервенияла от неговата кръв.

Копията завършвали своя полет в кората на дърветата или в клоните им, а някои от тях толкова грешали посоката, че се забивали в кучетата. Само едно от копията улучило глигана. Това било копието на Мелеагър. Чудовището се обляло в кръв и паднало върху земята. Тогава гората се разтресла, а ловците се събрали около юначния Мелеагър и стискали ръката му. Той обаче не се развълнувал от поздравленията, защото гледал само Аталанта.

— Приеми като дар кожата на този глиган — казал храбрият ловец на момичето, — приеми също неговата глава и зъбите му.

Никога досега ловците не били виждали такава огромна кожа на глиган и толкова дълги зъби, затова завидели на Аталанта за подаръка.

— Остави това, което не ти принадлежи — казали ѝ те, — и не смесвай славата на ловеца с женската красота и чар.

Над мъртвия глиган те започнали да спорят кой заслужава да вземе плячката. Богиня Артемида, която била разгневена на Мелеагър, защото убил нейния глиган, още по-силно разпалила враждата. Мелеагър слушал този спор, вдигнал копието си и нищо не казал. Там, където думите не стигали, започвало насилието. С копието си той пробол своя опонент. Ловецът паднал мъртъв на земята. Това бил братът на Алтея, майката на Мелеагър.

Новината за победата над калидонския глиган изпреварила връщащите се ловци. Алтея тръгнала към храма, за да прослави победата на своя син, но не стигнала до него. По пътя тя срещнала

мъже да носят в носилка нейния мъртъв брат. След като го познала, започнала да плаче, а когато узнала кой е причинил тази смърт, решила да му отмъсти.

Върната се в двореца и потърсила скритата главня на орисниците. Навсякъде било покрито с прах, но съдбата, определена от мойрите, била жива и нищо не можело да попречи тя да се изпълни.

Алтея поръчала да разгорят огън от смолисти дървета, хванала съхранявания дълги години пън, отвърната поглед от огъня и го хвърлила в пламъците, водена от чувството си за отмъщение.

Пънът, хвърлен в огъня, започнал да стene с човешки глас, като че ли бил обхванат от жестоки пръсти. В същия момент Мелеагър се присвил от болка, която започнала да расте с разпалването на огъня, но той геройски я понасял. Съжалявал само за това, че смъртта не го настигнала по време на бой или на лов. Колкото по-силен ставал огънят, толкова болката на Мелеагър ставала по-жестока. Накрая от пъна останала само малка част, която постепенно загаснала. Тогава Мелеагър въздъхнал за последен път.

Майката на Мелеагър хванала меча в ръката си и сама се пробола. Дворецът на калидонския цар Ойней се изпълнил със скръб. С плач сестрите на Мелеагър прегръщали неговото хладно тяло и се опитвали да го стоплят със своето дихание, но не могли да го съживят.

Тъгата на сестрите на Мелеагър размекнала сърцето на богиня Артемида. Тя забравила своя гняв и съжалела нещастните сестри. Покрила ги с пера, които премахнали тяхната скръб. Ръцете им се превърнали в криле и те полетели във въздуха.

И третата сестра — Деянира, не избегнала жестоката съдба. Тя причинила смъртта на своя съпруг Херакъл и сама посегнала на себе си.

Така нещастно завършили своя живот потомците на калидонския царски род.

ЕДИП И АНТИГОНА

Някога в Тива управлявал цар Лай със съпругата си Йокаста. Те искали да имат син, който един ден да наследи престола, но желанието им не се изпълнявало. Тогава Лай решил да изпрати пратеник в Делфи, който да попита пророчицата как може да усмири гнева на божествите. Новината, която донесъл вестителят, след като се върнал, била ужасна.

Предсказанието спряло дъха на царя, защото научил, че ще му се роди син, „но с него под неговия покрив ще се настани нещастието“. Сам царят трябвало да загине от ръката на своя син, за да се изпълни проклятието. Съкрушен, той споделил страшната вест с жена си, а тя плакала цяла нощ, обхваната от лоши предчувствия.

Скоро на Йокаста се родил син. В двореца, вместо радостта, се настанили тъгата и отчаянието. Цар Лай не искал даже да види своя син и наредил на един стар пастир да занесе новороденото в гората и да го остави за храна на дивите зверове. Пастирът се смилил над невинното дете и вместо да го захвърли в гората, го предал на свой стар познат пастир, който пасял стадата на коринтския цар. След това се върнал в Тива, сякаш е изпълнил задачата, поставена му от царя.

Лай се успокоил и след няколко месеца изсъхнали сълзите в очите на царицата, която забравила страшната прокоба и своя малък син. Царското семейство се примирило с факта, че няма да има наследник. Пастирът на коринтския цар дал името Едип на момчето и го завел със себе си в Коринт. Царят на Коринт и неговата жена нямали деца. Детето, което пастирът донесъл, харесало на царската двойка. Те го приели в двореца и го отглеждали като свой син. Едип растял и станал силен младеж, но не предполагал, че има други родители. Всички пазели тайната, че в Коринт бил донесен от пастира.

Когато Едип пораснал, царят организирал голямо пиршество. Виното разпалило умовете на веселите гости. Говорило се за това, което се е случило или изобщо не се било случило, а някои от гостите започнали да се карат помежду си. Едип, който имал непокорен

характер, също се включил в спора. Един свадлив гост не само го разгневил, но и му казал:

— Омръзна ми да се карам с теб. Боговете знаят чий син си ти. Само нашият цар не знае.

Едип укротил гнева си и не отвърнал нищо. Тази мисъл не му давала покой. Още на другата сутрин той попитал царя и царицата дали това, което се говори, е истина. Те започнали да го успокояват и да обвиняват пияния си гост. Едип обаче не им повярвал. Подозрението не го оставяло на спокойствие. Без знанието на царя и царицата се отправил към Делфи. Надявал се, че прорицателката ще му открие истината. Оттам той се върнал още по-объркан, защото разбрал своето ужасно бъдеще: „Бягай от истинския си баща, защото срещнеш ли се с него, той ще умре от твоята ръка, а ти ще се ожениш за собствената си майка“.

Едип решил, че не трябва да се връща в града, където живеели неговите осиновители, които мислел за свои родители. Тръгнал в обратна посока, посетил непознати места и земи, като се ориентирал по звездите. Страхувал се да се върне отново в Коринт, за да не се изпълни пророчеството.

Един ден по своя път той срещнал колесница, в която пътувал беловлас старец със слугите си. Единият от слугите му заповяддал да отбие от пътя:

— Махни се от пътя ни!

Едип влязъл в спор с него, свалил го от колесницата и го ударил. Тогава старецът се намесил и праснал с жезъла си Едип по главата.

Обзет от гняв, той убил стареца и слугите. След това спокойно продължил по своя път.

Така достигнал стените на град Тива. Уморен, седнал на един камък, за да си почине от дългия път. Тогава пред него застанал пътник, който бързал за някъде. Пътникът му извикал:

— Кой си ти, че така спокойно си седиш? Даже свой неприятел не бих посъветвал да си почива тук.

Едип учудено го погледнал.

— Някой си почива, а друг бяга, като че ли се е случило нещо лошо — казал Едип. — Ти бягаш от Тива, а аз отивам точно там.

— В Тива ли отиваш? — попитал пътникът. — Нима не знаеш, че на една скала пред портите се е заселило страшното чудовище

Сфинкс^[1]?

— Идвам от Делфи — отговорил Едип — и не съм говорил с никого по пътя.

— Тогава слушай — прошепнал страхливо пътникът. — Чудовището има глава на жена и тяло на лъв, с грамадни криле на гърба. Всеки ден при него трябва да идва гражданин на Тива и да решава загадката, която Сфинкса ще му зададе. Този, който не спечели, трябва да умре, хвърлен от скалата. Никой не може да разгадае загадките на Сфинкса. За мен е щастие, че не съм от Тива. Веднага щом научих за това, реших да бягам. А и ти, щом не си от Тива, не отивай там, а тръгни с мен.

— Ти бягай — отвърнал му Едип, — явно животът за теб има голяма цена, след като толкова се пазиш от опасностите. Ако аз изгубя живота си, поне ще се отърва от злата прокоба, която тегне над мен.

Едип се насочил към Тива. Пътникът учудено го погледнал и се замислил: „Този не е от Тива, а се бърка в работите на града. Дано го следва божията милост“.

Едип отишъл направо в царския дворец. Намерил там царица Йокаста и брат ѝ Креонт. Цар Лай тръгнал за Делфи, за да попита прорицателката как да се избавят от Сфинкса, и не се върнал обратно. Дочуло се, че по пътя го нападнали разбойници и го убили. На мястото на убития цар седнал Креонт. Едип се изправил пред господаря.

— Знам за скръбта, която измъчва града — казал му той, — ще отида при Сфинкса и ще се опитам да разгадая загадката.

Креонт и Йокаста се възхитили от храбростта на Едип. Креонт промълвил тъжно:

— Боговете обичат храбрите. Сфинкса погуби и моя син и всички ще ни постигне неговата участ, ако не се разгадае загадката. Аз ще предам властта на този, който победи чудовището.

Йокаста с възхищение се вгледала в лицето на Едип, без да знае, че това е нейният син.

Народът на Тива изпратил Едип до една от седемте врати на града. По-нататък не се осмелил да мине нито един гражданин.

Едип преминал по една тясна пътешка и достигнал до скалата, на която седяла Сфинкса и вече чакала своята жертва. С притворени очи и усмивка наблюдавала идването на пътника.

— Чуй ме добре! — От човешкото гърло изведнъж се разнесъл нечовешки глас:

*Има само една глава,
сутрин има четири крака,
на обяд те са само два,
а вечерта са три.
Колкото повече са краката,
толкова силите са по-малко.*

Едип се зарадвал, защото веднага решил загадката.

— Това е човекът — отвърнал на Сфинкса. — Когато е още дете, той лази с ръце и крака, като че ли има четири крака, след това крачи изправен само на два крака, а когато наближава вечерта на живота му, към краката той прибавя и един бастун. Това е третият му крак.

— Ти реши загадката — признала Сфинкса и се хвърлила от скалата в пропастта.

Когато жителите на Тива забелязали, че Едип се връща жив и здрав, не могли да скрият своята радост. Чествали го като освободител, а Креонт му предал трона си. Така Едип станал цар на Тива, а царица Йокаста — негова жена.

Дълго царувал Едип и бил щастлив и справедлив цар. Царицата му родила двама синове — Етеокъл и Полиник, и две дъщери — Антигона и Испмена. Никой не предполагал, че децата на Едип са и негови сестри и братя.

Минали години и от момчетата израснали силни мъже, а от момичетата — красиви жени. Обаче голямо бедствие сполетяло Тива — ужасна болест моряла млади и стари. Във всяка къща имало трупове, измирали цели семейства и вече никой не се надявал, че ще остане жив. Морът засегнал и стадата по поляните. Умирали пастирите и животните. Всичко наоколо било нямо и мъртво.

Изпращените тиванци потърсили Едип и го помолили да отърве града от голямото бедствие. Те били убедени, че след като той е победил Сфинкса, него сигурно го пазят боговете. Едип ги утешил:

— Спокойно се върнете по своите домове. Днес ще пристигне от Делфи братът на моята жена Креонт и ще донесе отговора на оракула.

Ще чуем какво искат боговете, за да се отървем от злото по нашите земи.

Преди да се свечери, пред двореца спряла колесница с впрегнати и покрити с пяна коне. От нея скочил Креонт и бързо отишъл при Едип.

— Прокобата е много тежка — казал Креонт. — Убиецът на цар Лай все още живее в нашия град. Когато той си получи заслуженото наказание, морът ще си отиде.

Едип наредил по цялото царство да се разгласи вестта, че убиецът на цар Лай е между тях и всеки, който знае нещо за него, веднага трябва да се яви в двореца. Наредил също така да доведат слепия прорицател Тирезий, комуто боговете дарили дарбата да пророкува.

Дълго търсили Тирезий, защото той не желаел да назове името на убиеца. Когато прорицателят се спрят пред двореца, посрещнал го Едип.

— Заповядай в двореца — поканил го той. — Чакаме да ни дадеш мъдър съвет.

— О, пусни ме да си отида вкъщи! И на двама ни ще бъде по-леко, ако не назова името на убиеца. Понякога е по-добре да не знаеш, отколкото да знаеш.

— Само кажи — подканел го Едип, — между нас няма нито един, който да не иска да се освободим от това ужасно бедствие. Ти не трябва да бъдеш изключение. Само погледни, целият народ очаква ти да проговориш.

— Не ме принуждавай, царю, нека по-добре да мълча — казал Тирезий. — Зла съдба се е спуснala върху твоя народ, но аз проговоря, най-лошото ще се стовари на твоята глава.

— Добре — избухнал Едип, — аз вече знам защо не искаш да говориш. Ти сигурно си свързан с тези разбойници, които убиха царя. Ти си предател и ако не беше сляп, щях да кажа, че ти самият си убиецът!

Отстъпвайки пред гневните думи на Едип, Тирезий не се стърпял и издал това, което дълго време тайл:

— Щом искаш да знаеш истината, аз ще ти я съобщя. Не търси врага, защото това си ти. Ти си убил собствения си баща и си се оженил за своята майка.

С ужас Едип изслушал Тирезий и си спомнил за старата прокоба. Но гневът го обзел отново и той се обърнал към Креонт.

— Кой измисли всичко това? — извикал. — Може би ти, Креонте. Искаш с коварство да вземеш отново моя трон. Или ти си загубил разсъдъка си?

— Може би изглеждам луд — казал му Тирезий, — но твоите родители смятаха, че аз съм мъдър. Времето ще покаже кой е прав и кой не. — След тези думи слепият старец напуснал двореца.

Царица Йокаста утешавала разгневения Едип:

— Какво те интересува това, което говори Тирезий. Не се беспокой. Ще ти докажа с примери как прокобата може да не се изпълни. И моят първи мъж Лай някога попита оракула и получи отговор, че ще умре от ръката на своя син. Но нашият единствен син умря в горската пустош, а Лай беше убит от разбойници недалеч от град Делфи.

— Недалеч от Делфи ли? — попитал Едип. — Моля те, опиши ми как изглеждаше цар Лай.

— Беше висок — отговорила Йокаста, — имаше вече бели коси и на вид бе като теб.

— Тирезий имаше право! — извикал ужасеният Едип и започнал да задава въпроси, а нещастието приближавало все по-близо и по-близо до него и започнало да го задушава. Като пара се изпарило и твърдението, че Лай бил убит от разбойници, и все повече той започнал да осъзнава своята вина.

Тези дни в Тива от Коринт пристигнал пратеник с вестта, че царят на Коринт е умрял. Едип трябвало да заеме трона. Йокаста попитала пратеника от каква смърт е умрял царят на Коринт. Научила, че той е починал от естествена смърт. Вече бил много стар. След като чула това, тя изтичала при Едип и с усмивка му разказала всичко, което била разбрала.

— Виждаш ли — казала му Йокаста, — ти се измъчващ, а през това време твоят баща е умрял в Коринт от естествена смърт.

Тази вест не успокоила Едип. Той се обърнал към вестоносеща с думите:

— Аз няма да се върна в Коринт, но ти ми кажи, живее ли там моята майка?

— Нима се страхуваш от това, че там живее твоята майка? — учудил се вестоносецът. — Аз искам да те успокоя. Нито царят, нито царицата на Коринт са твои родители. Аз самият преди години те занесох като малко дете там.

— А откъде съм аз? — стреснал се Едип.

— Един стар пастир, който пасеше стадата на тиванския цар, те предаде на мен.

Едип като луд напуснал двореца. Вече нямало съмнение, че злата прокоба е изпълнена. Молел хората да го убият, за да запазят града от нещастията. Но гражданите на Тива съжалявали своя цар и не чувствали омраза към него. Едип се върнал обратно в двореца и взел решение да се самоубие, ала срещунал една разплакана слугиня, която му казала, че Йокаста се обесила в своята стая, защото не могла да понесе този ужас. Едип се втурнал натам, изтръгнал златната игла от дрехите на Йокаста и с нея избол очите си. Слепият Едип се обърнал към Креонт:

— Вземи си трона и ме прогони от Тива.

Креонт не изгонил нещастния Едип от Тива. Бедствието вече отминало и в града се върнали отново спокойствието и благоденствието. Едип решил да напусне града. Съпровождала го само по-голямата му дъщеря Антигона. Единствено тя не искала да остави баща си сам в неговото нещастие.

По цяла Гърция се разнесла вестта за двамата пътници — слепия старец Едип и красивата му дъщеря Антигона. Тя се грижела за него и осигурявала храната му. Дълго пътували и стигнали до гората на евеменидите^[2]. Там според едно предсказание Едип трябвало да намери вечен покой.

През това време синовете на Едип — Етеокъл и Полиник — пораснали и всеки от тях искал да получи трона. Тяхното съперничество не било от полза за Тива. Креонт наблюдавал недоразуменията в царското семейство и посъветвал двамата младежи да се редуват в управлението на страната. Братята се съгласили. Една година трябвало да бъде на власт Полиник, а следващата година — Етеокъл. Последният успял да се задържи на трона, а брат си изгонил. Етеокъл станал цар на Тива, а Полиник започнал да събира войска в изгнание, за да си върне трона.

Двамата братя имали горещата кръв на своя баща и никой от тях не искал да отстъпи. Започнала война, но и двамата искали Едип на своя страна. Едно пророчество предсказвало, че във войната ще победи този, на чиято страна застане Едип. Те започнали да търсят баща си и да се осведомяват за местата, през които е минал. По това време Едип бил наблизо до Атина. Той чувстввал, че наближава моментът, когато ще получи вечен покой. Седнали с Антигона на края на една гора, за да си починат. Тогава чули конски тропот и скоро се показала група ловци начело с царя на Атина — Тезей. Връщали се от лов. Тезей познал веднага Едип, скочил от коня и го поздравил.

— Бедни ми Едипе — казал Тезей, — зная твоята съдба и с радост бих ти помогнал. Тръгни с нас за Атина и там на спокойствие можеш да дочекаш своите старини. След малко ще падне нощта и не трябва да оставаш тук, в хладните гори на евменидите.

Когато Едип чул, че се намира в гората на ериниите, той се зарадвал. Значи бил достигнал целта на своето пътуване. Затова отговорил тихо и спокойно на Тезей:

— Благодаря ти, царю, но аз постигнах своята цел. Скоро ще бъда в царството на сенките. Ако искаш да ми направиш услуга, нареди на своя слуга да ми донесе нови дрехи, за да не бъда в последния си час с тези прашни и стари одежди.

Тезей изпратил да донесат от Атина нови дрехи за Едип и седнал до него. Тъкмо слугата се скрил между дърветата, ето че отново се чул конски тропот и пред Едип се появил неговият син Полиник. Най-после той намерил своя баща. Паднал пред него на колене и започнал да се оплаква от своя брат Етеокъл, който му взел трона. Той искал Едип да тръгне с него и да се върнат в Тива.

— Дълги години ти не си спомни за мен — отговорил Едип на молбите на своя син, — но когато желаеш да станеш по-могъщ, тогава ме търсиш и искаш да взема участие в братоубийствената война. Чуй баща си, който стои пред вратата на подземното царство. Тръгнеш ли с войска към Тива, ще те постигне това, което ти готовиш на своя брат. Иди си, защото даже моите слепи очи виждат братска кръв върху твоя меч.

Полиник се ядосал и със своите придружители възседнали конете и без да се сбогува с него, се отправил към своята войска.

Етеокъл изпратил Креонт, за да накара баща му да се върне в Тива. Креонт застанал пред Едип точно в момента, когато Полиник напуснал разгневен старец и минал покрай него, без да го забележи. Тогава Креонт си помислил, че ще успее да убеди Едип да се върне в Тива при Етеокъл. Влязъл в гората на евменидите и предал молбата на сина към бащата.

Едип си обърнал главата на другата страна, защото в последните мигове на живота си не искал да се меси в светските работи.

Креонт си тръгнал, без да получи отговор. Слугата донесъл дрехи от Атина и Едип облякъл празничното облекло. Разделил се с всички и помолил Тезей да помогне на Антигона при връщането й в Тива. Тогава изведнъж неговите слепи очи сякаш прогледнали и той влязъл с твърди стъпки и изправен в гората на богините на възмездietо. Навътре в гората бил входът към царството на мъртвите. Едип изчезнал в него, а земята над него отново тихо се затворила.

Никой никъде не намерил тялото му.

Антигона се върнала в Тива. Към града вече приближавала войската на Полиник. Шестима военачалници обсадили шестте врати на Тива, а пред седмата стоял самият Полиник.

Етеокъл се боял от дългата обсада, затова се изкачил на крепостните стени и извикал:

— Защо трябва да умират войниците от двете страни само заради спор, който можем да решим ние двамата помежду си. Покажи само на мен своята сила! Паднеш ли в боя ти, ще се оттегли твоята войска, а ако падна аз, ти ще станеш цар на Тива и народът сам ще отвори вратите на града.

Полиник приел предложението на своя брат. Двете войски сключили примирие и се събрали пред крепостните стени. Войниците спорели разгорещено за това кой ще бъде победител. Етеокъл и Полиник излезли един срещу друг с оръжие в ръка и пред очите на двете войски започнала братоубийствена битка.

Засвистели копията. Братята се биeli, окуражавани от своите войници. Етеокъл, без да иска, оставил крака си незашитен и Полиник веднага изпратил острото си копие точно там. Раненият превъзмогнал болката и хванал меча си. Полиник също хванал своя меч и боят продължил. Етеокъл успял да се приближи до тази страна, която брат му не бил защитил. Замахнал с меча си и му нанесъл смъртоносна

рана. Полиник паднал в краката на своя брат. Етеокъл се навел над тялото на умиращия Полиник, който отворил за сетен път очите си, съbral последни сили и с меча пробол противника си.

Едновременно умрели и двамата братя, но между техните войници се разгорял спор. Тези от Тива били убедени, че боя е спечелил Етеокъл, а другите — че победителят е Полиник. Войниците от Тива успели да пленят оръжието на противникова страна. Когато избухнал спорът между двете войски, тиванците имали предимство. Те насочили своите копия срещу неприятеля и войската на Полиник отстъпила. Победителите се върнали в Тива с богата плячка.

Креонт отново взел властта. Етеокъл загинал за своята родина, затова го погребали с царски почести. Полиник бил оставен пред вратите на Тива непогребан, тъй като тръгнал срещу града с оръжие и войска. Тялото му оставили на дивите зверове и на глутниците кучета. Ако някой се осмелял да го погребе, очаквала го смърт. Креонт изпратил стража при трупа му, за да не наруши някой неговата заповед.

Решението на Креонт тежко разстроило Антигона. Как може душата на Полиник да получи покой, когато тялото му не е погребано?

— Сестро — казала Антигона на Исперена, — нашият мъртъв брат лежи пред градските стени. Ела с мен, за да го погребем двете и да не го оставим на дивите зверове и на птиците.

— Нима не знаеш, че за погребението на Полиник наказанието е смърт? — отвърнала със страх Исперена.

— Смърт за дело, което е богоугодно, е сладка смърт — отговорила ѝ Антигона.

— Невинаги трябва да правим това, което е добро — боязливо споделила Исперена. — Креонт е много силен и не можем да се скрием.

— Може да ме убие, защото съм послушала вътрешния си глас на любяща сестра. Но човечността и любовта никой не може да убие. Ако ти не искаш, аз ще отида сама.

Антигона повече не убеждавала сестра си. В една беззвездна нощ сама напуснала двореца и града. Под стените лежал мъртвият Полиник, а недалеч от него спели стражите. Антигона тихо успяла да пренесе брат си до реката, измила тялото му и го затрупала с пръст. Преди да разсъмне, се върнала в Тива.

Сутрешният хлад разбудил стражите. Мястото, където лежал мъртвият, сега било празно. Пазачите знаели какъв ще бъде гневът на

Креонт, затова старателно огледали околността, докато намерили стъпките на Антигона. По тези стъпки стигнали до пресния гроб. Внимателно прочистили пръстта от тялото и се скрили в храстите, защото вярвали, че който е извършил това дело, ще се върне отново.

Чакали целия ден и в сумрака на вечерта забелязали тъмна фигура. Антигона отивала при гроба на своя брат. Над открития труп тя се спряла за момент, но след това се навела и отново го покрила с пръст. Когато се навела за втори път, стражата я хванала и я отвела при Креонт. Тя не отричала и не се отбранявала.

— Как си могла да престъпиш моята заповед? — викнал разгневеният Креонт, когато признала всичко.

— Това не е заповед на Зевс, а на цар — отговорила Антигона. — Съществуват закони, които не са на царя, но са по-важни, това са законите на човеколюбието и на любовта.

— Така мислиш само ти — разкрещял се Креонт.

— Не — казала Антигона, — така мисли и народът на Тива, но мълчи пред теб.

— А защо ти се разграничаваш от другите?

— Аз не се срамувам за това, че съм почела брат си. Смъртта дава равни права на победители и на победени. А освен живота ми няма какво друго да ми вземеш.

— Много си смела. Дано тази смелост не те напусне по пътя към подземния свят. Стражи, тук!

Въоръжените стражи получили заповед от Креонт да хвърлят Антигона в една пещера и там да я зазидат жива. Войниците вече се били отправили на път, когато за случилото се разбрал синът на Креонт — Хемон. Антигона била негова годеница, но безсърдечният Креонт не се съобразявал с нищо. Хемон бързо напуснал двореца, желаейки да осути изпълнението на заповедта.

Тогава в двореца се появил слепият прорицател Тирезий и предупредил царя за последствията от жестоката му заповед. Зла прокоба показвала, че над царското семейство е надвиснало нещастие.

Тирезий си тръгнал, а Креонт се замислил. Той се боял от съда на безсмъртните богове. Наредил бързо да впрегнат конете, сам се качил на колесницата и подкарабал бързо към пещерата. По пътя научил страшната вест. Антигона се обесила в пещерата, а неговият син

Хемон се пробол с меча си. Когато за това нещастие научила жената на Креонт, и тя се самоубила.

Какво ли не би дал Креонт, за да върне мъртвите отново към живот. Но такава е съдбата на тираните. Само с една заповед могат да унищожат щастието и живота на своите поданици, но никаква заповед не може отново да върне щастието и мъртвите не могат да оживеят. Тъжно преминал животът на Креонт, докато и него смъртта не го отнесла в царството на мъртвите.

[1] Сфинкс (в гръцката митология — ж.р.) — дъщеря на Тифон и Ехидна. — Б.пр. ↑

[2] Евмениди (гр. „благосклонни“) — по-късно евфемистично название на богините на отмъщението еринии. — Б.пр. ↑

ФИЛЕМОН И БАВКИДА

Преди много, много години Зевс приел образа на смъртен човек и слязъл от Олимп, за да се увери в добротата на хората. Съпровождал го Хермес — вестоносецът на боговете.

По време на своите странствания веднъж те се спрели в една зелена долина. Белеели се къщите на стопаните, а от пасищата се чували звънците на стадата. Сънцето вече залязвало, когато Хермес казал:

— В това спокойно място бихме могли да пренощуваме. Ще отида да помоля за подслон.

Зевс се съгласил и Хермес се отправил към най-голямата къща. Не след дълго се върнал.

— Изгониха ме — жалвал се Хермес, — казаха, че нямат място за безделници.

— Иди другаде — спокойно го посъветвал Зевс, — тук има много богати стопанства. Може би ще се смилят над уморените пътници.

Хермес отишъл при други стопани. Едва изрекъл за какво става въпрос — и кучетата го подгонили. Някъде даже не отваряли вратите. В цялото селище Хермес не намерил нито един дом, който да им предложи гостоприемството си.

Върнал се и разказал всичко на Зевс:

— Владетелю на боговете, тук живеят само лоши хора. Не изпитват жал към пътниците и не са добри с гостите си. Навсякъде ме гонеха и затваряха вратите си пред мен.

— А ти наистина ли посети всички къщи? — усмихнал се Зевс.

— Бях навсякъде — отвърнал Хермес, — с изключение само на една малка къщурка в дъното на гората. Тя е покрита със слама и тръстика. Там живеят най-бедните хора от цялото село. Няма смисъл да ходя при тях.

— И все пак иди и там — казал му Зевс, — иди и помоли за място за пренощуване.

В бедната къща живеели старецът Филемон и старицата Бавкида. Тук се заселили като млади и в говор и любов достигнали старостта.

Хермес видял Филемон на двора с наръч сухи съчки. Когато разбрал, че бедни пътници търсят място за пренощуване, казал:

— Това, което имаме, с радост ще разделя с вас. Но ние нямаме много, защото сме бедни. Не знам дали у нас ще ви хареса.

Хермес благодарил на стареца, дошъл и Зевс. Навели глави, за да влязат през малката врата. Филемон ги поздравил и им приготвил леглата. Старицата Бавкида простирала върху леглата чисто платно и побързала да разпали огъня, за да постави над него котел с вода. През това време Филемон донесъл зелка от градината и я дал на Бавкида. С една двузъба вилица тя поставила в котела къс месо и приготвила вечерята.

Масата била много стара и се накланяла настрани. Единият ѝ крак бил по-къс. Филемон подложил под късия крак парче дърво и поканил гостите да седнат на масата. Върху нея били поставени глинени съдове, пълни с месо и зеле, както и червени репи и сирене. Старците опекли яйца в жарта. Филемон забавлявал гостите и се чудел още с какво да ги нагости. Станал от масата и след малко се появил с ябълки, орехи и грозде и с кошничка, пълна със смокини, както и с меденки.

Зевс и Хермес се хранели с голям апетит и се радвали на добrite старци. Филемон смесвал вино и вода и наливал в дървените чаши.

— Нямаме други — извинявал се старецът, — нямаме чаши, каквито използват другите хора в градовете.

— Не се извинявай, Филемоне — казал Зевс, — виното е сладко, когато домакините са мили хора.

Филемон още няколко пъти пълнил чашите и се учудил, че виното в съда не свършва. Споделил това със съпругата си.

— Боговете са посетили нашата къщурка — казала тя.

И двамата се поклонили на гостите и ги помолили за милост.

— Богове, извинете ни за скромната трапеза — шептели те с треперещи устни.

Излезли после на двора, където се разхождала една гъска. Искали да я хванат и да я опекат за гостите. Но гъската разбрала какво я чака и търчала от единия до другия край на двора, след което

избягала от старците и отишла при боговете, като че ли търсела от тях спасение.

Зевс спрял Филемон и не му позволил да убие гъската.

— Ние сме богове — казал му той, — слязохме на земята и никой не ни прие в своя дом. Само ти, Филемоне, и ти, Бавкидо, ни поканихте и нагостихте. Оставете всичко по местата и елате с нас в гората.

Филемон и Бавкида послушали боговете и тръгнали с тях. Изминали голяма част от пътеката, когато спрели и се огледали.

Поляните, домовете и градините изчезнали под водата и само вятърът гонел вълните на новото езеро. Бреговете се покрили с тръстика и нищо не напомняло за селището и за къщите на хората, които останали под водата.

Очите на старците се напълнили със сълзи. Спомнили си за своите познати, които вълните погълнали. Само къщурката на Филемон и Бавкида стояла на брега на езерото. Те с умиление видели сламения покрив и познатите стени. Изведнъж стрехата се отворила като цвете и се появили мраморни колони, които се издигнали нависоко. Дървото станало на камък, а сламата заблестяла като злато. Вместо малката вратичка, се издигнали разкошни двери, а пред тях се появили бели колони — като че ли от изригнал извор от земята — и се вкаменили. На мястото на бедната къщурка се издигал величествен храм.

— Филемоне и Бавкидо — казал им Зевс, — за вашата добрина и гостоприемство аз ще изпълня вашите желания. Изберете си всичко, което пожелаете.

Двамата старци се разбрали само с поглед.

— Богове — рекъл Филемон, — позволете ни да станем пазачи на този прекрасен храм и когато дойде сетният ни час, нека да умрем по едно и също време. Цял живот бяхме заедно, живяхме в сговор и вярност. Не искам никога да видя гроба на моята жена и дано не се наложи тя да ме погребе.

Боговете изпълнили желанието на старците. Филемон и Бавкида станали пазачи на храма, докато дошъл денят да се разделят с живота. Тогава те седнали на слънце пред храма и си спомнили своя съвместен живот. Филемон видял, че Бавкида се покрива с листа, а тя забелязала, че нейният старец се губи в мъгла от зелени клони. Протегнала към

него ръце, а те се превърнали в клонесто дърво. Филемон искал да я прегърне, но тялото му се преобразило в ствол на дърво, обкичено с млади клонки.

— Сбогом! — извикал Филемон.

— Сбогом! — отговорила Бавкида и устните ѝ се покрили с листа и клонки.

Така Филемон се превърнал в дъб, а Бавкида — в липа. И след смъртта си те останали близо един до друг и когато повеел вятър, листата им се докосвали нежно.

ЕРОС И ПСИХЕЯ

Преди много години живели цар и царица, които имали три дъщери. Най-голямата била красива, средната — също, но най-малката била дарена с неземна хубост. Името й било Психея.

Хора пътували от далечни земи, преминавали морета и снежни планини, за да видят нейната красота. Прекланяли се пред нейната хубост и когато тя излизала пред двореца, шептели:

— Богинята на красотата и любовта Афродита сякаш е напуснала Олимп и е дошла да ни посети. Не може тази красавица да е дъщеря на смъртни хора.

— Не, това не е богиня Афродита — казвали други, — това е нова богиня, по-красива и по-силна от Афродита.

Те се кланяли пред нея и ѝ принасяли жертви. Когато Психея се появявала на улицата, хората се събириали около нея и покривали пътя под краката ѝ с цветя.

В запустелите олтари на Афродита вече само паяците плетели своите мрежи, а пепелта от жертвени огньове била изстинала. Никой не принасял жертви в нейна чест. Стълбите на нейните храмове били обраснали с трева и плевели. Всички почитали царската дъщеря Психея и забравили за Афродита.

Възмутената богиня била недоволна, защото хората издигали нови храмове в чест на царската дъщеря. Не можела да понесе това пренебрежение и затова помолила сина си Ерос да накаже принцесата. Крилатият бог Ерос се явил при майка си. В ръцете си носел лък, а колчанът му бил пълен със стрели, невидими за човешко око. Този, който бил уцелван от тях, бил раняван от любов. А любовта за някои била радостно чувство, но за други — грижи и тъга.

— На земята живее царската дъщеря Психея — казала Афродита на Ерос — и тя има смелостта да се държи като богиня. Помогни ми да я накажа. Обтегни лъка и улучи сърцето ѝ със стрелата. Нека да се омъжи за най-презрения човек на земята. Трябва да я унизиш, така че

никой вече да не я чества, а моят олтар отново да се изпълни със светлина и с аромата от жертвени животни.

Ерос се съгласил и полетял със своите криле във въздуха, за да изпълни поръчението на майка си. В градината на царския дворец той се скрил и се подготвил да изпрати една стрела с лъка си.

Около двореца имало много хора. Те чакали да се покаже Психея. Не след дълго нейната красота осветила всичко наоколо като лъчите на слънцето. Стрелата паднала от ръцете на Ерос и той не можел да откъсне погледа си от девойката. За първи път не изпълнил заръката на Афродита.

Независимо че всички се възхищавали на Психея, самата тя не била щастлива, защото нейните две сестри вече имали свои семейства, а тя нямала даже обожатели. Царят вярвал, че боговете не са благосклонни към неговата дъщеря, затова попитал една пророчица за причините и тя му казала:

— Облечи Психея с дрехи като за погребение — това ще бъдат нейните сватбени одежди. Заведи я на скалата близо до двореца. Там ще дойде нейният жених. Той не принадлежи на човешкия род.

Царят чул предсказанието и заплакал. Неговата най-мила и най-красива дъщеря нямало да изпита човешката любов и сигурно някакво чудовище щяло да я отведе от скалата. Но той не се противопоставил на искането на боговете.

Царят събрал всички на скърбно пиршество, наредил на музикантите да свирят най-тъжните песни. Дъщеря си облякъл така, сякаш я подготвял за погребение. Когато светлините угаснали и музикантите престанали да свирят, Психея напуснала двореца. Царят и царицата и целият народ я съпроводили до скалата с плач.

Девойката застанала на върха на скалата. Седнала, сълзите се стичали по лицето ѝ, а около нея се спускали сиви облаци. Лекият вятър Зефир разпръснал облаците и отнесъл Психея в една долина, пълна с ароматни цветя и мека трева. Сълзите на лицето ѝ изсъхнали и тя се огледала наоколо. Пред нея шумяла гората, а между дърветата проблясвали водите на кристалночист извор. Недалеч от него се виждал прекрасен замък със стени от сребро, покрив от злато и слонова кост. Психея плахо приближила до него. Вратите били отворени, а от тях излизала разноцветна светлина. Подовете на замъка били осияни със скъпоценни камъни, които греели с различни цветове.

„Кой ли живее в този замък?“, помислила си Психея. След това преминала през всички стъпала на стълбата и влязла в огромна зала. Стайте били празни, а в замъка нямало никой. Докато разглеждала скъпоценните вази и мраморните стълби, тя чула глас:

— Добре дошла, Психея, в моя замък. Всичко, което виждаш около себе си, ти принадлежи. Ако имаш някакво желание, веднага ще го изпълня. Моите слуги ще ти помогнат.

Психея поискала да се изкъпе. Едва изговорила своето желание — и банята била готова. След това намерила маса, отрупана с различни ястия и питиета. Като се нахранила, приспивна песен я изненадала и тя слушала, докато умората надделяла и ѝ се приспало. В съседната стая намерила приготвеното за нея легло.

Тя легнала, но не могла да заспи. Мислела за вълшебния замък и за съпруга, когото пророчицата ѝ отредила. След това си спомнила за своите родители и за тяхната тъга.

Вече се свечерило и всичко потънало в мрак. Тогава Психея чула шум. Някой, когото не можела да види в тъмнината, се приближил до нейното легло и ѝ казал:

— Аз съм твоят съпруг, не се страхувай от мен. Нищо няма да ти липсва тук. За това ще се погрижат моите слуги, които са невидими за теб. Но ти никога не трябва да искаш да видиш лицето ми. Затова при теб ще идвам само нощем и единствено тогава можеш да разговаряш с мен.

Гласът на невидимия мъж бил мил и нежен и Психея престанала да се страхува. Тя му обещала, че никога няма да прояви любопитство и че ще остане при него.

Дните си Психея прекарвала в прекрасния замък, а само нощем разговаряла със своя съпруг.

Царят и царицата не знаели какво се е случило с тяхната дъщеря. Те мислели, че някакъв жесток дракон вече я е убил. Сестрите също чули този слух. Посетили царския дворец, за да утешат своите родители.

Същата нощ съпругът на Психея я предупредил:

— Мила моя, към теб се приближава голяма опасност. Утре на скалата твоите сестри ще викат името ти и ще плачат. Но ти не трябва да им отговаряш.

Пред очите на Психея се появил родният й дом и тя започнала да плаче и да моли съпруга си да й позволи да се види със сестрите си. Искала да им каже, че се чувства добре, за да не тъгуват за нея майка й и баща й. Дълго го молила тя, докато накрая той се съгласил. Позволил й да се види със сестрите си, но да не говори и да не им казва истината за него. Психея му благодарила. Вече се радвала, че скоро ще се види със своите сестри.

На следващия ден сестрите намерили скалата и се изкачили на нейния връх. Оттам завикали Психея по име. Тя ги чула и помолила вятъра Зефир да донесе сестрите й пред замъка. Зефир разперил крилете си и двете сестри вече стояли пред нея. Тя ги прегърнала и щастлива, се радвала на срещата. Сестрите също се зарадвали, но когато Психея им показала блясъка и красотата на залите и стаите, престанали да се усмихват. Психея наредила на невидимите ръце да пригответят банята и богатата трапеза.

Сестрите се изкъпали, нахранили се така, както никога досега. Побледнели от завист, те я попитали:

— Кога ще ни покажеш твоя съпруг?

Психея си спомнила съвета му и нищо не отговорила. Сестрите обаче продължили да й задават въпроси. За да ги накара да престанат, тя им казала:

— Моят съпруг е много млад, по цял ден е на лов и затова няма да го видите.

После дарила сестрите си със злато и скъпоценни камъни, извикала Зефир и той ги върнал на земята. Сестрите приели даровете от Психея, но не им се радвали. Завиждали й за всичко. По-голямата казала:

— Нима Психея заслужава да живее в такъв разкош и да има невидими слуги като същинска богиня? А какво имам аз? Моят съпруг е голям скъперник — с ръцете си обръща всеки грош по десет пъти, докато го даде.

— А моят? — додала втората сестра. — Той е стар и болен. Никога не ходи на лов. В целия ни дом се носи миризмата на лекарства и билкови отвари. А при Психея се носят приятни аромати на масла и парфюми. Нали сме по-големи от нея? Защо тя да има всичко, а ние — нищо? На родителите си няма да казваме за това, което сме видели. Защо да говорим за нейното щастие?

Сестрите отишли в двореца и плачейки, разказали на родителите си, че не са намерили Психея. Тайно те мислели само как да навредят на най-малката си сестра.

Психея се зарадвала, че не разкрила тайната. Вечерта, когато всичко потънало отново в мрак, пак чула гласа на своя мъж. Той бил доволен, че не е издала тайната на сестрите си, но добавил с известна тъга в гласа:

— Дано да не ме предадеш следващия път. Твоите сестри ти завиждат и сигурно ще се върнат пак. Не говори с тях за нас и не им казвай кой съм. Ако само веднъж погледнеш лицето ми, повече никога няма да ме видиш.

Психея обещала, че няма да разказва на никого за своя живот. Сестрите ѝ не чакали дълго. След няколко дни те отново отишли при Психея, без да дочекат даже вятъра Зефир. Сами скочили от скалата, а Зефир ги хванал и ги поставил на поляната пред двореца.

Психея ги посрещнала, нагостила ги, без да скрива радостта си. Сестрите ѝ разказали какво става на земята.

— Да беше видяла нашите родители — лъжели я те, — колко радостни бяха, когато научиха за твоето щастие. „Но кой е съпругът й?“, питаха ни те. „Не го видяхме — отговаряхме ние. — Психея ще ни го покаже следващия път“.

Психея забравила това, което им разказала при тяхното предишно посещение, и рекла:

— Мъжът ми не е вкъщи. Той е вече много стар и сега е по важни дела извън двореца.

След това извикала Зефир и го помолила да отнесе сестрите на скалата. Те се върнали по домовете си, а най-голямата казала:

— Колко интересно, първия път тя ни каза, че има млад мъж, а сега ни заяви, че е възрастен търговец.

— Или все още не е виждала своя мъж — предположила втората сестра, — или не казва истината. Трябва още веднъж да я посетим, за да разберем.

Сестрите преспали и едва дочекали утрото, за да отидат отново на скалата. С помощта на Зефир се озовали пред двореца и се срещнали със сестра си.

— Ах, бедна Психея — съжалявали я те със сълзи на очи, — ти не знаеш какво те чака. Знаеш ли кой е твойт мъж? Пророчицата

казала, че той не е човек, а ужасно чудовище.

Изплашената Психея издала тайната, че никога не е виждала своя съпруг. Сестрите веднага започнали да измислят лъжи.

— Пастирите са го виждали около скалата — твърдяла едната.

— Толкова е страшен, че само един негов поглед причинява болест — подкрепяла я втората.

— След като те охрани, сигурно ще те погълне — казвали ѝ двете сестри.

— Какво да правя? — със страх в гласа се обърнала Психея към тях.

— Не се страхувай, ние ще те посъветваме — утешавали я лицемерните ѝ сестри. — Приготви си под леглото светилник с масло. Пламъкът прикрий под похлупак, така че чудовището да не види светлината. А в леглото скрий остьр нож. Когато змеят заспи, освети го с лампата и с един удар отрежи главата му. По този начин ще се освободиш от неговия плен, а после ние ще се погрижим за теб. Нали сме твои сестри?

Психея им благодарила, а Зефир ги отнесъл отново на скалата. Обезпокоена от вестта, която донесли сестрите ѝ, тя приготвила ножа и лампата и зачакала да дойде вечерта.

Слънцето завършило своя път в морето и дворецът потънал в мрак. С идването на нощта дошъл и нейният съпруг. Днес бил уморен и веднага заспал. След като тя преценила, че той диша равномерно и спи дълбоко, осветила стаята и взела ножа в ръката си. Но когато осветила леглото, едва не извикала от изненада. Пред нея лежал синът на богиня Афродита и неговите златни криле трептели на светлината от лампата. Той бил неземно красив и когато Психея въздъхнала, от лампата капнала гореща капка масло върху рамото на младия бог. Ерос се събудил от болка. Видял наведената над него Психея. Без да каже дума, той станал от леглото и отлетял в тъмнината.

Напразно Психея го викала и му се молела да ѝ прости. Нощта била тиха и никой не ѝ отговорил.

Отчаяната Психея избягала навън, спъвала се в корени и камъни, с раздрани крака и ръце търсела и викала своя мъж,слушала се да чуе шума от неговите криле. Нощта останала безмълвна.

През това време Ерос долетял при своята майка Афродита и ѝ разказал какво се е случило.

— Заслужаваш си го — казала злостно богинята. — Ако ме беше послушал, Психея нямаше да те предаде. А ако ти не я накажеш, ще я накажа аз самата.

Ерос легнал на леглото на майка си, защото раната го боляла силно и получил треска. През това време Психея обикаляла света, търсела мъжа си и се разкъсвала от угризенията на съвестта. Среща се с хората от градовете, с пастирите и рибарите на морския бряг и на всички задавала един и същи въпрос: дали са виждали нейния мъж — Ерос. Някои я съжалявали, други й се присмивали и мислели, че е полуудяла. Нито един човек не бил виждал Ерос, независимо от това, че неговите стрели били достигали до всеки един за радост или тъга.

След дълго странстване Психея посетила най-голямата си сестра и й разказала своята тъжна съдба. Сестра й привидно я съжалила. След като Психея си отишла, сестрата хукнала към скалата, извикала вятъра Зефир и го помолила:

— Занеси ме, Зефире, при своя господар. Аз ще стана за него по-добра съпруга от Психея. — С тези думи скочила от скалата.

Зефир обаче не искал да изпълни нейната заповед и тя се разбила в скалите.

И другата сестра била посетена от Психея. И тя започнала да я утешава. При това си мислела само за това как да замести съпругата на Ерос. След като Психея си тръгнала, втората сестра също отишла на скалата, изкачила се и извикала:

— Еросе, приеми своята истинска съпруга, а ти, Зефире, ме отнеси там, долу. — Тя също скочила от скалата.

Зефир не пожелал да чуе и втората сестра. Със скока от скалата и тя се убила.

Психея със сърце, свито от болка и тъга, се срещнала със слугите на Афродита. Те вече я търсели.

— Ти си тук — извикали те. — Веднага трябва да те отведем при нашата господарка, богинята Афродита.

Психея не се защитавала. Надявала се при Афродита да срещне своя съпруг. Тръгнала заедно със слугите и влезли в гората, където близо до облатите бил дворецът на богинята.

Със зъл поглед Афродита изглеждала Психея и казала:

— Тебе, Психео, вече не те честват като богиня. Къде са хората, които ти носеха дарове и жертви? Моят син Ерос е при мен, добре съм

го заключила, така че не се надявай, че ще го видиш. Твоето непослушание му причини ужасна треска.

Богинята наредила на слугите да смесят на едно място пшеница, ечемик, просо, макови семена, грах, леща и боб. Пред голямата купчина от смесени семена тя поставила Психея и й казала:

— Не бъди вече толкова горда! До вечерта трябва да разделиш различните семена едно от друго. Докато падне нощта, аз ще дойда при теб и ще проверя дали си готова. В случай че не си изпълнила моята заповед, ще те накажа.

Богинята си отишла, а Психея седнала пред купчината. Даже не направила опит да разделя семената. Та кой би могъл да го направи? Боязливо гледала удължаващите се сенки на деня и очаквала всеки момент да се приближи часът на наказанието.

Появила се една работна мравка, която съжалела Психея и нейната нерадостна съдба. След това мравката събрала своите другарки и разпределила работата между всички. Едни носели зърната пшеница, други — ечемик, а трети — просо. Мравките били толкова много, че скоро под тях грамадата от семена изчезнала. Направили седем отделни купчинки. До вечерта работата била свършена.

На връщане от вечеря на Олимп, цялата накичена с рози, Афродита отишла при Психея и още отдалече се развикала:

— Не си мисли, че си победила. Сигурно сама не си извършила тази работа. Някой, който те е съжалил, ти е помогнал. Но толкова зло за теб!

Хвърлила ѝ парче твърд хляб и я затворила за през нощта.

Сутринта Афродита отново посетила Психея и й поставила друга задача:

— Виждаш ли поляната близо до реката? На нея пасат овце, а тяхната вълна свети като злато. Иди на поляната и ми донеси от тази вълна.

Психея затичала към реката. Днешната задача ѝ се сторила много по-лека от вчерашната. Както тичала покрай реката, една тръстика се смилила над нея и й прошепнала:

— Не бързай, Психео. Рано сутрин овцете са диви и те чака смърт. По-добре почакай, докато обедното слънце започне да отслабва. Овцете ще подремнат и ще бъде по-лесно да събереш вълната, която са оставили върху храстите.

Психея послушала гласа на добрата тръстика и се скрила зад едно дърво. Следобед овцете заспали. Младата жена събрала златната вълна и побързала към Афродита.

Очите на богинята заблестели от злоба.

— Още не си победила. Сигурно някой те е съжалел и ти е помогнал. Ала нека да видим как ще изпълниш третата задача. Ето ти един кристален съд. Тичай да ми донесеш вода от черния извор. Там водата извира от планинския връх.

Психея побързала да изпълни желанието на богинята. Тя затичала по острите камъни към върха на планината. Тъгата по нейния съпруг я пренасяла през непристъпни места. Надявала се, че ако изпълни волята на богинята, ще види поне веднъж своя мъж.

Достигнала извора и вече чувала грохота на водата, спускаща се в пропастта. Около извора се показвали главите на грозни дракони, които въртели очи и я гледали.

Водата изведенъж заговорила с тих глас:

— Не се приближавай. Внимавай, за да не умреш. Бягай!

От очите на Психея потекли сълзи. Толкова близо била до целта, а не напълнила съда с вода. Един орел я съжалел. Спуснал се с облак близо до нея и й казал:

— Как си могла да мислиш, че можеш да изпълниш толкова тежка задача? Водите на черния извор падат направо в пропастта в царството на мъртвите и нито един смъртен не може да получи даже и капка вода. Но сега ми подай съда и аз ще ти помогна.

Психея подала кристалния съд на орела, той го хванал с човката си, замахнал с крила между отворените уста на драконите, налял вода и се върнал.

Радостно му благодарила Психея и побързала към Афродита. По пътя внимавала да не разлее и капка вода.

Богинята посрещнала младата жена и злобно й се усмихнала:

— Наистина признавам, че си вълшебница. Но имам за теб още една задача. Вземи тази кутия и иди в царството на сенките. Предай кутията на Персефона и я помоли да ти даде вълшебна мас за раните на моя син. Ти му причини болка, сега трябва да му помогнеш. Не се връщай без лекарството.

С тъга на сърцето Психея напуснала двореца на Афродита. „Само мъртвият може да посещава мъртвите — мислела си тя. — Този,

който веднъж посети подземното царство, не се връща вече между живите. Но аз с радост бих занесла лекарството за Ерос. Може би раната, която му причиних, го боли.“ Все по-бързо тя тичала по пътя към подземното царство. Стигнала до висока кула. „Ще скоча от нея и смъртта веднага ще ме отведе в царството на мъртвите“, помислила си и смело тръгнала по стълбите нагоре.

Студената каменна кула се съжалела над Психея и й казала:

— Спри се, бедна Психео. Защо искаш да умреш? Ако умреш и влезеш в царството на мъртвите, никога вече няма да се върнеш отново на земята. Върви само на запад, докато достигнеш едни черни скали, там има таен вход. Влез през него и тръгни по тъмния коридор. Това е пътят до подземния свят. По този път не трябва да вървиш с празни ръце. Вземи със себе си две медени питки, а в устата си сложи две монети. С никого не говори по пътя. На триглавото куче Цербер дай едната питка и то ще те пусне. Когато стигнеш до реката на мъртвите, превозвачът Харон сам ще вземе от устата ти една монета. Един мъртъв старец ще те моли да го вземеш в лодката, но ти не му обръщай внимание. На никого по пътя не помагай, за да не загубиш втората питка, а без нея не ще можеш да видиш отново слънцето на земята. Не отваряй кутийката, когато Персефона я напълни с вълшебната мас. Както е затворена, я предай на Афродита. При връщането си дай на Харон втората монета, а на Цербер — останалата питка. Ако ме послушаш, всичко ще бъде наред.

Психея поблагодарила и тръгнала все на запад. По пътя поискала от добри хора две питки с мед и две монети. След това се озовала пред черните скали и влязла във входа, където бил коридорът, водещ до подземното царство. Тя изпълнила всичко с радост и излязла от тъмната и вечната тишина отново при светлината, където я посрещнали песните на птиците. Но Психея била твърде любопитна и не мислела за нищо друго, освен за чудотворната мас в кутията. Ако отвори кутията и бързо затвори капака ѝ, сигурно нищо няма да се случи. Веднага решила да провери. В кутията нямало никаква лечебна мас, а само истински подземен сън на смъртта. Едва отворила капака — и сънят излязъл като облак, Психея изпаднала в безсъзнание и се строполила на земята като мъртва.

През това време раната на Ерос заздравяла и той започнал да тъгува за своята съпруга. Търсил я върху земята и искал да я намери.

Видял я, че лежи като мъртва. Разтворил крилете си и долетял до нея. Премахнал облака на смъртния сън и отново го приbral в кутията. Събудил Психея с нежно пробождане на своята стрела и излетял към Афродита, защото искал да бъде по-рано от жена си в двореца. Психея също тръгнала натам.

Ерос помолил майка си за снизходжение, но тя била непреклонна. Едва когато се намесил Зевс, Афродита се смилила над Психея. Зевс изпратил бог Хермес да отведе Психея на Олимп. Сам ѝ дарил чашата на безсмъртието и тя се превърнала в богиня. На Олимп станала голяма сватба. Всички богове се събрали там. Те се нахранили с амброзия, напили се с нектар, а през това време музите ги забавлявали с небесните си песни.

ГИГЕС И ПРЪСТЕНЪТ

Някога в Лидия живял един пастир на име Гигес. От сутрин до вечер той пасял стадата на своя цар Кандаул, а вечер сядал до огъня заедно с другите пастири. Нищо не подсказвало, че ще му се случи нещо невероятно, което ще промени неговия живот. Всеки ден слънцето изгрявало от изток, а вечер залазвало на запад.

Един ден тежки облаци закрили небето, а върху земята се спуснала страшна буря. Зевс хвърлял една след друга светкавици и гръмовици отеквали непрекъснато в цялата околност, сякаш горите се сривали в долината. Уплашеният Гигес се скрил в гората. Силният дъжд закривал всичко наоколо и нищо не се виждало даже на една крачка, потоците се спускали през поляните и изтръгвали всичко по своя път.

Изведнъж бурята стихнала, а на хоризонта се показало синьото небе. Гигес се успокоил, паднал на земята и благодариł на безсмъртните богове за това, че запазили живота му. След това станал, огледал се наоколо и разбрал, че в бурята се е заблудил. Преминал през храсти, докато се озовал на едно място, където вятърът изкоренил всички дървета. Техните корени стърчали, обърнати към небето. Пастирът прескачал ями, пълни с вода, кал и пясък, и изведнъж се спрял. Там, където бурята съборила вековен дъб, се била отворила огромна черна дупка. Гигес се спуснал в нея и изгарящ от любопитство, погледнал навътре. В този момент на небето се показвало слънцето и няколко лъчи пробили облациите и осветили тъмния отвор. Ужасеният пастир разбрал, че се намира пред входа на пещера. В полумрака разпознал блестящата скулптура на бронзов кон с отворена вратичка върху хълбока на коня.

Гигес, след като добил смелост от осветилите го лъчи, вкаран ръката си в отворената врата. Напипал един пръстен върху студената ръка на някакъв мъртъв човек. Изплашил се и скочил на страна. Но след това си казал: „Защо му е пръстен на мъртвия? Сигурно е бил богат като жив и достатъчно го е ползвал. Аз досега не съм видял

нищо хубаво, освен черен хляб и овче сирене. Защо веднъж в живота и аз да не се сдобия с пръстен?“. Докато мислел така, снел пръстена от ръката на мъртвеца и излязъл от дупката.

Пръстенът в действителност бил вълшебен. В центъра му в златен обков се чернеел камък с издълбано човешко око. Гигес сложил пръстена на ръката си и започнал да го разглежда и да му се възхищава. Между дърветата видял своето стадо. Подкаран овцете към другите овчари. А те вече го чакали. Гигес чул, че се чудели и показвали неговите овце:

— Вижте какви послушни овце има Гигес. Те сами се връщат вкъщи, а той сигурно някъде се е успал.

— Ако всички имахме такива овце — казал един от пастирите, — бихме могли да ги оставим спокойно тук, а аз да отида в града и да стана цар на писарите. Овцете сами биха се отглеждали и сами биха стригали и вълната си.

Всички се разсмели. Гигес бил между тях, отворил уста и понечил да каже: „Слепи ли сте, че не ме виждате?“. В последния момент обаче размислил. Сетил се за пръстена. Сигурно в него имало някаква магия, затова той станал невидим за човешкото око. Внимателно започнал да върти пръстена и чак тогава те го забелязали.

— Откъде се взе? Да нямаш криле? — пошегували се другарите му.

Гигес мълчал и не казвал нищо за пръстена. Тайната запазил само за себе си.

Оттогава той не си губел времето да пасе овцете и да свири с пастирската си свирка. Щом започвал да върти пръстена, веднага ставал невидим и така винаги знаел това, което говорят за него останалите пастири. Вечер при светлината на огъня винаги им повтарял техните думи. Те се ужасявали и си мислели, че Гигес е всезнаещ.

— Сигурно — казал му най-възрастният пастир — ти наистина владееш някаква магия. Но щом знаеш всичко, тогава кажи ми кой краде овце от моите стада. Всяка нощ двама от младите пастири стоят на пост, ала независимо от това, овцете се губят.

— Това не представлява за мен никаква трудност — отвърнал Гигес, — утре ще ти съобщя кой е крадецът.

През нощта Гигес завъртял пръстена и като станал невидим, отишъл при оградата. До нея вече стояли двама млади пастири и си говорели тихо:

- Вярваш ли на това, че Гигес ще познае крадеца?
- Изобщо не му вярвам. Само се хвали пред стареца.
- Ще вземем ли овцете?
- Ще ги вземем.

Младите пастири станали, избрали от стадата най-охранените овце и ги повели към един прекупвач, който всяка нощ вземал от тях по две овце.

Гигес се ядосал на непочтените овчари. Започнал да ги дърпа за косите и да им удря пlesници.

- Помощ! — викнали овчарите.

Те усещали ударите, но не знаели кой им ги нанася. Предположили, че са попаднали на зъл дух. Оставили овцете при другите и се разбягали в различни посоки. Гигес приbral животните зад оградата, а двамата пастири се върнали пребледнели и недоспали.

Старият пастир започнал да брои овцете на своето стадо и за първи път от дълго време отбелязал, че нито една не липсва. Зарадвал се и разказал това на Гигес.

— Разбира се, че не си загубил нито една овца — казал му Гигес, — през нощта изгоних от оградата един вълк, голям колкото кон.

Младите пастири се страхували, че Гигес ще ги издаде. Треперели от страх и се съгласявали с всичко, което той разказвал.

Вече не изчезвали овце, а славата на Гигес непрекъснато растяла.

— Той знае всичко — говорели си пастирите помежду си.

— Той е силен като бик — хвалели го другите, — щом е изгонил големия вълк.

Новината за невероятните неща, които се случвали на пастира, се разнесла чак до цар Кандаул. Той наредил на Гигес да се яви в града, за да се убеди в неговите умения.

Гигес взел една тояга, малко сирене и хляб и тръгнал на път. Привечер в далечината забелязал кули и стени. Това бил царският дворец. „Сигурно днес няма да мога да стигна дотам“, казал си той и се оглеждал за място, където да пренощува. В гората си направил легло от клони и листа и заспал.

Събудили го гласове. Отворил очи и между клоните видял светлина. Няколко мъже се карали пред запален огън. Гигес завъртял пръстена, излязъл от гората и седнал между тях. Те не можели да го видят, а той си избрал най-хубавото място, за да чува всичко.

— Най-добре е да направим това, без да го отлагаме — казал единият.

— Днес има пиршество в царския дворец, навсякъде е пълно с хора. Утрe вечер всички ще бъдат уморени и ще спят здрав сън. Не можем да желаем нещо по-добро от това.

— Само дано царската хазна е толкова пълна, колкото се говори — съмнявали се другите.

Гигес внимателно слушал и узнал с кои от стражите тези хора са се съюзили и кога ще влязат в двореца. Те спорели как да разпределят плячката. Едва на разсъмване заспали.

Гигес се върнал в своето легло, за да се наспи. Рано сутринта се събудил и тръгнал на път. Само въглените от огнището му доказали, че това, което е видял през нощта, не е сън. Завъртял пръстена, отново станал видим и отишъл при царя.

— Аз си представях, че си по-висок — заявил царят на Гигес — и по-сilen.

— Защо да съм по-висок и силен, царю, а да не знам какво ще стане днес през нощта — отговорил му пастирът.

— Правиш се на всезнаещ, така ли? — присмял му се царят.

— Тази нощ крадци искат да изпразнят твоята хазна — казал му Гигес.

Царят го погледнал с недоверие, ала се страхувал за своите съкровища, затова послушал неговия съвет.

В полунощ крадците влезли в двореца и кралската стража ги хванала. Царят направил Гигес един от първите си приближени хора и царски съветник в страната и не го пуснал да си отиде от двореца.

Гигес осведомявал царя за тайните разговори, наказвал предателите и разобличавал лъжците. Било достатъчно да завърти пръстена и като ставал невидим, прониквал там, където си поискал. Веднага се информирал за всичко, което става в двореца, и помагал на царя да възтържествува правдата. Почтените хора го уважавали, а останалите се страхували от него. Фалшивите пророци напуснали

царството. Поданиците на царя никога не били управлявани толкова справедливо, както когато Гигес съветвал владетеля им.

Една нощ Гигес сънувал лош сън. Сънувал, че към неговото легло се приближава фигура, облечена в бяла риза. Това бил духът на мъртвия притежател на пръстена. Духът му казал:

— Радвам се, Гигес, че моят пръстен е в добри ръце. Ти никога не злоупотреби със силата му. Затова аз идвам да те предупредя. Стани невидим и иди в царските покои.

След тези думи духът изчезнал, а Гигес се събудил. Той послушал мъртвия, завъртял пръстена и се отправил към царя. Вратите на покоите му били широко отворени, а над мъртвия цар се бил навел началникът на стражата му с кървав меч в ръце. Току-що бил пробол царя. Около началника имало още няколко негови приятели. Всички те ненавиждали царя и още повече ненавиждали Гигес.

— Днес се отървахме от царя — казал началникът, — а утре ще убием Гигес. Ще кажем на царицата, че той е убил царя.

Приятелите на началника се съгласили с него. Те завиждали на Гигес за неговото положение в двореца и се надявали, че ще заемат мястото му, след като царицата заповядда да го затворят.

Началникът изчистил кръвта от меча си и искал да го постави в ножницата. При това забелязал, че върхът на меча се е счупил и че парче от желязото е останало в раната. Но само махнал с ръка.

Гигес тихо се върнал в своето легло, без да го види някой.

Сутринта в целия дворец се разнесли викове и от уста на уста се понесла вестта, че през нощта Гигес е убил царя, защото искал да получи трона му.

Царицата наредила да го доведат.

— Ти си обвинен в злодействие — казала му тя. — Можеш ли да докажеш своята невинност?

— Царице — отговорил Гигес спокойно, — царят е убит с меч, следователно мечът ще открие убиеца. Нека всички мъже в двореца да положат пред тебе своите мечове и аз ще задам към студеното желязо въпрос във връзка със смъртта на царя. Ще видиш, че поне един меч ще проговори.

Всички се учудили на думите на Гигес. „Той е полуудял — мислели си те. — Та кой е чул меч да говори?“

Царицата послушала Гигес. Той разгледал внимателно всеки меч. Мъжете се усмихвали, смятали, че това е невъзможно. Между всички мечове Гигес познал меча на началник-стражата със счупения връх. Показал го на царицата и тя заповядала да се прегледа раната на царя. Лекарят намерил в нея парчето от меча на началника.

Веднага стражата хванала убиеца и го затворила в килия, а славата на Гигес още повече нараснала. След известно време царицата се омъжила за Гигес и той станал цар. Управлявал мъдро и справедливо. Пръстенът винаги му помагал, а като умрял, го погребали с него. Жалко, че днес никой не знае къде е неговият гроб.

ТРОЯНСКАТА ВОЙНА

В Мала Азия, недалеч от Хелеспонтския проток, преди много години се намирал град Троя. Зад високите стени управлявал цар Приам с царица Хекуба. Една нощ царицата сънуvalа чуден сън. Присънило й се, че е родила дете. Когато поискала да го прегърне, то се превърнало в горяща факла. Пламъците се разпрострели върху стените на двореца, оттам върху домовете и след това се пренесли в целия град.

Царицата се събудила потресена и разказала какво е сънуvalа на царя. Още преди да разсъмне, Приам повикал един оракул, за да му разгадае съня на жена му. Прорицателят с нежелание разкрил пред царя смисъла на съня, според който царицата ще роди син, който ще бъде виновник за загиването на Троя. Ако царят искал да спаси себе си, населението и града, новороденото трябвало да се отнесе в гъстите гори и там да се захвърли. По-добре би било, твърдял прорицателят, детето да умре, но другите да запазят живота си.

Много скоро Хекуба родила син. Царицата се разделила с него с плач, а тъжният цар Приам предал детето на слугите да го отнесат в гората. Слугата се смилил над бебето, но се страхувал от гнева на царя, защото знаел пророчеството. Занесъл детето в гъстите гори и бързо се отдалечил, защото не искал да чува плача му.

Не плакало дълго време детето. Намерила го една мечка, която го нахранила, взела в устата си завивките му и го отнесла до пещерата, в която живеела със своите мечета. Там момчето израснало между тях, мечката го хранела, а останалите мечета си играели с него. То станало силно, научило се да бяга, да се катери по дърветата, само не разбирало и не говорело езика на хората.

Един ден в тази местност овчар търсил загубената си овца и видял на поляната момчето, което си играело. Той го взел със себе си и оттогава то заживяло с пастира. Помагало, като пазело стадата. Пораснало и станало силен младеж. Нарекли го Парис. Той не се

страхувал от нищо. Пазел стадата от хищните животни и от крадци, а всички пастири го обичали.

Парис седял в средата на стадото, свирел на своята свирка и внимавал овцете да не се изгубят в гората. Веднъж тъкмо вдигнал свирката към устата си, пред него се явили три красиви богини: Хера, съпругата на Зевс, Атина — богинята на мъдростта и защитница на силните мъже, и Афродита — богинята на красотата и любовта. Когато ги видял, младежът онемял от ужас. Богиня Хера му подала една златна ябълка и казала:

— Парисе, ти трябва да решиш нашия спор — той е за златната ябълка. Трябва да я получи тази, която е най-хубава. Огледай ни добре и кажи коя от нас трябва да я получи. Ако я получа аз, ти ще станеш владетел на цяла Азия, най-великият господар на целия свят.

Атина се засмяла и рекла:

— Ако аз получа ябълката, ти ще бъдеш най-известният военачалник на всички времена. Ще побеждаваш във всяка война, а неприятелските градове сами ще отварят вратите си веднага щом се приближиш до тях.

Със сладкия си глас Афродита промълвила:

— Дадеш ли ябълката на мен, обещавам ти да имаш такава красива жена, каквато светът досега не е виждал.

Парис се смутил, но след като чул обещанието на Афродита, дал ябълката на нея. Хера и Атина го намразили и така се решила съдбата на Троя. По това време в града се провеждали игри и състезания. Пастирите изпратили там Парис. Той за първи път в живота си виждал такъв голям град. Като замаян преминавал по улиците и разглеждал високите каменни храмове и къщи. Най-много му харесало мястото, където се провеждали игрите. Тъй като бил млад и силен, включил се към участниците в състезанието. Бил най-добрият и победил и самия Хектор, първородния царски син.

Цар Приам наредил да му доведат победителя и го попитал откъде идва. Парис охотно му рассказал своята съдба и царят веднага разбрал, че младежът е неговият син.

Развълнуваният Приам го прегърнал и без да се съобразява с предсказанието, приел сина си в двореца. Така Парис отново се върнал при майка си и при своите близки.

Афродита обаче не забравила младежа. Тя се повила пред него и му казала:

— Аз съм тук, Парисе, за да изпълня обещанието си. Ти спечели като награда най-красивата жена и аз ще ти помогна да стигнеш до нея. Най-красивата жена Елена е съпруга на спартанския цар Менелай. Нейният баща Зевс й е дал неземна красота. Започвай да строиш кораб. Аз няма да те изоставя.

Подпомаган от богинята, Парис започнал да майстори великолепен кораб. С него се готвел да плава до царството на Менелай. С беспокойство цар Приам наблюдавал подготовката на сина си. Оракулите се страхували от това негово пътешествие и смятали, че е началото на бедите, които ще се случат в Троя. Напразни били усилията на царя, царицата и роднините да разубедят Парис. Афродита му помагала не само в построяването на кораба. Когато корабът бил готов, бил спуснат във водата и потеглил на далечен път по безбрежната морска шир. Парис решил да отплava независимо от всички заплахи и молби. Афродита му осигурила попътен вятър и корабът с опънати платна се носел по вълните, сякаш имал криле.

Менелай посрещнал радушно своя гост от далечна Троя и го нагостил богато. Не предполагал, че Парис, като посещава неговия дворец, ще донесе за народа му само зло и смърт. Афродита направила така, че Парис да се влюби в Елена в мига, в който я видял. Тя също се влюбила в него. Парис нарушил закона на гостоприемството, който бил свещен за богове и за хора, и отнесъл Елена на своя кораб. Сърцата на моряците се разтуptели, когато я видели за първи път. Струвало им се, че на кораба е слязла сребристата луна: така силно блестяла нейната красота. Корабът се носел бързо по морските вълни, а богиня Афродита го водела към бреговете на Троя.

Когато Менелай разбрал за злото, което му сторил Парис, отишъл в Микена при брат си Агамемnon. Той го посъветвал как да отмъсти на Парис. Още същия ден те разпратили пратеници и вестители по всички краища на своите земи, за да съберат всички герои, готови да се отправят срещу Троя.

В цялата страна се чувало само дрънченето на оръжията, острели се мечовете, опъвали се тетивите на лъковете, строели се нови кораби, подготвяли се весла и се опъвали платна. Гърците напускали своите

домове, своите жени и деца, майки и бащи и всички се отправяли към Авлида, където се събирали войската и флотата.

Само царят на Итака Одисей не искал да се раздели със съпругата си Пенелопа и със сина си Телемах. Всички уважавали Одисей за неговата храброст, мъдрост и справедливост. Пратениците не искали да си тръгнат без него. Те го търсили в градините, в двореца, но не го намерили. Открили го на полето, където той се преструвал на луд. Впрягал в плуга вол с кон, орял с тях и вместо жито, сеел сол. Пратениците били безсилни пред царя, който тайно им се подигравал и отговарял по странен начин на техните въпроси. Вече били решили да го оставят, когато на един от тях хрумнала идеята да го изпитат с хитрост. Пред впряга те поставили сина му Телемах. Тогава Одисей оставил плуга и отместили сина си. Така той се издал и показал, че не е загубил разсъдъка си, и тръгнал с тях на война.

За участие във войната бил привлечен и Ахил, най-известният герой. За него се говорело, че е безсмъртен. Когато се родил, неговата майка — морската богиня Тетида, попитала каква ще бъде съдбата му. Орисниците й казали, че нейният син Ахил ще бъде славен герой, но ще загине в разцвета на силите си, убит от стрела по време на война. За да предотврати страшната му участ и да го предпази от стрелите на врага, тя го потопила във вълшебните води на река Стикс. През цялото време го държала за петата на единия крак. Чудотворната вода го направила безсмъртен, с изключение на едната му пета — там, където водата не го била докоснала. Ахил бил ученик на мъдрия и силен кентавър Хирон, така както и други гръцки воини.

В блестящото си военно облекло, като млад бог, храбрият Ахил тръгнал на война. Съпровождал го неговият най-добър приятел, верният Патрокъл. В Авлида се събрали над хиляда кораба. Началник на гръцката флота станал цар Агамемнон. Преди отплаването героите се събрали под един огромен чинар, за да принесат жертва на боговете. Зевс им изпратил знамение. Изведнъж под олтара изпълзяла змия, която полазила по чинара и стигнала до едно гнездо с осем пиленца и майка им. След като змията ги погълнала, се вкаменила. Един прорицател им открил смисъла на поличбата: войната ще продължи девет години, а на десетата Троя ще падне.

Флотата била подгответа, гърците чакали само попътен вятър. Но платната не се опъвали, даже листата по дърветата не трепвали.

Богинята на лова Артемида се разгневила на цар Агамемнон за това, че убил любимата ѝ сърна, и задържала войската в пристанището. Когато безветрието продължило много дълго, прорицател посъветвал Агамемнон да усмири гнева на боговете, като им принесе жертва.

— Обещай им дъщеря си Ифигения — казал прорицателят.

Царят се натъжил, когато разбрал за тежкото условие, но заради похода си към Троя се подготвил за скъпата жертва. Написал писмо, с което викал Ифигения при себе си в лагера. След като го изпратил, се ужасил от постъпката си и побързал да напише второ писмо, с което ѝ нареджал да не идва. Цар Менелай видял, че от лагера на Агамемнон е изпратен нов вестоносец, и се досетил, че военачалникът е изменил на своето първоначално решение. От страх пресрещнал вестоносеца и взел второто писмо. Ифигения получила първата молба на баща си и тръгнала на път. Опечаленият Агамемнон я посрещнал в лагера и започнали приготовленията за принасяне на жертвата. Вече дошли за нея, за да я заведат до олтара. Тогава от небето се спуснали мъгла и вятър, които отнесли Ифигения далече от това място — в Таврида. Богиня Артемида положила върху жертвеника една сърна вместо девойката.

И отново вятърът станал попътен и платната на корабите се опънали. Гърците напуснали пристанището.

Дошъл денят, в който троянските стражи видели в далечината платната на неприятелската войска. Воините на Троя излезли от града с оръжие в ръка. Водел ги най-големият син на Приам — Хектор. Те искали да запазят брега.

Гърците знаели, че този, който пръв стъпи върху земята на Троя, ще намери смъртта си. Такова било предсказанието. Първият кораб наблизил брега и един млад гръцки воин намерил смъртта си там. Останалите воини слезли, а Хектор и троянците отстъпили. Ахил скочил толкова силно на брега, че под краката му се появил извор. Безсмъртният герой влязъл в бой с такава сила, че троянците, ужасени от неговите удари и от блъскавото му оръжие, се скрили зад градските стени.

Гърците изтеглили военните кораби на брега и се заловили да построят своя лагер, укрепвайки го с насипи. Ахил наредил да се издигнат и укрепления с кули, за да се наблюдават неприятелите.

Вратите се затваряли с огромен катинар, който можел да се отвори само от трима силни мъже. Единствено Ахил можел да се справи сам.

Всеки ден гърците излизали от лагера и се връщали с богата плячка. Град Троя останал незасегнат от набезите им. След девет години война победата минавала от едната на другата страна, девет години троянските вдовици оплаквали падналите си мъже, а азиатската земя попивала кръвта на гърците.

През десетата година между Ахил и Агамемnon избухнал спор за военните трофеи. Агамемнон — като върховен военачалник — използвал положението си, за да спечели спора, и принудил Ахил да му даде своята част от полученото. Ахил се разочаровал и престанал да участва в боевете. Отишъл на морския бряг и се оплакал на своята майка — морската богиня Тетида, от неправдата. Тя излязла от вълните и утешила сина си. Ахил я помолил да измоли Зевс за сила, която да победи войските на Агамемнон. Любящата майка не можела да откаже нищо на своя син. Помолила се на Зевс и гърците започнали да губят битките. Ахил седял в лагера, без да взема участие, а неговият меч и копието му бездействали. Троянците ставали по-смели и по-смели. Един ден те нападнали гръцкия лагер и започнали да палят корабите. Даже това не успяло да изкара Ахил навън от лагера.

Когато опасността била най-голяма, в лагера се втурнал най-добрият приятел на Ахил — Патрокъл. Той го помолил да му даде военните си доспехи, с които героят не искал да участва в боя. Троянците щели да помислят, че това е самият Ахил, и щели да побегнат към града си. Ахил се съгласил и дал военното си облекло на своя приятел. При това го посъветвал:

— Не влизай в боя, приятелю. Само им се покажи и това ще бъде достатъчно. Когато троянците отстъпят от лагера, веднага се върни. Битката пред Троя остави на другите. Оръжието си ти давам само за да не изгорят нашите кораби.

Патрокъл облякъл ризницата на Ахил, на главата си поставил неговия шлем и си изbral две остри копия. Само копието, което принадлежало на Ахил, той не докоснал. Накрая взел и щита и даже тревата се разтреперила при вида му. Всички, които го срещали, мислели, че това е Ахил, който се е сдобрил с Агамемнон и сам влеза в боя. Редиците на троянците започнали да се разреждат, войниците бягали и цялата войска започнала да отстъпва. Гърците, водени от

Патрокъл, ги преследвали, срещали се щит с щит, шлем с шлем. Патрокъл успешно размахвал своя меч и си пробивал път напред към троянския военачалник Хектор. Той забравил предупреждението на Ахил и започнал да преследва своя неприятел до вратите на Троя. Тогава го ранило неприятелско копие. Хектор, след като видял, че Патрокъл е ранен, го предизвикал и му нанесъл смъртоносен удар. За трупа на Патрокъл се разгоряла битка. Гърците надделели да го вземат и го отнесли в лагера. Оръжието на Ахил получил Хектор.

Ахил научил за смъртта на своя верен приятел в лагера и изпаднал в дълбока скръб. Върху главата си посипал пепел и неговите викове се носели надалеч, чак до морския бряг. Чула го майка му. Тя напуснала вълните и посетила скърбящия си син. Намерила го, изпълнен с мъка и желание да отмъсти за тази смърт. Тъжно го погледнала и му казала:

— Ако убиеш Хектор, и теб ще те споходи смъртта.

— По-добре да умра — отвърнал Ахил, — вместо да оставя жив врага на моя приятел!

Хефест подарил на Ахил още по-красиви доспехи от тези, които загубил неговият приятел в боя.

Ахил сключил с Агамемnonон примире и с новото си военно снаряжение се изправил срещу редиците на троянците. Той унищожил неприятелите около себе си и започнал да търси самия Хектор.

Видял го да размахва меча си и се хвърлил върху него. Хектор, когато го зърнал, облечен в това облекло на бог, се изплашил. Обърнал се с гръб и побягнал. Предчувстввал, че след него се е втурнала смъртта. Три пъти обиколил Ахил градските стени, преследвайки Хектор, и накрая го пробол с копието си. Изпълнен с гняв, привързal трупа на Хектор за своята колесница и като подкаран конете, го влачил пред очите на троянците.

През нощта при Ахил дошъл цар Приам и го помолил да му предаде мъртвия Хектор. Ахил, впечатлен от молбите на възрастния баща, си спомнил за своя дом и предал мъртвеца на Приам, за да го погребе с почести.

Много скоро след смъртта на Хектор паднал и Ахил. Парис го улучил със стрела в мястото, което било уязвимо за него — петата. В гръцкия лагер настанала скръб, а от това забушували и вълните на морето. Морските нимфи излезли от водата и започнали да плачат за

славния герой. Мъжете пеели погребални песни. Седемнадесет дни продължил траурът. На осемнадесетия ден войниците запалили кладата с тялото на Ахил, а пламъците разнасяли мириса на благовонните масла към небето цяла седмица.

След смъртта на Ахил останали изкованите от бог Хефест доспехи. Трябвало да ги получи един от двамата герои — Одисей или Аякс. По право те принадлежали на Аякс, но Агамемnon и Менелай ги дали на Одисей. Аякс тежко понесъл несправедливото решение, обзел го гняв и тръгнал с меча си да търси своите врагове. Богиня Атина помогнала на своя любимец Одисей. Тя отнела разума на Аякс и той, заслепен от ярост, се нахвърлил върху стадо овце, като смятал, че избива гърци. Сутринта той възвърнал разума си и сякаш изтрезнял. Голям бил ужасът му, като видял убитите животни, и се самоубил. Гърците загубили още един велик герой.

Одисей успял да се добере до един троянски оракул. Той му предсказал начина, по който гърците могат да завземат Троя. Разбраł, че пред Троя трябвало да се явят още двама гръцки герои — Филоктет и Неоптолем. На първия Херакъл завещал своя лък и своите стрели.

Одисей наредил да спуснат кораба в морето и отплавал за двамата герои. Скоро те пристигнали на брега. Филоктет убил Парис, но Троя не се предавала. Щом сила и оръжие не помогнали, Одисей прибягнал до хитрост. Облякъл се като просяк и влязъл в града. Срещнал Елена, съпругата на Менелай, която искала да се върне отново в своята родина. След като се върнал в лагера, наредил да построят голям кух дървен кон. В него се скрил Одисей с най-мелите гръцки герои. Останалите воини подпалили лагера, качили се на корабите и отплавали. Но те не отишли далеч. Скрили се на един остров. Троянците с радост наблюдавали отстъплението на гръцката войска. От уста на уста се понесла вестта за края на дългата война. Вратите на Троя се отворили, а народът излязъл по улиците. Всички разглеждали дървения кон и му се възхищавали. При скалите открили един грък, когото Одисей нарочно оставил. Гъркът паднал на колене и извикал:

— Не ме убивайте, добри хора! Аз избягах от гърците. Те искаха да ме принесат в жертва като Ифигения, за да се доберат щастливо до земята си. Оставиха за вас този дървен кон по заповед на боговете като дар за град Троя.

Троянците му повярвали. Само жрецът Лаокоон предчувства, че конят ще донесе смърт, и ги предупреждавал:

— Не вярвайте на гърците, не вярвайте на данайците! Хвърлете техния дар във вълните, направете клада и го запалете! Не вземайте коня в града!

При този апел от морето излезли две огромни змии и допълзели до него. Обвили тялото на жреца и на неговите синове и ги задушили. Съдбата отредила смърт за града.

Троянците видели в смъртта на Лаокоон знамение и внесли дървения кон в Троя. С пиршества завършил този ден и градът утихнал. В нощната тишина излязла Елена и с пламтящ факел дала знак на гърците, които били в морето. От дървения кон излезли мъжете и отворили градските порти, за да влезе гръцката войска, чито кораби отново пуснали котви край троянския бряг. Звън на оръжие, викове и пламъци събудили троянците. С очи, зачервени от съня, те се хванали за оръжието. Започнал бой за всяка къща. Градът бил обхванат от пламъци от всички страни и в светлината на пожарите троянците водели напразна битка. Паднал убит и старият цар Приам, а и всички от царското семейство. Менелай отнесъл Елена на своя кораб. Градът се превърнал в пепел и кръвта на троянци и гърци се смесила.

Така завършила Троянската война, която никому не донесла нищо добро. Троянците лежали мъртви в разрушените си домове, а техните жени и деца били взети в робство от гърците. Но гърците прибързано се радвали на победата си над Троя. Само малка част от тях видели родния си край. Военната плячка, златото и среброто били погълнати от вълните заедно с корабите им. Този, който успеел да доплава, намирал само гробовете на близките си. Като чужденци се връщали героите в своята родина, а техните синове не познавали башите си и жените напразно търсели в лицата на старците скъпите черти на любимите си съпрузи. Завършила една война, но злото, което била причинила, продължило и занапред.

ОРЕСТ

Тъжно се издигали към небето изгорелите развалини на град Троя, а между тях се чувал само писъкът на хищни птици, търсещи храна. На брега било оживено. Гърците товарели на корабите златни и сребърни предмети, дрехи, общити със скъпоценни камъни, и тъкани. На палубите имало много млади робини. Кораб след кораб напускал чуждото пристанище и се отправял в морската шир.

Военачалникът Агамемон, цар на Танталовия род, се насочил със своите кораби към родината си. Десет години той бил начело на обсадата на град Троя и през това време нито веднъж не видял двореца си в Микена. Приближавал към Гърция, но не предчувствал, че там го чака смъртта.

Неговият роднина Егист отдавна мечтаел да се качи на микенския трон и търсел случай да го осъществи. Той не взел участие във войната с троянците, а останал в Микена. Именно това отсъствие на царя му давало възможност да се добере до властта.

Със съвети и ухажване Егист успял да спечели уважението на царица Клитемнестра, която му предложила своята помощ. Не могла да прости на съпруга си Агамемон това, че искал да жертва дъщеря им Ифигения. Хитрият Егист изпратил стражата на брега и й наредил:

— Внимателно следете морето. Когато в далечината видите платната на корабите на Агамемон, запалете огън. Димът ще ми покаже, че царят се връща.

Стражите запалили огън, а димът се насочил към небето. Егист бил в Микена и решил, че идва решаващият момент. Клитемнестра, предупредена навреме, наредила да подгответът тържествено посрещане на царя, а пътеката до двореца била покрита с червени килими. По тях Агамемон трябвало да влезе в своя дворец. Вестта за връщането на царя се разнесла из целия град. Хората се събрали, за да посрещнат своя военачалник.

Агамемон слязъл от кораба и целунал земята. Една колесница вече го очаквала. През целия път до двореца царят бил поздравяван от

своите поданици. Пред микенския дворец царица Клитемнестра излязла усмихната, поздравила го и си дала вид, че се радва. Тя му предложила да премине през килимите до двореца. Агамемнон бил изненадан приятно от почестите, с които го обграждали всички, и влязъл през тържествения вход в двореца.

— Сигурно си уморен от дългия път? — попитала го Клитемнестра. — Приготвила съм ти банята.

Агамемнон бил поласкан от грижите на съпругата си, послушал я и влязъл в банята. След като се съблякъл и оставил оръжието си, Егист и Клитемнестра се нахвърлили върху него и го убили.

От двореца се чул ужасният предсмъртен вик на царя. Между хората настъпил хаос. Някои искали да се събере множество в помощ на царя, а по-хладнокръвните се хванали за мечовете и искали да влязат в двореца. Егист бил подготвен за това. Неговите привърженици успели да съберат всички в двора и така осигурили трона за своя господар. С насилие той заел трона и с насилие управлявал. Заел мястото на убития Агамемнон, а Клитемнестра му станала жена.

Агамемнон оставил един син и две дъщери. По-голямата — Електра, се страхувала за живота на брат си Орест и тайно го изпратила далече от родината му, за да го отгледат. По-малката сестра имала по-спокоен характер от Електра и слушала майка си, без да ѝ възразява.

Всеки кът в двореца припомнял на Електра за злодейското убийство на баща ѝ, след което Егист облякъл неговите дрехи. Тя не преставала да припомня на майка си за това злодеяние. Майка ѝ се държала с нея като с робиня. Никой не би могъл да си помисли, че бедното момиче, облечено във вехти дрехи, е дъщерята на цар Агамемнон. Тя работела в двореца като прислужница.

Егист и Клитемнестра управлявали страната седем години. Седем години Електра търпяла унижения. През това време мислела единствено за брат си. Била уверена, че един ден Орест ще отмъсти за смъртта на баща им. Но минавали месеци и години и Електра започнала да губи надежда. Точно тогава, когато вече била загубила вяра, че брат ѝ ще се върне, през вратите на Микена преминал старец, когото никой не познавал. С него в града влезли и двама непознати младежи. Независимо че прах покривал сандалите им, без да са отпочинали, се отправили към царския дворец. Пред него се спрели.

Старецът се обърнал към единия от младежите и му рекъл:

— Слушай добре, Оресте, това, което ще ти кажа. Ти не познаваш родния си град и хората тук също не те познават. А ти си изправен пред дома на твоя баща, славния цар Агамемон. Сега в двореца се е настанил Егист, един страхливец, чийто ръце извършиха убийство. Дойде часът на отмъщението. Иди с твоя приятел Пилад да се поклониш на гроба на баща си, а аз ще отида в двореца. Ще подгответя царицата за вашето идване.

Орест и Пилад, приятелят му от детинство, послушали стареца и се отправили към гроба на Агамемон.

Старецът потърсил в двореца Клитемнестра, която в този момент мърмрела Електра, но щом чужденецът влязъл, престанала да й се кара.

— Търся владетеля — казал старецът на царицата, — нося му добри новини.

— Цар Егист не е в двореца — отговорила Клитемнестра, — но щом му носиш добри новини, те ще бъдат добри и за мен, аз съм неговата съпруга.

— Аз не знам по-добра вест от тази — усмихнал се старецът. — Орест е мъртъв.

Когато Електра чула това, изкрешяла и заплакала. Толкова години се надявала на среща със своя брат, а сега разбрала, че е мъртъв. Кой ще отмъсти за смъртта на баща й?

Клитемнестра се зарадвала на това съобщение. Седем години тя се страхувала, че Орест ще отмъсти за смъртта на баща си. Тази нощ сънуvalа лош сън и се събудила цялата обляна в пот. Напразни били нейните страхове. Орест бил мъртъв.

— Разваждай, разгаждай — настоявала тя. — Как е умрял бедният Орест, единственият син в нашия род?

— Той често печелеше състезанията в игрите. В последните игри обаче загина. Отначало мислеме, че пак ще победи. Нима не беше първенец в състезанието с двуколки? Колесниците преминаваха по трасето, колелата вдигаха прах, а конете бяха покрити с пяна. Орест, както другите състезатели, обикаляше стълба и се връщаше обратно. Но конете му се уплашиха и се сблъскаха с колесницата, която беше след него. Една върху друга колесниците се разпадаха с трясък. Само Орест се спаси и искаше за последен път да обиколи стълба, но конете се втурнаха напред и той падна от колата. Заплете се в юздите и конете

започнаха да го влачат по земята. Така завърши живота си Орест, целият окървавен и стъпкан от конете си.

След тези думи Електра избягала и се скрила.

Клитемнестра сияела от радост. Поканила добрия вестоносец на трапезата и наредила да му донесат храна и питиета. Старецът приел поканата.

— Ще почакам царя и ще повторя своя разказ. Не след дълго тук ще дойдат двама младежи и ще донесат урната с праха на Орест.

Царицата поканила стареца на масата и му предложила да опита от отрупаните блюда, като непрекъснато задавала въпроси. С всяка дума на чужденеца тя ставала по-спокойна и се чувствала в безопасност.

През това време Електра обмисляла начин да умре, след като нейният обичан брат не бил вече между живите. Ако можела да държи меч, сама би отмъстила за него. Изведнъж я изненадала по-малката ѝ сестра. Тя дошла при нея весела и засияла като щастлив слънчев лъч.

— Електро — казала ѝ, — бях на гроба на нашия баща и знаеш ли какво открих там? Намерих една къдирица. Има цвета на твоята коса. Сигурно я е оставил Орест. Кой друг би положил къдириците си? Аз вече съм много радостна, сестричке. Днес сигурно ще се срещнем с нашия брат и ти ще престанеш да тъжиш за него.

Електра не знаела на кого да вярва — на чужденеца или на сестра си. Тогава чия къдирица е тази, която лежала на гроба на баща ѝ? Новата надежда я окрилила. Щом Орест е в града, това означава, че наближава часът на отмъщението. Затова Електра не искала да плаши сестра си с вестта, която донесъл чужденецът в двореца. Излязла, за да чака брат си тъкмо когато Орест и Пилад наблизавали двореца. Електра видяла двамата младежи, но не познала брат си. Орест също не познал сестра си, облечена в бедните дрехи, и се обърнал към нея като към прислужница.

— Заведи ни при царицата. Кажи ѝ, че носим урната с праха на Орест.

След като Електра видяла урната, от очите ѝ потекли сълзи. Тя нежно протегнала ръце към нея, сякаш прегръщала брат си, и заплакала:

— Значи е истина. Брат ми се връща, но е ням, превърнал се е в пепел. Защо аз не умрях вместо него? Силният Орест е мъртъв, а

слабата Електра остана жива. Толкова ще се радват в двореца! Враговете ми ще спят спокойно, а аз ще умра от мъка.

Орест познал сестра си и не устоял вече да гледа мъката на нейното лице. Съкрушен, ѝ казал тихо:

— Не прегръщай тази урна, в нея не е прахът на Орест.

— Нима? — извикала от изненада Електра. — А къде тогава е погребан?

— Никъде, защото няма обичай живите да се погребват.

— Орест е жив? — недоверчиво погледнала чужденеца девойката.

Орест показал ръката си с пръстена, който получил от нея, когато тя тайно го изпратила от дома. Внимателно се вглеждала в лицето му Електра и го познала. Обхванала я страшна радост и започнала да вика силно:

— Орест е жив, жив!

Старецът я чул и излязъл от двореца. Нейните викове ускорили провеждането на начертания план.

— Побързай, Оreste, сега дойде твой час — извикал му старецът.

Орест извадил меча си и се втурнал в двореца. След него тичала Електра.

Клитемнестра стояла на сред залата като издялана от мрамор. Тя чула виковете и когато се появил Орест с Електра, разбрала, че в двореца нейният син ще отмъсти за смъртта на баща си.

Орест се спрял пред майка си. Но старецът и Електра му напомнили за отмъщението и той вдигнал меча си и я убил.

В залата се втурнал Егист и видял Орест, който, стреснат от това, което бил извършил, още държал меча в ръцете си. Егист разбрал от прислугата, че Орест е мъртъв, и бързал да се увери в добрата вест от самия чужденец. Ала зърнал мъртвата Клитемнестра и паднал победен от меча на Орест.

След като хората научили вестта за смъртта на убийците на Агамемнон, пред двореца се събрала тълпа. Всички желали да поздравят сина на техния цар.

Пред вратите на двореца едва се движел мъж. Той не забелязвал събралия се народ и с ръцете си се предпазвал от невидим призрак. Това бил Орест. Едва извършил своето дело и отмъстил за смъртта на

баша си, когато върху му налетели неумолимите богини на отмъщението — ериниите. Крилатите същества, облечени в дълги черни дрехи, със змии в косите, се въртели около главата му, като му пеели страшни песни за убийци на собствените си майки, а от очите им капела кръв.

Народът онемял от гледката, която се открила пред него. Ериниите изгонили Орест от двореца и започнали да го преследват навсякъде, където отивал. Той напуснал Микена и започнал да странства. Навсякъде го съпровождала страшната песен на ериниите и младежът чувстввал как разумът му се помрачава.

Верният му приятел Пилад станал негов спътник в трудния му път. Заедно те достигнали до Делфи и помолили за съвет как да намалят присъдата на Орест и да се предпазят от жестоките еринии.

Пророчицата отговорила:

— Иди в Таврида и донеси статуята на Артемида, която падна там от небето.

Орест послушал пророчицата и двамата приятели тръгнали към далечната страна. Царят на Таврида бил много зъл. Чужденците, които били хващани на негова земя, той принасял в жертва на богиня Артемида. Орест и Пилад знаели каква съдба ги очаква, ако ги хванат, затова се криели през деня, а нощем пътували в чуждото царство. Скрити от нощната тъма, те се готовели да отнесат статуята. Приближили се до храма, но поради невнимание вдигнали шум и събудили стражата, която била наблизо. Хванали ги и ги затворили, а сутринта ги завели при царя.

Той веднага заповядал да ги принесат в жертва на богиня Артемида. Стражата ги оковала във вериги и ги отвела при мястото на жертвоприношението. Принудили ги на колене да сведат глави, а една жрица на богинята се приближила към тях с остръ меч.

В същата минута Орест си спомнил за своята сестра Ифигения, която била определена за жертва също на богиня Артемида. И поискал да се раздели с живота с нейното име на уста.

— Ифигенийо — извикал Орест.

Жрицата изпуснала меча, след като чула това име. Обърнала се към царя с думите:

— Царю, знамение ми показва, че не трябва да изпълня обреда. Нека стражата отведе тези чужденци в затвора. Утре Артемида

сигурно ще приеме твоята жертва.

Царят неохотно се съгласил, но нямал намерение да се противопоставя на богинята, която говорела с него чрез устата на жрицата.

Орест и Пилад станали от жертвеника. Жрицата се приближила до тях и тихо попитала Орест:

— Откъде знаеш това име?

— Ифигения беше моя сестра — отвърнал Орест — и умря така, както ние ще умрем утре.

Жрицата едва се стърпяла да не го прегърне и добавила:

— Аз съм сестра ти Ифигения. Тогава богинята ме отнесе с помощта на един облак и дълги години вече ѝ служа като жрица. Не се бой, братко, аз ще ви защитя.

През нощта звездите огрявали пътя на тримата бегълци. Орест, Пилад и Ифигения бягали от Таврида и отнасяли със себе си статуята на Артемида, за да намери спокойствие душата на Орест.

Още дълго звучала ужасната песен на ериниите над главата на Орест, още дълго те му пеели песни за възмездието. Но Атина Палада се смилила над нещастния младеж и сама сложила точка на това преследване. Ериниите отлетели, а Орест взел властта в Микена.

Песента на ериниите загъхнала, но този, който дори един път имал възможността да я чуе, нима можел някога да я забрави?

ОДИСЕЯ

СТРАНСТВАНИЯТА НА ОДИСЕЙ

Когато Троя била обгърната от пламъци, от нейните брегове със своите дванадесет кораба отплавал Одисей, царят на Итака. Мечтаел колкото може по-скоро да види дима над скъпата си родина, но съдбата му подготвила най-страниното плаване, което някога някой е предприемал.

Зашо са им били на гребците силните им ръце, когато вятырът бил по-силен от тях и корабите се насочили към земята на киконите — древен тракийски народ, и към техния град Исмар. Гърците слезли на брега и с бой завладели града. Плячката им била богата. Напразно Одисей ги призовавал по-бързо да се пригответ за път. Неговите другари не искали да го послушат. Отворили мехове с вино, разпалили огън и опекли месо. През това време киконите помолили за помощ своите съседи. Те били толкова много, колкото били листата в гората, и рано сутринта нападнали гърците, които били уморени от пиршеството. В жестоката битка били убити по шестима гребци от всеки гръцки кораб, а останалите се спасили с бягство.

Току-що излезли в открито море, когато небето се покрило с облаци и страшна буря подгонила корабите по вълните. Северният вятыр разкъсал платната и гърците прибегнали до греблата. С големи усилия приближили до суша и пуснали котва. Два дни и две нощи останали на брега. Отпочинали си, позашили скъсаните си платна и отново се качили на корабите. Изпълвала ги надеждата, че са все по-близко до своята земя, но силният вятыр отново ги отнесъл до непознат бряг. Те слезли на сушата, налели си прясна вода, а Одисей изпратил трима моряци да разберат какъв народ живее на острова.

Спътниците на Одисей обаче не се върнали и той решил сам да ги потърси. Страхувал се да не им се е случило нещо лошо. Ала много скоро разбрал причината за тяхното забавяне.

Земята, на която слезли, била на лотофагите — хора, които се хранели с лотоси. Те приемали чужденците, предлагали им своята

храна, приготвена от сладките плодове на лотоса. Всеки, който хапнел от нея, забравял своята родина и не искал да напусне земята на лотофагите. Бедните моряци, които Одисей изпратил, вкусили от плода и не желаели да се върнат вече при своите. Трябвало да ги отведат насила и окованi, да ги оставят на дъното на корабите. Веригите им премахнали тогава, когато земята на лотофагите изчезнала зад хоризонта.

След няколко дни плаване корабите на Одисей стигнали до малък остров. Върху поляните пасели стада диви кози, които станали жертва на гръцките ловци. Те слезли по стръмните склонове с богат улов. На брега запалили огън и във въздуха се разнесла приятната миризма на печено мясо. Вечерята включвала и старо вино, което взели от земята на киконите.

С интерес Одисей наблюдавал непознатите брегове, които били разположени срещу този остров. Той не знаел, че там е земята на циклопите — великани с едно око, които, без да орат и без да сеят, имали всички земни блага в излишък.

Сутринта, едва нощта изчезнала под розовите пръсти на Зорница, Одисей се отправил с един свой кораб към отсрещния бряг. Останалите кораби скрил добре в пристанището. Колкото се доближавал корабът на Одисей към непознатия бряг, толкова по-голямо било неговото учудване. Независимо че земята не била населена, по полето жълтеело едро жито, а по склоновете зреело сочно грозде. Одисей наредил на моряците да закотвят кораба на безопасно място и само с дванадесет сигурни другари слязъл на брега. Минавали през буйна растителност и между клоните, натежали от плодове, търсели следи от обитателите на острова. Най-после спрели пред една пещера, около която растели нагъсто лаврови дървета. Около входа ѝ се издигала ограда от големи камъни, обрасла с дъбове. Зад нея се чувало блеенето на агнета и ярета.

Гърците прескочили оградата и влезли в пещерата. В кошници по стените висели големи късове сирене, на земята в огромни съдове имало мляко, а наоколо били разхвърляни празни ведра, пригответи за доенето. И късовете сирене, и ведрата били толкова големи, че спътниците на Одисей го посъветвали да се върнат на кораба. Той ги помогнал поне да дочекат завръщането на великана, тъй като искал да узнае как той ще ги посрещне. Останали да го чакат чак до вечерта. Не

след дълго се появил и самият циклоп. Разнесъл се шум от тежки стъпки, сякаш пясък се посипал от пещерата. Това бил исполинът Полифем, на гърба с огромен сноп и насечени дърва. Пред себе си водел овце и кози, които пасъл през деня. Хвърлил дървата върху земята, закрил входа с една скала и запалил огън. Гърците забелязали, че има само едно око в средата на челото. С него той ги гледал втренчено.

— Кои сте вие, чужденци? — попитал Полифем с гръмовен глас.

— Всички сме гърци — отговорил сърдито Одисей, — тръгнали сме с кораб от Троя, която победихме, и те молим да ни приемеш като гости. Ти сигурно добре знаеш, че боговете повеляват с гостите да се държим дружелюбно.

Полифем се засмял така, че смехът му отекнал във всички ъгли на пещерата:

— Какво ме интересуват боговете и това, което те повеляват? Аз не се страхувам от тях. Ние, циклопите, сме по-силни от тях и самият аз съм най-силният от всички. Правим това, което искаме, разбиращ ли? Казвай къде е пристанището с корабите ви!

Одисей разбрал намеренията на циклопа и му отвърнал:

— Нямаме кораб. Посейдон, владетелят на моретата, го разби в крайбрежните скали. Само аз и моите спътници се спасихме.

Великанът не отговорил нищо, само се протегнал и хванал с грамадните си ръце двама от гостите си. След като ги убил, си приготвил от тях вечеря, напил се с козе мляко и легнал да спи между овцете.

Гърците изтръпнали от ужас. Страшната вечеря не им позволявала да заспят. Горещо се помолили на Зевс да им помогне. Одисей вече обмислял как да прободе спящия исполин с меча си, но когато погледнал грамадната скала, която закривала изхода, се отказал от намерението си.

На сутринта циклопът издоил козите и овцете и разпалил огъня. Отново хванал двама от гърците и си приготвил с тях закуска. Нахранил се, отместил леко скалата, за да излезе, и пак я върнал на мястото й, та да не избяга никой от пещерата.

Отчаяни, гърците седели в тъмната пещера, огрявана само от догарящия огън в огнището. Със свити сърца чакали връщането на циклопа. Но Одисей нито за минута не престанал да мисли как да се

спасят. Когато обиколил пещерата, намерил греда, която приличала на мачта на товарен кораб. Щом я видял, му хрумнала една идея. Отсякъл с меча си част от нея, повикал приятелите си да му помогнат да изостри края ѝ и да го обгори на жаравата. След това споделил с тях своя план. Те хвърлили жребий и избрали четирима от тях, които щели да му помагат в осъществяването на идеята. После скрили гредата.

Вечерта циклопът Полифем се върнал със стадото си в пещерата и затворил входа ѝ със скалата. Седнал, издоил козите и овцете, изbral отново двама от гърците. Нахранил се и се приготвил да спи. Тогава Одисей се приближил до него и му предложил силното вино от киконските земи.

— Пийни си, циклопе — казал Одисей, — дано тази чаша с добро вино да смекчи твоето закоравяло сърце.

Полифем изпразнил чашата и виното му харесало.

— Налей ми още — наредил той на Одисей. Героят му налял и великанът започнал да го хвали: — Такова вино никога не съм пил. И божовете не пият по-добро. Аз не съм неблагодарник, кажи ми името си, искам също да ти доставя радост и да ти направя подарък.

За трети път Одисей налял вино и хитро му рекъл:

— Ще ти кажа своето име, но не забравяй за подаръка, който ми обеща. Наричат ме Никой. Така ме назовават хората, семейството ми и моите приятели.

Великанът с натежала от виното глава му казал:

— Слушай сега, Никой, ти ми харесваш. Тебе ще те изям последен — това ще бъде подаръкът ти от мен.

След това се излегнал на земята. Тогава Одисей дал знак на другарите си според уговорката, хванали подострената греда и я запалили в огъня. После с нея изгорили единственото око на великана, който се събудил и от виковете му се разтърсила цялата гора. Полифем изтръгнал дървото от окото си като треска. Той ослепял, а гърците се скрили между камъните.

Виковете на Полифем разбудили другите циклопи. Те му се притекли на помощ и започнали да питат какво му се е случило и защо ги буди през нощта. Нападнал ли го е някой? Не на себе си от болка, Полифем повтарял едно и също:

— Кой ми причини болка? Ах, Никой, приятели, Никой!

Циклопите клатели глави и му казали:

— Никой ли? А защо тогава ревеш? Да не би Зевс да ти е пратил никаква болест? Помоли се на Посейдон, твоя баща, дано той ти помогне.

И циклопите се разотишли по домовете си.

На сутринта Полифем отместил скалата и подкаран овцете и козите на паша. Спрял се пред входа и ги опипал всички по гърба, за да се увери, че между тях не се е скрил някой от гърците.

Хитрият Одисей обаче завързал един към друг по три овена и под средния се скрили един след друг неговите другари. Самият той се вкопчил във вълната на един грамаден овен и така те излезли от пещерата. Исполинът опипвал само гърбовете на животните, затова гърците успели да се спасят от сигурна смърт.

Щом излезли навън, побягнали към кораба, който бил пуснал котва в близост до брега. С радост ги посрещнали. Нямали време да оплакват загиналите, които не се върнали от пещерата. Шестима души загинали от ръката на Полифем. Одисей заповядал да отплават бързо, колкото е възможно по-бързо.

След като се отдалечили на безопасно разстояние от брега, Одисей се провикнал:

— Слушай, циклопе! Постигна те справедливото възмездие за твоето безбожие. Сам си навлече наказанието на Зевс и вече няма да убиваш нещастните пътници.

Циклопът чул думите на Одисей и бързо напуснал пещерата. Откъснал върха на една планина и го хвърлил в посоката, откъдето се чувал гласът. Скалата паднала точно пред кораба. Още малко — и щяла да го разбие. Морето се разбунтувало, вдигнала се висока вълна и подгонила кораба отново към брега на острова на циклопите. Само благодарение на гребците корабът се отгласнал от опасния бряг.

Когато отново се отдалечили от брега на разстояние, което било два пъти по-голямо от първото, Одисей пак извикал:

— Знай, Полифеме, че тебе те ослепи Одисей, царят на Итака.

— Горко ми — казал циклопът, — събъдна се пророчеството, което чух от прорицателя. Беше ми предсказано, че ще ме ослепи Одисей. Аз си мислех, че той е страшен великан, че е силен като мен и че ще се бием един срещу друг. А сега видях един малък човек, който коварно ме лиши от зрението ми. Но ти почакай, Одисей, ще помоля

баша си Посейдон да направи така, че да се върнеш много късно и сам у дома си, без приятели и с чужд кораб.

След това хвърлил към кораба на Одисей скала, много по-голяма от първата, и като я запратил в морето, едва не го потопил. Гърците успели да се спасят от огромната вълна. Избягали от циклопа за втори път и се срещнали с другарите си от другите кораби, които били закотвени край острова с дивите кози. Разделили си плячката, а Одисей посветил на Зевс овена, под който успял да се спаси от пещерата на циклопа. Зевс не приел жертвата. Посейдон послушал молбата на своя син Полифем и я предал на Зевс, който подготвил за Одисей и за неговите другари нови изпитания.

На втория ден, когато изгряло слънцето, гърците хванали греблата и се отправили натам, където в далечината се намирала родната Итака. Няколко дни плавали по неспокойното море и никаква буря не могла да смени посоката им. Достигнали остров, опасан с метална ограда. По-голямо щастие не можело да се случи на Одисей. На острова живеел цар Еол, владетелят на ветровете. Добрият цар приел любезно Одисей и неговите другари в двореца и ги разпитал за Троянската война и за пътешествието им до Итака. Всички те му гостували в продължение на един месец.

След като изтекъл месецът, Одисей помолил Еол да ги пусне да си заминат. Еол сам взел участие в приготовленията за път и дал на Одисей необикновен подарък. Затворил в голям мях от волска кожа всички настъпни и силни ветрове и го завързal здраво със сребърна връв. Меха дал на Одисей и им пожелал попътен вятър до Итака.

Девет дни и девет нощи корабът на Одисей бил придружаван само от лекия вятър, а на десетия ден вече севиждали бреговете на Итака. Те били толкова близо, че моряците различавали пастирите, които седели около огъня. Тогава Одисей най-после заспал. През пялото време той управлявал кораба и не затворил очи.

— Нека да ги видим — казали си моряците. — Одисей заспа. Най-после можем да разгледаме какви подаръци носи в меха от цар Еол. Даже не ни се похвали с тях, сигурно не иска да раздели с нас златото и среброто.

Те развързали сребърната връв на меха. С бучене и страхотен шум излезли буйните ветрове и отнесли кораба навътре в морето, далече от бреговете на Итака. Одисей се събудил и разбрал какво се е

случило. От отчаяние искал да се хвърли в морето. Вихрите и бурята отнесли кораба повторно на острова на Еол.

Одисей отново отишъл в двореца, където Еол се забавлявал със съпругата и децата си. Еол се учудил, но когато разбрал причината, поради която Одисей е за втори път на неговия остров, се разсърдил и го изгонил от двореца с думите:

— Напусни двореца и отплавай от острова! Сигурно си разсърдил боговете. Такъв човек не може да приема и да му помогне.

Одисей се върнал на брега при своите приятели. Вече не можел да разчита на попътен вятър. Корабът тежко порел вълните, а челата на гребците блестели от пот.

От острова на Еол уморените моряци стигнали до непознат скалист остров. Те намерили пристан за корабите, а Одисей закотвил своя кораб за една скала и се изкачил върху нея, за да се огледа наоколо. Пред него околността била безлюдна и нямала животни. В далечината се виждал само дим, което подсказвало, че там се намира някакъв град.

Одисей слязъл от скалата и изпратил трима от спътниците си да огледат острова. Гърците преминали една планина, проходили гъста гора и застанали пред град с високи къщи. Първият човек, с когото се срещнали, била девойка, която наливала вода от извора. Тя не приличала на другите моми, а имала огромен ръст, но с удоволствие разказала на гърците всичко, за което я разпитали. Така научили, че са пуснали котва при острова на лестригоните и че градът се нарича Телепил. Бащата на девойката бил цар на острова. Тя ги завела в двореца на баща си и когато гърците го видели, се ужасили. Пред тях стояла царицата, огромна като планина. Зървайки ги, тя извикала своя мъж. Гласът й приличал на свличащи се по стръмен склон камъни. Чудовищно огромният цар на лестригоните побързал да хване един от гърците и наредил да го пригответ за храна. Останалите двама моряци избягали и щастливо се завърнали на кораба.

Царят на исполините свикал лестригоните на морския бряг. Те започнали да къртят от скалите камъни, да ги хвърлят върху корабите и да ги разбиват. Нито един от корабите, които пуснали котва до брега, не се спасил, с изключение на Одисеевия. Той разсякъл в последния момент котвеното въже, с което корабът бил привързан към скалата, и така се освободили от неприятелския плен.

Само с един кораб Одисей и неговите другари плавали в морето и проливали сълзи за загиналите, които вече никога нямало да видят. Уморени до смърт, най-сетне стигнали до брега на един остров, паднали на земята и лежали там два дни и две нощи.

На третия ден сутринта, едва Зората започнала да разчесва златните си коси и да се подготвя за новия ден, Одисей взел меча и копието си и навлязъл навътре в острова. Намерил една пътека и забелязал дим над короните на дърветата. Когато се връщал обратно, на пътеката пред него излязъл елен. Героят го пробол с копието си и се върнал с улова при огладнелите моряци. Нахранили се с печено месо и след като си починали, силите им се възвърнали. След това Одисей разделил спътниците си на два отряда. Начело на единия застанал той, а за началник на другия поставил Еврилох. Хвърлили жребий кой да отиде навътре в острова и да го проучи. Паднало се на Еврилох.

Гърците станали много внимателни след случките с лестригоните и циклопите. Сред гората те видели голям дворец, около който се разхождали опитомени вълци и лъвове, които не закачали пътниците. Те се умилквали около своите стопани, както кучетата около господарите си. От двореца се чувала звънка песен. Това бил гласът на магьосницата Кирка. Тя сама отворила вратата и гърците влезли в двореца, придружени от усмихнатата домакиня. Само Еврилох не влязъл заедно с другарите си, а останал навън.

Кирка показала на моряците великолепна зала, предложила им любезно столове и кресла и ги нагостила с храна от мед, сирене, брашно и силно вино. Към виното добавила и вълшебно питие — сок от билки. Гърците с апетит се нахранили, но изведнъж започнали да се превръщат в свине. Кожата им се покривала с четина, главата им се издължавала в остра муцуна и те с грухтене се разбягали на всички страни. С жезъла, с който ги докоснала, Кирка изгонила от залата всички свине и им подхвърлила жълъди и букови листа.

Еврилох не дочакал своите другари. Върнал се на кораба и разказал на Одисей това, което чул и видял.

— Да отплаваме, докато е възможно — посъветвал героя Еврилох. — Кой знае каква опасност ни дебне тук.

— Не можем да отплаваме и да оставим тук нашите другари — казал Одисей.

Поискал да му опише пътя, въоръжил се и тръгнал към двореца.

По пътя си срещнал един младеж и познал в него бог Хермес, който стиснал ръката на героя и го попитал:

— Къде отиваш? Не си мисли, че без помощта на боговете можеш да помогнеш на твоите другари, които Кирка превърна в свине. Искам аз да ти помогна.

Хермес се навел и откъснал една билка с бели цветове и черен корен.

— Тази билка — пояснил богът — се нарича моли и с нея могат да се премахнат всички магии. Вземи я. Когато Кирка допре до теб вълшебния жезъл, ти се нахвърли върху нея с меча си и я заплаши, че ще я убиеш. Тогава много лесно можеш да я накараш да се закълне, че няма да ти причинява злини. Нищо лошо вече не ще може да ти направи и ти ще се видиш със своите другари.

След като издумал това, Хермес веднага изчезнал. Замислен, Одисей закрачил към дома на магьосницата.

Кирка го посрещнала на вратата, любезно го поканила и с усмивка му подала вълшебното питие. Нямала търпение да дочака момента, когато той ще се промени. След като Одисей изпил виното, тя го докоснала с жезъла и му казала:

— Хайде сега отивай в свинарника при своите другари!

Но Одисей се спасил от нейната магия. Запазила го билката, наречена моли. Хвърлил се върху магьосницата и се престорил, че иска да я прободе. Тя се уплашила и трепереща, паднала на колене пред него.

— Не си ли ти този Одисей, за когото ми беше предсказано, че ще стане мой приятел?

— Закълни се — казал героят с вдигнат меч, — обещай, че няма да ми сториш зло.

Кирка обещала.

Едва след това Одисей приел нейната покана да остане в двореца. Прислужничките на Кирка, дъщерите на боговете на реките и потоците, приготвили великолепна трапеза. Една постлала покривките, друга смесвала в сребърно блюдо сладко вино с вода, а третата му приготвила банята. Когато Одисей се изкъпал и облякъл новите дрехи, които Кирка му подарила, седнал с нея на масата. Обаче не се хранел, а само гледал тъжно пред себе си.

— Защо не се храниш? — попитала го Кирка. — Може би си отвикнал от изисканите храни, които ти предлагам?

— Как мога да се храня и да се веселя, когато моите другари страдат — отговорил Одисей. — Премахни магията и ще ме спасиш от тъгата.

Кирка изпълнила молбата на Одисей. Излязла на двора, отворила свинарника и изгонила свинете от него. Всяка от тях намазала с вълшебен мехлем и четината веднага паднала. Върнал се предишният им вид и вместо свине, пред Одисей застанали неговите другари. Те се зарадвали и му благодарили за това, че ги е избавил. Кирка предложила на героя да доведе и останалите моряци.

Извлекли кораба на суша и всички се срещнали при вълшебницата. Тя и нейните прислужнички — нимфите, им предложили своето гостоприемство и блюдата и чашите не се изпразнили в продължение на цяла година.

След като изтекла една година, Одисей поискал от Кирка да ги пусне, за да се приберат в родината си.

— Няма да те държа при себе си против твоята воля — казала магьосницата. — Но ако искаш да се избавиш от това продължително странстване, преди да стигнеш до родината си, трябва да се срещнеш в подземното царство на мъртвите с Хадес. Там попитай за прорицателя, слепия Тирезий.

Одисей се замислил над новия си труден път до царството на сенките. Кирка го заутешавала:

— Не се грижи, Одисей, само вдигни мачтата и опъни платната. Вятърът ще ти помогне да доплаваш дотам. След като преплаваш океана, ще забележиш бряг с горичка от върби и стройни черни тополи. Това е градината на богиня Персефона, където е входът за подземното царство. Сам, без придружител, иди на усамотено място, изкопай една яма и принеси в жертва на боговете черен овен и черна овца. Сенките на мъртвите ще бъдат привлечени от жертвенната кръв и ще искат да пият от нея. Ти с меча си не им позволявай да се приближат, докато не попиташи Тирезий за пророчеството. То ще ти покаже как да се върнеш в родината си.

Кирка избрала от стадото си един черен овен и една черна овца, подарила ги на Одисей и се разделила с него и с моряците.

Попътният вятър носел кораба по вълните като птица. Не след дълго на хоризонта се показал нисък бряг с черни тополи и върби. Одисей слязъл на брега сам, както му казала Кирка, и издълбал яма. След това се помолил и кръвта на жертвени животни започнала да се стича в ямата. Тогава от подземния свят излезли душите на мъртвите. Млади и стари, жени и деца, мъже, убити във война — всички те със стенания излезли от царството на сенките и се струпали около жертвени животни. Одисей извадил меча и не позволил на нито една душа да пие от кръвта. Между душите на умрелите той забелязал сянката на майка си, която била жива, когато тръгнал на война. Когато я видял, заплакал от мъка, но не ѝ позволил да пие от кръвта.

Накрая се появила сянката на слепия прорицател Тирезий и помолила Одисей да прибере меча си. Прорицателят пил и му казал:

— Тежко ти, Одисей, ти си разгневил бог Посейдон, защото си ослепил неговия син Полифем. Той ще ти създава пречки при връщането ти в родината. Независимо от това, вие можете да се върнете у дома, ако следвате моите съвети. Скоро ще стигнете до остров Тринакия. По неговите тучни ливади пасат стада овце и крави. Те са на бога на слънцето Хелиос. Не закачайте стадата. Ако убиете някое животно от тях, гибел ще постигне твоя кораб и другари. Ти сам и с чужд кораб ще достигнеш до родината си. Но там няма да те чака нищо добро. Ще намериш твоя дворец, пълен с кандидати за ръката на жена ти Пенелопа. Ако се върнеш, ще ги накажеш. След това трябва да принесеш жертва на Посейдон и едва тогава ще доживееш до дълбоки старини.

Одисей благодариł за предсказанието и попитал Тирезий:

— Виждам сянката на моята майка, която мълчи и не ме поглежда. Какво да направя, за да поговоря с нея?

Тирезий го посъветвал:

— Ако ѝ позволиш да пие от тази кръв, тя ще започне да говори с теб и ти ще разбереш истината.

След това се обърнал и се върнал обратно в царството на сенките.

Одисей позволил на майка си да пие от кръвта, тя познала сина си и му казала:

— Как си дошъл дотук, дете мое? Още ли обикаляш света след падането на Троя? Още ли не си се върнал в Итака при своята жена и

при сина си?

Одисей разказал на майка си своята нерадостна съдба и я попитал какво ново има в Итака. Тя му отговорила:

— Твоята вярна съпруга Пенелопа те чака и плаче за теб. Синът ти Телемах се грижи за царските имоти. Старият ти баща тъгувава за теб и иска да те види жив. Премести се на село и не иска да се връща в града. Там работи като селянин. А моят живот се съкрати от тъгата и от скръбта по теб.

Тя довършила разказа си и Одисей поискал да я прегърне, но сянката ѝ се изпълзнала и се превърнала в мъгла, която отлетяла с польха на вятъра.

Към жертвенната кръв пристъпила и сянката на цар Агамемон. С плач той разказал на Одисей, че неговата жена го убила, след като се върнал от войната с троянците. Посъветвал Одисей да не вярва на жена си и тайно да слезе на брега на Итака.

Пред Одисей се появили сенките на мъртвите бойци от Троя. Ахил познал в лицето му своя смел другар от войната, а Одисей започнал да го хвали за това, че в царството на мъртвите е станал владетел. Ахил отговорил с тъга в гласа:

— По-добре да бъда орач на земята или слуга в чужда страна, отколкото управител в света на мъртвите. — Попитал Одисей за своя син и той с радост му разказал за неговите геройства.

Мълчаливо преминал покрай Одисей и Аякс. Дори мъртъв, той му се сърдел заради спора за доспехите и оръжието на Ахил.

В дълга редица преминавали сенките на починалите покрай жертвоприношението на Одисей. Много от тях той познал, а други познали него. Но героят така се ужасил от тази тълпа, че се отделил от тях и побързал да се върне на кораба. Гребците хванали греблата и корабът се отделил от негостоприемния бряг на смъртта и се отправил в развълнуваното море.

Одисей знаел, че трябва да преодолее още две препятствия, за които го предупредила Кирка.

Най-напред трябвало да се предпазят от уловките, които щели да им поставят сирените, омайващи със своите песни моряците, а когато корабите се приближавали до тях, се разбивали в острите скали под водата. Още преди да наблизят острова, Одисей запушил ушите на моряците с восък, за да не чуят песните на сирените. Той самият

наредил да го завържат за мачтата. Когато чул сладките песни, въжетата не му позволили да заплува към острова.

Така преминали покрай сирените, но изведнъж се разнесъл ужасен шум и вой. Приближавали втората опасност. Това бил гласът на чудовището Скила^[1]. Шестте й глави се поклащащи върху водата и непрекъснато лаели. Над нейната пещера в морето се издигала неголяма скала. Близо до нея се намирал въртоп, където дъщерята на Посейдон — Харибда, три пъти на ден погълщала вода. Около нея клокочели вълни, кипяла морска тиня, пръст и бяла пяна. Тези кораби, които успявали да преминат невредими покрай скалата и Скила, обикновено се натъквали на въртопа на Харибда и се разбивали.

Моряците отпуснали греблата, но Одисей ги накарал да преминат покрай скалата, така както го била посъветвала Кирка. Те усилено въртели греблата, когато от водата се показали шестте глави на Скила. Тя хванала шестима от моряците и те загинали в морските дълбини, а Харибда ги погълнала. Останалите успели да избегнат срещата с Харибда и корабът останал невредим. Уморени от тежкото плаване, моряците забелязали бреговете на остров Тринакия. По ливадите, пълни с ароматни билки, пасели стадата на бога на слънцето Хелиос. Одисей не искал да пускат котва. Страхувал се, че някой от моряците може да поиска да убие животно от стадата и по този начин да се изпълни пророчеството на Тирезий.

— Позволи ни да отдъхнем след трудното плаване — поискал кормчията Еврилох, — само ще си починем и ще продължим напред. Стадата даже няма да забелязваме.

Одисей не се съгласявал, но когато всички моряци дали обещание, че няма да се докосват до свещените стада и ще се задоволят само с храната, която имат на кораба, той се примирил. Хвърлили котва и гърците спокойно легнали върху меката трева.

Но през нощта Зевс изпратил ужасна буря, а на утринта вихрите не преставали да бушуват в морето и големите вълни не позволявали на моряците да напуснат острова. Гърците скрили кораба на безопасно място. Докато имали запаси от храна, те не изпитвали никакви нужди. Денят се сменял с нощ, нощта — с ден, а бурята не преставала. Цял месец моряците останали на този бряг. Запасите свършили и настанал глад, но все още не могли да отплават към Итака.

Тогава Одисей отишъл да огледа околността. При неговото отсъствие Еврилох казал на моряците:

— Искате ли да умрем от глад, докато край нас пасат угоени стада? Елате с мен, ще убием няколко крави, най-добрите късове ще принесем в жертва на боговете, за да ни простят. А това, което остане, ще си разделим.

Гладните моряци се съгласили с него и обещали, че ако останат живи, ще построят в чест на Хелиос голям храм в Итака. След това убили няколко крави и принесли в жертва най-добрите късове месо на боговете. Остатъкът от месото опекли. Когато Одисей се завърнал, вече било късно, за да им се противопостави. Той упрекнал другарите си, че не са удържали на обещанието си, а гневът на боговете се проявил много скоро.

Одраните кожи на кравите лежали върху тревата, а сuroвото месо още издавало жално мучене. От слънчевата си колесница Хелиос видял моряците на Одисей и се оплакал от тях на Зевс и другите богове. Той искал за тях справедливо отмъщение и заплашил, че ако останат ненаказани, ще влезе в царството на мъртвите и ще освети вечната тъма.

Шест дни моряците се хранили с месото на убитите от тях крави. На седмия ден рано сутринта морето утихнало и те отплавали. Тринакия изчезнала на хоризонта, а пред кораба се простирала безбрежната морска шир. Зевс не искал да отлага наказанието. Изпратил върху синьото небе черни облаци, разразила се буря и върху кораба започнали да падат светковици. Корабът се наклонил и моряците потънали в морето. Жив останал само Одисей, защото не ял от месото на свещените животни.

Върху част от разрушения кораб на десетата нощ от корабокрушението Одисей достигнал до остров Огигия. Там между цъфтящи градини била пещерата на нимфата Калипсо. Тя приела Одисей под свода, образуван от разклонена лозница, и го посрещнала като скъп гост. Искала той да забрави останалия свят. Седем години Одисей останал при Калипсо и тя не му позволявала да отплava.

Накрая над нещастния пленник се смилила богиня Атина и измолила боговете и Зевс да му помогнат. Зевс изпратил при нимфата вестоносца на боговете — Хермес, със заповед да освободи Одисей.

Както обикновено, Одисей седял на брега, гледал в далечината неспокойното море и плачел от мъка по своя роден дом. Тогава чул зад гърба си глас.

— Не бих желала да се разделя с теб, Одисей — казала му Калипсо. — Ако останеш при мен, завинаги ще бъдеш млад и безсмъртен. Но заповедта на Зевс трябва да изпълня. Пострай си сал и отплавай за своята родина.

Одисей не можел да повярва, че нимфата ще го пусне. Когато дошъл на себе си след учудването, радостно взел секирата и започнал да сече дървета. Скоро салът бил готов. Калипсо му осигурила храна и вода за из път.

Отново Одисей се озовал в развълнуваното море. Вятърът бил попътен и салът плавал спокойно по вълните. След няколко дни героят забелязал земя. Това бил островът на феаките. Но Одисей не могъл да достигне до острова без произшествия. Бог Посейдон видял неговия сал и със своя тризъбец ударил по морето. Покрил небето с облаци и изпратил върху героя най-страшните ветрове и бури. Нещастният Одисей паднал от сала и два дни и две нощи бил подхвърлян от вълните между живота и смъртта, като се държал само на греда, останала от сала.

Сутринта на третия ден забелязал бряг с много дървета и една вълна сама го изхвърлила върху твърдата земя, а друга го върнала обратно в морето. С последни сили той достигнал тази част на брега, където в морето се вливала малка рекичка. На сушата загубил съзнание. Събудил се от нощния хлад, тъй като от бурята останал без дрехи. Видял маслинова горичка, съbral листа, направил си легло, а с останалата част от тях се покрил. Щом легнал, веднага заспал. Не знаел, че спи на острова на феаките.

Докато спял, богиня Атина подготвила неговото завръщане в Итака. Побързала към двореца на царя на феаките Алкиной и потърсила дъщеря му. Красивата Навзикая спяла върху ложето си и в съня си приличала на богиня. Атина се надвесила над нея и й внущила сън. В него тя я подканяла рано сутринта да отиде със своите прислужнички на брега на реката и да изпере царските си дрехи.

Призори Навзикая се пробудила и веднага помолила баща си да й даде една кола, за да може да изпере дрехите на реката. В колата прислужничките натоварили одеждите и тя се отправила заедно с тях

към реката, точно както в съня си. Тя самата карала колата, а прислужничките бягали след нея. Изпрали дрехите в реката и докато съхнели, всички се изкъпали и хапнали. След това заиграли на топка. Навзикая я хвърлила към едно от момичетата — това, което било най-близо до реката, а Атина направила така, че топката паднала в средата на реката. Всички извикали. От техния вик се събудил Одисей.

Отначало героят се изплашил, като помислил, че отново е попаднал в страната на великаните, но скоро разпознал момичешките гласове. Откъснал един клон, за да прикрие голотата си, и излязъл от храстите. Когато и момичетата го зърнали, се изплашили и се разбягали, защото видели мъж, покрит с кал, тиня и водорасли, който по-скоро приличал на призрак, отколкото на човек от плът и кръв. Само Навзикая останала на брега. Атина вляла в сърцето ѝ смелост. Одисей не се приближил към нея, за да не я изплаши, а отдалеч ѝ казал:

— Дали си богиня, или си човек, аз те моля да не бягаш от мен, а да ми помогнеш. Бурята ме изхвърли на този бряг като корабокрушенец, никого не познавам и даже не знам къде се намирам. Смили се над мен и ми дай поне да облека нещо и ми покажи пътя до някое населено място. Боговете ще ти се отплатят за добрината и ще можеш да си пожелаеш каквото поискаш.

Навзикая отговорила без страх:

— Чужденецо, по думите ти разбирам, че не си лош човек. Искам да ти помогна. Аз съм дъщерята на Алкиной, владетеля на феаките, и ще ти покажа пътя до града. Ще изпълня твоята молба.

Царската дъщеря извикала стражливите прислужнички и им наредила да му донесат дрехи. Одисей се изкъпал в реката и се облякъл. Неговата пазителка — богиня Атина, го надарила с такава красота, че приличал на бог. Навзикая и момичетата наблюдавали захласнати промяната, която станала с него. Предложили му храна и Одисей с апетит задоволил глада си и утолил жаждата си.

Сухото бельо и изпраните дрехи били откарани в двореца. Колата на връщане от реката карала пак Навзикая. Одисей вървял пеш заедно с прислужничките.

Преди да стигнат в града, Навзикая му казала:

— Не се сърди, чужденецо, но те моля да не влизаш с мен и моите робини в града. Почакай тук в трепетликовата горичка. Тръгни

към града, когато изчезнем от очите ти. Ако някой от феаките ме види, че се връщам с чужденец, ще помисли, че си водя жених. Царският дворец ти и сам ще намериш. Потърси там моята майка и я помоли за помощ. Пожелае ли тя, ти ще се върнеш в своята родина.

Когато царската дъщеря и колата се скрили от очите на Одисей, той излязъл от горичката и се отправил към града. Атина го обгърнала в мъгла, за да не го забележат феаките и да не го спрат. Тя се превърнала в младо момиче и го съпроводила до двореца на цар Алкинай.

Одисей стоял удивен пред блъскавия царски дворец. Стените му били покрити с бронз, а в него се влизало през златни врати. Изковани от злато и сребро кучета стояли от двете страни на входа. Около двореца се простирала прекрасна градина със сочни круши, смокини, ябълки и грозде. Плодовете на тези дървета зреели и зиме, и лете.

В залата за пиршества тъкмо се били събрали знатните първенци на града заедно с царя и царицата. Одисей се приближил до тях, без да го забележат. Тогава Атина разпръснала облака и всички видели Одисей, който паднал в краката на царицата и я помолил:

— Царице, моля теб и твоя съпруг за помощ. Дълги години странствам по земята, тъгувам за своята родина, но не мога да се върна в нея. Помогнете ми да видя своята Итака. Боговете ще ви дарят с щастие.

Като казал това, Одисей се отдалечил и седнал при камината, близо до огъня. Всички се умълчали и настъпила тишина. Най-после един феакски герой се обадил:

— Не трябва така да се посреща гост, царю. Не трябва гостът да седи на земята при огнището, в прахта. Нека да седне с нас на трапезата. Нареди на слугите да смесят вода и вино и да му донесат храна.

Царят харесал думите на най-стария феакиец. Хванал Одисей за ръката и сам го поставил на стол до себе си и го нагостил. Обещал му, че ще му помогне да се завърне в своята родина.

Когато завършил пирът, Одисей останал с царя и царицата, която не се сдържала и го попитала откъде идва и откъде има тези прекрасни дрехи. Тя ги познала, защото сама с прислужничките ги била изтъкала. Одисей разказал на царя и царицата своите приключения с нимфата

Калипсо, разправил им за корабокрушението и не скрил, че срецнал на брега на морето тяхната дъщеря. Само не открил своето име.

Царят слушал с внимание. Такъв герой той би желал за съпруг на своята дъщеря. Затова повторил пред чужденеца обещанието си, че ще му помогне да се завърне в родината си. След това се разделил с героя от Итака и всички отишли да спят. Одисей легнал на мекото легло и сънят скоро разпръснал всичките му грижи.

Рано сутринта Алкиной поръчал на петдесет и двама гребци да пригответят нов кораб за плаване. Когато били готови, те трябвало да се върнат в двореца. През това време царят събрал всички знатни хора от града в чест на госта и устроил пиршество. Всички зали на двореца били пълни. Поканили и слепия певец Демодок, който пеел за геройските подвизи на Ахил и Одисей така живо, сякаш те стояли пред него.

След като завършило пиршеството, царят наредил на певеца да запее. Слепият Демодок докоснал струните на лютнята и с песента си пренесъл слушателите пред вратите на Троя. Песента разказвала за двамата смели гръцки герои Ахил и Одисей.

Демодок разчувстввал Одисей със своята песен. Когато той чул името си, очите му се напълнили със сълзи. Царят забелязал тъгата на чужденеца и затова призовал феакските младежи да вземат участие в различни състезания и игри. Площадът се изпълнил с народ. Младежите се състезавали в бягане, скачане и хвърляне на диск. Одисей само ги наблюдавал. Феаките искали да видят силата на госта. Но в мислите си той вече бил в морето и нетърпеливо очаквал момента, когато царят щял да нареди корабът да отплава. Наблюдавал игрите разсеяно. „Може би нашият гост е търговец — мисели си феаките, — търговците не обичат бойните игри и мислят само за своята печалба.“ Те шептели помежду си и се подсмивали. Синът на цар Алкиной го подканел да участва в игрите, за да покаже на какво е способен. Одисей отказал, но по този начин само засилил присмеха на другите участници. Тогава героят се разгневил и взел най-големия диск. Той засвистял във въздуха, затова участващите в игрите се навели до земята. Дискът прелетял над главите на тълпата и паднал надалеч — там, където досега никой не бил достигнал. Всички затаили дъх. Никой вече не се осмелил да му се присмива.

След състезанията, игрите и танците феаките се върнали заедно с Одисей в двореца и продължили недовършеното пиршество. Този път Одисей подканел Демодок да запее. Слепецът запял за победата над Троя. Когато Одисей чул песента за своя подвиг и за дървения кон, отново заплакал. Алкинай единствен забелязал смущението му, наредил да спре песента и се обърнал към феаките:

— Както виждам, на всички харесва песента на Демодок за Троянската война, но нашият гост се натъжи. Такъв гост трябва да бъде като брат на всеки от нас. Кажи ми, чужденецо, как се казваш, койси, кои са родителите ти и през кои страни си пътувал. Това трябва да ни откриеш, ако искаш да се върнеш в своята родина.

Одисей не знаел как да постъпи, но решил да разкаже за себе си, съобщил им името си и името на своята родина. Съbralото се множество се развлнувало и със затаен дъх изслушало разказа му.

Когато завършил своя разказ, в залата настъпила пълна тишина. Пръв цар Алкинай заговорил. Той искрено пожелал на героя бързо и безопасно завръщане у дома.

На другия ден феаките отнесли на кораба подаръците, които Одисей получил от тях и от царя: сандъци с прекрасни и скъпи облекла, изкусно изработени съдове и оръжия. Алкинай наредил да принесат в жертва на боговете месото на една крава. След прощалния пир царят заповядал в задната част на кораба да поставят килими, за да може на тях Одисей спокойно да си почива.

На прага на двореца Одисей се разделил с царя на феаките. Сега вече нищо не пречело на героя от Итака да се върне в своя дом. Качил се на кораба и гребците хванали греблата. Зад тях останал гостоприемният феакски бряг, а там някъде напред се намирала Итака.

Когато звездите започнали да избледняват, а нощта да отстъпва пред белия ден, феаките достигнали родината на Одисей. Самият той бил заспал дълбоко. Нищо друго не оставало на моряците, освен да го пренесат на брега и да оставят и даровете, които му дали царят и знатните феакски мъже. След това обърнали кораба и заплавали обратно. Щом бог Посейдон научил, че феаките са помогнали на Одисей, се разгневил. Поискал разрешение от Зевс да ги накаже. Корабът им вече наблизавал острова и хората се събирали на брега, когато от морските вълни излязъл Посейдон и ударил с длан плавателния съд. В този момент целият кораб с всичко, което било на

него, се превърнал в скала, която стигнала чак до дъното на морето и там се закотвила.

На брега бил и цар Алкиной, който знаел пророчеството, че един ден Посейдон ще превърне връщащ се кораб в скала и около града ще постави големи скалисти планини. Той наредил на феаките да принесат жертва на Посейдон, за да го умилостивят да не огражда техния град със скали. Всички се уплашили и започнали да се приготвят за жертвоприношението.

В това време Одисей се събудил на морския бряг, станал и започнал да разглежда околността. Той не познал родната Итака. Там, където били голите хълмове, сега шумяла гъста гора, а там, където имало много дървета, сега се белеели само камъни. В отчаянието си Одисей започнал да окайва своята съдба. Мислел, че отново е на чужда земя и че феаките са го измамили. До себе си видял непокътнати техните дарове. По склона към него се приближил един млад пастир. Това била Атина Палада, която приела образа на пастира, за да утеши нещастния герой. Одисей се зарадвал, когато на пустия остров видял човек. Младият пастир бил облечен като господарски син, бил обут в богато украсени сандали, а в ръцете си държал копие. Не изглеждал като неприятел, затова Одисей отишъл при него и започнал да го подпитва къде е попаднал.

— Сигурно идваш отдалече — казала преоблечената богиня — и не знаеш името на тази земя. Брегът, на който стоим двамата, е остров Итака.

Одисей скрил радостта от срещата със своята Итака и не издал името си. Разказал на пастира една история за това как се озовал със своите дарове на брега.

Богинята се усмихнала. От млад пастир тя се превърнала в красива богиня и му заявила:

— Какъв ли трябва да бъде човек, за да те надхитри, а аз искам да ти помогна. Аз съм Атина Палада.

Богинята му помогнала да скрие скъпите дарове в близка пещера и като седнала до него, близо до едно маслиново дърво, вдъхвайки му смелост, казала:

— Не се страхувай, че ще те изоставя. Най-напред ще се постараю никой в Итака да не те разпознае, докато не му дойде времето. Ще превърна гладката ти кожа в набръчкана, твоите разкошни

коси ще окапят и ще те облека в дрипи. Ще загася блясъка в твоите очи и те ще потъмнеят като на старец, за да не те познаят дори кандидатите за ръката на твоята жена, но и самата тя, пък и твой син. Като просяк ще потърсиш свинаря Евмей. Той ти е останал верен. Аз ще повикам сина ти Телемах, който отплава в Спарта, за да те търси при цар Менелай.

— И синът ми ли ще странства по моретата? — попитал със страх Одисей.

Богинята го успокоила:

— Не се страхувай за сина си. Той е в безопасност. Сама съм го придружавала и аз ще го върна в родината му.

Тогава богинята го докоснala с вълшебния си жезъл. Кожата и лицето му се покрили с бръчки, а дрехите му се превърнали в парцали, които висели върху старческото му тяло. В ръцете му поставила тояга, през рамото той прехвърлил скъсана торба. Богинята веднага изчезнала.

Така променен, Одисей се отправил към свинаря Евмей, след като богинята му показала пътя.

Старият свинар бил вкъщи. Край оградата, която сам направил, майсторял нови кожени сандали. Другите по-млади свинари били със свинете на паша. Когато кучетата усетили, че към къщата се приближава чужденец, излезли със силен лай навън. Щели да го разкъсат, ако не се притеckъл Евмей с камъни и викове. Свинарят приел стареца просяк, направил му място да седне, постлал му кожа, за да му бъде по-удобно. В чест на госта заклал две прасенца и ги опекъл на огъня. Обърнал се към просяка и му казал:

— Мога да ти предложа само тези малки прасенца. По-големите, отгледани вече, трябва да предавам в двореца, където пируват женихите денем и нощем. Те пируват, а стадата оредяват, избите и хамбарите се изпразват. Ако беше тук мойт нещастен господар, щеше да въведе ред навсякъде. Но само боловете знаят къде е погребан. Преди години тръгна на война с троянците. Ако беше жив, щеше вече да се е върнал. Та нали Троя падна отдавна.

Свинарят предложил на госта печено месо, а в дървени чаши налял вино. Когато Одисей се нахранил, рекъл на свинаря:

— Дълго време пътувах по суша и по море. Кажи ми как се назова твойт господар. Може би съм го срещал и мога да ти разкажа за него.

— Моят нещастен господар — отговорил свинарят — се наричаше Одисей. Той беше добър и справедлив. Докато съм жив, няма да имам такъв господар.

— Щом Одисей е твоят господар, аз ти се заклевам, че още тази година той ще се върне — казал му преоблеченият Одисей. — Когато се появи в двореца, аз сам ще взема от теб своята награда за добрата вест.

— Не ми трябват твоите клетви — махнал с ръка невярващият свинар, — награда няма да получиш, тъй като Одисей няма да се върне в двореца. А сега се страхувам за неговия син Телемах. Той отиде при цар Менелай, но чувам да се говори, че кандидатите за ръката на майка му са изпратили срещу него кораб, който на обратния път за дома ще го нападне и ще го убият. А сега ти, мой госте, кажи ми какво си преживял и откъде се взе тук при нас.

Одисей му описал измислена история за своите бедствия. Разказал му, че е от остров Крит и че е преживял различни приключения. Участвал в Троянската война и там се запознал с Одисей. Разправил, че неотдавна пак се срещнал с него, когато Одисей се отправил на път за дома.

Свинарят внимателно слушал, повярвал на всичко, което му доверил просякът, усъмnil се само в историята, свързана с връщането на царя у дома. Смятал, че чужденецът желае да го спечели на своя страна с тази добра новина.

Вече се стъмнило и в хижата започнали да се връщат останалите свинари. След като затворили стадата в свинарниците, седнали да вечерят. Навън светела луна, която надничала иззад облациите, и не след дълго завалял дъжд. Влажният студен вятър прониквал и в кошарата, а Одисей се тресял от студ. Докато размишлявал как да се стопли, решил да изпита свинарите.

— Чуйте ме всички — казал им той, — ще ви разкажа една история, която ми се случи при обсадата на Троя. Веднъж аз, Менелай и Одисей бяхме залегнали в засада в храстите под стените на Троя. Трябваше да прекараме нощта навън. Ала тогава северният вятър ни прати виелица. Студеният вихър хвърляше в очите ни сняг и скоро аз почти замръзнах. Останалите воини имаха наметала и бяха защитени от студ и мраз. А моето наметало оставих в лагера, защото мислех, че няма да mi потрябва. Сутринта, целият премръзнал, казах на Одисей:

„Приятелю, още малко — и ще умра. Нямам наметало и умирам от студ“. „Мълчи — каза ми той, — дано никой не те е чул.“ Отиде при спящите воини и им рече: „Някой трябва да отиде при Агамемнон да поиска подкрепление“. Един воин веднага стана и се запъти към корабите, като свали наметалото си. Аз се загърнах в него и заспах. Ако сега бях млад и силен като тогава, то веднага бих дал своето наметало.

— Наистина интересна история — засмял се Евмей. — И ние, старче, ще ти дадем наметало. Когато се върне Телемах, синът на Одисей, ще ти подари наметало и ще те заведе там, където искаш.

Приготвил на Одисей легло от овчи и кози кожи. Когато гостът легнал, покрил го със зимното си наметало. Свиарят взел меча и копието си и излязъл да пази стадата. Одисей също не спял и когато видял, че Евмей излиза, се зарадвал, че има такъв верен помощник, който се грижи добре за поверените му животни.

Същата нощ Телемах бил в двореца на цар Менелай и цяла нощ се въртял в леглото и не могъл да заспи. Мислел за баща си. Изведнъж нощната тъма се разсеяла и пред него застанала Атина Палада.

— Върни се в родината си — наредила му тя, — но бъди внимателен по пътя. Кандидатите за ръката на майка ти готвят засада. Причакват те с един кораб, за да те пленият. За да я избегнеш, преплавай покрай острова през нощта и на разсъмване ще достигнеш Итака. Когато доближиш бреговете, изпрати своите другари в града, а ти сам иди при свинаря Евмей.

Като казала това, богинята отлетяла за Олимп, а Телемах послушал нейните съвети. Напуснал с много дарове цар Менелай и неговата съпруга Елена и се качил на кораба, заобиколил опасния остров и благодарение на попътния вятър се понесъл по открито море и достигнал Итака. Слязъл от кораба преди другарите си и се отправил към Евмей.

В това време Одисей седял заедно със свинаря пред неговата колиба, когато се чул веселият лай на кучетата. Свиарят станал, за да провери кой идва по това време, и видял Телемах. От изненада изпуснал съда, пълен с вино, и с треперещи от вълнение ръце го прегърнал. Одисей с гордост се любувал на своя син. Преди много години той напуснал малкото си дете, а сега пред себе си видял млад и силен мъж. Предложил му място до себе си на кожата.

— Не ми прави място, чужденецо — казал му Телемах, — аз ще си намеря сам, тук места колкото искаш.

Седнал до свинаря, а той му предложил печено месо и вино. Телемах се нахранил и попитал откъде идва чужденецът. Евмей му разказал измислената от Одисей история.

— Той дойде при мен — завършил разказа си свинарят — и поиска да го подслоня. Сега, когато ти се върна, мога да го предам на твоите грижи. Той идва с молба.

— По-добре като гост да остане при теб — размислил Телемах, — ще му изпратя дрехи, меч и храна, но в двореца не мога да го взема. Кандидатите на майка ми — тези, които пируват, може да го осърбят и да го обидят. Те са много и аз едва ли бих могъл да го защитя.

Одисей се учудил, че синът му търпи всичко това в двореца на баща си от хора, които според Телемах дошли веднага след като разбрали, че стопанинът не се връща. Искали ръката на Пенелопа, а тя не се осмелявала да ги отпрати. Хранела ги и отдалечавала момента, в който трябвало да вземе решение за кого от тях да се омъжи. Кандидатите разхищавали имуществото на двореца, стадата намалявали и хамбарите се изправвали. Синът бил сам и още млад. Не бил в състояние да се противопостави на такова надмощие.

Той помолил свинаря да извести на майка му за неговото завръщане от Спарта. Евмей взел тоягата и тръгнал към двореца. Одисей и Телемах останали сами. Тогава се появила Атина, повикала Одисей да излезе от колибата и му казала:

— Не трябва вече да се криеш от сина си. Кажи му кой си и заедно се върнете в града, за да накажете кандидат-женихите. Аз ще ви помогам.

Щом изрекла това, го докоснала с вълшебния жезъл. И станало чудо. Одисей станал млад, дрехите му блестели, косите му станали черни, а крачките му — силни и младежки.

Така променен, той влязъл в колибата. Телемах се изплашил: помислил, че пред него стои някой бог.

— Не съм бог — казал Одисей, — аз съм баща ти, когото ти оплакваш.

Прегърнал сина си, но той не му повярвал. Нима смъртен човек може да се променя така бързо? Та преди минута пред него седял старец.

— Атина Палада е между нас, сине — доверил му Одисей, — а божествите могат да променят смъртните. Сега за последен път ще се престоря на просяк и утре ще отида в двореца. Все още никому не разказвай за нашата среща — нито на Евмей, нито на майка си. Аз сам искам да разбера кой от двореца ми е останал верен.

През това време корабът на Телемах спрял на пристанището и не след дълго до него се приближил и корабът на кандидатите, които чакали напразно, за да заловят сина на Одисей. От пристанището те направо отишли в двореца. Никой от тях не разбрал как Телемах им се изплъзнал.

— В морето той се спаси — казал Антина, един от женихите, — но на сушата няма да ни избяга. Ще го убием в града.

Един верен на Пенелопа слуга й съобщил какво кроят кандидатите. Тя се разгневила на Антина за неговия пъклен план и отишла в тържествената зала, където всички кандидати се съветвали. Упрекнала ги, че искат да убият сина й. Те обаче се заклели, че никога не са имали такъв умисъл и я успокоили, че от неговата глава няма да падне и косъм. При тази лъжа се усмихвали, но иначе тайно желали смъртта на Телемах.

Вечерта Евмей се върнал в колибата си и донесъл вестта за двата кораба и за събитията от двореца. Телемах се държал с баща си като с чужденец и казал на свинаря:

— Утре сутринта ще посетя майка си. Ти тръгни след мен с чужденеца, за да събере той там никаква милостиня.

На другия ден Пенелопа посрещнала сина си с отворени обятия. Поискала да й разкаже приключенията си по пътя и това, което бил научил за своя баща. Тогава той й казал за Калипсо, която задържала баща му на острова си, без да сподели с нея, че той се е върнал.

Когато след мразовитата нощ слънцето огряло въздуха, в града влезли Евмей и преоблеченият като немощен просяк Одисей. Под мишница държал скъсана торба и се опирал на просешката си тояга. Отишли до царския дворец. По веселието и аромата на ястията, които се приготвяли там, Одисей разбрал, че вътре има много хора. Евмей го посъветвал да го почака на двора. Най-напред той искал сам да влезе в двореца.

Щом старото вярно куче Аргос чуло разговора на Одисей и Евмей, повдигнало глава. Преди да отиде на война, стопанинът го

възпитавал. Сега то познало своя господар, завъртяло опашка, но нямало сили да се повдигне от земята. Одисей познал верния си приятел и в очите му се появили сълзи.

— Интересно защо такова куче лежи на купището тор — казал той на свинаря, — веднага се познава, че е от добра порода.

— Да — съгласил се Евмей, — това беше любимото куче на моя господар. Одисей го вземаше винаги със себе си, когато ходеше на лов. Аз не познавам по-предано животно от него. Тук е оставено от недобросъвестните слуги.

Евмей влязъл в двореца, а Одисей останал навън и още дълго гледал своето любимо куче, което двадесет години чакало своя господар и след като го зърнало, навело глава и издъхнало.

В двореца Телемах седнал на масата заедно с кандидатите. Забелязал Евмей и го поканил при себе си. Свинарят отишъл при своя господар, който го нагостил с храна от богато подредената маса. След Евмей в залата за тържества влязъл и самият Одисей — като немощен старец, и приседнал до входа. Когато Телемах го видял, му предложил хляб и месо и ги предал на Евмей, за да нагости просяка.

— След като се нахрани — казал Телемах, — може да проси милостиня.

Одисей хапнал и започнал да обикаля гостите и да иска от тях милостиня. Всички му давали по нещо и го разпитвали откъде идва. И на тях той разказал измислената история. Само Антина не искал да му даде нищо и го прогонил от себе си.

— Ако всеки от вас даде на този просяк това, което ще му дам аз, сигурно никога вече няма да го видим тук — извикал Антина и издигнал над себе си столчето, на което поставял краката си, и го запратил по Одисей, като го улучил в гърба, но той даже не помръднал от силния удар и стоял като скала.

От своите покой Пенелопа дочула вик. Тя не била доволна от това, че гордият Антина ударил в нейния дом бедния просяк. Повикала Евмей и го разпитала за странника. Свинарят й разказал това, което разбрали. Тогава царицата узнала, че чужденецът познава Одисей и че неотдавна бил говорил с него, и поискала да научи нещо повече за своя съпруг. Изпратила Евмей да доведе просяка. Одисей отказал да се яви незабавно при нея, а отложил срещата за вечерта, за да не дразни кандидатите. След обяд свинарят отишъл при своето

стадо. Обещал, че рано сутринта ще дойде в двореца с най-угоената свиня.

Кандидатите се забавлявали, танцуvalи и пели песни чак до вечерта. Тогава на вратата на тържествената зала се появил един познат на целия град просяк на име Ир (Ирос). Не бил много силен, но имал висок ръст. Когато видял до входа Одисей, поискал да го изгони.

Одисей му отговорил спокойно:

— На прага има достатъчно място и за теб, и за мен. И двамата сме просяци и не знам защо трябва да се караме.

Ир нанесъл на Одисей първия удар, а през това време кандидатите ги наблюдавали с интерес. Антиной им казал:

— Приятели, ще бъде интересна гледка, ако двамата започнат да се бият. Искате ли да дадем на победителя като награда най-голямата кървавица? Или да приемем само той единствен да посещава нашите пиршства?

Кандидатите приели предложението на Антиной. Одисей се престорил, че размишлява. Държал всички да обещаят, че няма да се бъркат в тяхното състезание и че няма да помогат на Ир. Те обещали, а Телемах като домакин се съгласил с него.

Одисей разкъсал дрипите, които скривали силното му тяло, мускулестите му бедра и широките му гърди. Женихите с изненада го гледали и помежду си вече го определяли като победител. Ир се уплашил от състезанието с чужденеца и краката му започнали да треперят от страх. За момент Одисей си помислил, че само с един удар може да го убие, затова взел решение да позволи на Ир първи да нанесе своя удар. След това му отвърнал така, че след удара Ир вече лежал на земята, крещял от болка и от устата му потекла кръв. Сетне Одисей хванал победения мъж за краката и го извлякъл навън.

— Твоето място е тук и с тоягата си ти можеш да се пазиш само от прасета и от кучета — казал му героят. — Не искай повече да побеждаваш други чужденци и други просяци.

Кандидатите шумно посрещнали победителя и Антиной му дал обещаното. После продължили да се забавляват чак до полунощ, след което всеки се отправил да спи.

В празната тържествена зала останали само Телемах и Одисей. Бащата доверил на сина си, че е време да се изнесе всичкото оръжие от залата за пиршства. Телемах повикал върната прислужница Евриклея

и ѝ заповядал да заключи всички слугини, за да не гледат изнасянето на оръжието. Евриkleя изпълнила заповедта, но преди това го попитала:

— Господарю, кой ще ви свети по пътя, щом като прислужничките не трябва да излизат?

— Моят гост ще ми свети — отхвърлил предложението ѝ Телемах, — и без това яде моя хляб, тогава защо да не ми помогне.

Двамата изнесли от залата оръжието — всички копия, щитове и шлемове. Богиня Атина Палада им светила по пътя със своя златен светилник. След като прибрали оръжието в оръжейната зала, Одисей изпратил Телемах да спи, а сам останал да дочека Пенелопа. Не се наложило да чака дълго. Тя излязла от своите покой, надявайки се на повече вести за своя мъж, и седнала на кресло, украсено със сребро и слонова кост. В отблъсъка на огъня Одисей видял за първи път от толкова време скъпото лице на своята обичана жена. Нищо не било в състояние да засенчи нейната красота — нито тъгата, нито скръбта. Пенелопа не го разпознала. Желаела само да чуе това, което той искал да ѝ каже.

Одисей ѝ разказал своята измислена история. Когато завършил разказа си, тя се разплакала, защото всичко в него изглеждало правдоподобно. Дълго време не могла да се утеши. След като изсушила сълзите си, му казала:

— Остава само да те изпитам, чужденецо, дали казваш истината. Искам да узная от теб как беше облечен Одисей, когато си се срещнал с него, как изглеждаше и кои бяха неговите другари?

— Трудно мога да си спомня някои неща оттогава — отговорил Одисей, — от първата ни среща минаха почти двадесет години. Но доколкото си спомням, той беше облечен с мек вълнен плащ, на който имаше златна тока. Самата тока беше дело на майстор, на нея беше изобразен елен, захапан от ловджийско куче. Придружаваше го един негов другар.

Отново Пенелопа се разплакала, тъй като чужденецът ѝ съобщавал истината. Тогава той започнал да я утешава и да твърди, че съпругът ѝ ще се върне много скоро. Но тя не успяvala да се успокои, защото не вярвала, че може вече да се срещне с него. С очи, мокри от сълзите, извикала старата прислужница Евриkleя, която била дойка на съпруга ѝ, и ѝ наредила да измие краката на госта.

Евриkleя на драго сърце се съгласила и приготвила банята. Поставила пред него съд с вода, вдигнала поглед и казала:

— Тук идват много чужденци, но такъв, който да прилича на Одисей, както приличаш ти, не бях виждала.

Одисей ѝ отговорил:

— Така казваха всички, които ни виждаха заедно.

При тези думи той обърнал главата си настрани. Спомнил си, че на крака има белег от заздравяла рана. Някога един глиган го захапал там. Старицата познала този белег и изумена, разляла легена с водата.

— Ти си Одисей — казала тя, — винаги бих познала този белег.

Той ѝ запушил устата с ръка и прошепнал:

— Не издавай моята тайна, иначе ще ме погубиш.

— Ще мълча — обещала Евриkleя, — нали знаеш, че съм твърда като камък и желязо.

Тя донесла пак вода и измила краката му, след това ги намазала с благовонни масла. Одисей отново приближил стола си до огъня, за да се стопли. Белегът от раната скрил грижливо с просешките парцали.

Пенелопа била замислена и поискала съвет от него:

— Гостенино, наближава денят, когато трябва да се реши моята съдба. Утре ще поканя кандидатите на състезание. Този, който го спечели, ще избира за съпруг. Ще поставя в залата дванадесет секири една след друга, както това правеше Одисей. След това от разстояние с опънат лък стрелата трябва да улучи брънките на всяка от секирите. Кандидатите трябва да се опитат да го направят с лъка на Одисей.

Тогава той ѝ казал да побърза и да не отлага състезанието. Пенелопа се прибрала в своите покой да отпочине. Гостенинът легнал в преддверието на двореца.

На другата сутрин кандидатите отново се събрали в тържествената зала. Оставили плащовете си върху столовете и отишли да ловят овце, свине и телета за пищния гуляй. Месото изпекли, смесили вино и вода, яли, пили и се веселили. Свинарят Евмей също бил в двореца и помагал при приготвянето на храната. Одисей наредил на Телемах да постави на прага стара маса и стол и той седнал да се храни там.

— Стой спокойно тук, а аз не съветвам никого да те обижда. Днес аз ще те пазя от всички кандидати.

Женихите се ужасили, когато чули Телемах да говори така на бедняка, но не отговорили на неговото предизвикателство. Само един от тях му се присмял, обърнал се към просяка и му казал:

— Ти, гостенино, получи такава храна, каквато и ние. Но аз съм ти приготвил дар.

При тези думи той грабнал един говежди бут и го хвърлил върху Одисей, който избегнал удара, като се навел.

— Имаш късмет, че не го улучи — извикал му Телемах. — Аз щях да те пробода с копието на баща ми. По-добре аз да умра, отколкото да гледам как унижаваш мята гост.

— Телемах казва истината — обадил се друг, — но ако иска да има мир в своя дом, нека не се бави, а да повика майка си. Нека Пенелопа да избере един от нас, който ѝ харесва, и да остане с него.

— Отдавна — отвърнал Телемах — я моля да направи своя избор, но не мога насила да я изгоня от двореца.

Докато кандидатите се карали, Пенелопа организирала игрите. Прислужниците изнесли лъка на Одисей, един сноп стрели и дванадесет секири. Атина ѝ вдъхнала смелост и тя влязла в тържествената зала. При вида ѝ женихите престанали да се карат и тогава им казала:

— Аз реших да напусна дома си. Ще тръгна с този от вас, който успее да обтегне лъка на Одисей и с една стрела улучи брънките на дванадесетте секири, така както някога правеше моят съпруг.

След това наредила на Евмей да предаде лъка на желаещите да се състезават. Телемах подредил секирите една след друга. Всички го наблюдавали с интерес. Той поискал да опита да опъне лъка, но баща му го спрял. Сетне младежът се върнал на мястото си.

Сега Антиний се изправил и извикал:

— Нека, приятели, да опитаме щастието си. Да започнем сега, когато се налива първата чаша с вино!

Всички се съгласили с него и първият от женихите взел в ръцете си лъка. С всичка сила се опитал да го опъне, но усилията му били напразни.

— Донесете ми мас — заповядал Антиний.

Слугите донесли съд, пълен с мас. Кандидатите започнали да нагряват лъка на огъня, след това го намазали с мас, за да стане по-

еластичен и да се огъва по-лесно. После всеки от тях опитал късмета си. Ала един след друг се отказвали.

Одисей оставил участниците да се състезават и излязъл на двора, където били свинарят Евмей и неговият приятел, и им казал:

— Ако сега някой бог доведе господаря ви в двореца, на коя страна бихте застанали? На страната на Одисей или на женихите?

— Ако Одисей се върне — едновременно му отговорили, — тогава тези кандидат-женихи ще разберат на какво сме способни. Нека само той се върне!

След тези думи Одисей решил да им разкрие кой е и им показал белега на крака си. Двамата го прегърнали и от радост не могли даже да отронят дума. Одисей ги разцелувал, развълнуван от тяхната реакция.

— Сега се върни в тържествената зала — наредил той на Евмей.
— Моля те да подадеш лъка и на мен. А ти — рекъл на другия пастир
— кажи на прислужниците да залостят женските покои, за да не излизат навън, когато чуят шум. Вратата на двореца също трябва да се затвори добре.

Върнали се отново в залата, където наред бил последният жених — Антиний. Той не искал да признае поражението си, както другите. Сетил се, че в този ден хората честват някакъв празник, и предложил състезанието да продължи на другия ден. Утре щяло да има много време, освен това щели да принесат и жертва на боговете.

— Хубаво, че взехте решение да отложите състезанието — обърнал се Одисей към кандидатите, — но позволете ми и аз да опитам своята сила.

Антиний се разгневил и отказал, но Пенелопа го успокоила:

— Нима ти, Антиний, смяташ, че този чужденец просяк ще може да опъне лъка и ще му стана съпруга?

— Не се страхувам от него, но се боя от думите след това, ако все пак той успее. Хората ще ми се смеят — казал кандидатът.

— Кой да вземе лъка в ръцете си — решавам само аз — намесил се в спора Телемах. — Оръжието принадлежи на мъжете. Ти, майко, иди в своите покои и не излизай оттам.

Пенелопа изгледала учудено сина си, но го послушала и напуснала залата. Евмей взел лъка и стрелите и понечил да ги подаде на Одисей. С викове женихите искали да го спрат.

— Дай му лъка, Евмей — окуражил го Телемах, — на теб поне мога да ти нареджам.

Всички се разсели и Евмей подал лъка на Одисей. Той го взел в ръце и леко го опънал. От небето се чул гръм. Самият Зевс дал знак на Одисей. Героят хванал стрелата, опънал лъка, тя засвистяла като лястовица и преминала през дванадесетте брънки.

Потресени, кандидатите пребледнели и лошо предчувствие ги обзело веднага.

Телемах взел меча си, хванал копието и застанал от едната страна на баща си. Одисеи захвърлил просешките дрехи, наредил пред себе си стрелите и с гневен глас казал:

— Първото състезание завърши, а сега ще си определя цел, която още никой не е уцелил.

При тези думи още веднъж опънал тетивата и от лъка излетяла нова стрела. Тъкмо Антина вдигал към устата си златна чаша с вино, когато Одисей го ранил в гърлото. Останалите кандидати започнали да търсят оръжието си, но не могли да го намерят. Предната вечер Одисей и Телемах го скрили.

— Пред вас съм аз, Одисей — извикал героят на изплашените женихи. — Дойдох да ви накажа за вашите дела. Вие не се страхувате нито от хората, нито от боговете, но сега ще си получите наградата.

Той опъвал лъка, изстрелял стрела след стрела и всяка от тях намирала своята цел. Един след друг падали мъртви участниците в състезанието. Телемах отишъл в оръжейната зала и донесъл още лъкове, а за подкрепление дошли и двамата пастири. Обаче младежът забравил да затвори вратата на оръжейната зала. Един от слугите предатели успял да донесе през една задна вратичка лъкове и стрели. Но втори път не успял да се върне. Пастирите го хванали.

Одисей се затруднил, защото видял, че неговите съперници вече са въоръжени, но когато имал най-голяма нужда от помощ, се явила Атина Палада и направила така, че стрелите на кандидатите да не улучват целта. Един от тях стрелял във вратата, друг — в стената, само Одисей и неговите другари оставали незасегнати.

Домът се изпълнил с шума от боя и със стоновете на умиращите. По молба на Телемах, Одисей се смилил само над един певец и над един слуга. Изведнъж всичко утихнало, не се чувало дрънченето на оръжието и последният кандидат-жених паднал мъртъв.

Одисей се огледал наоколо, за да провери дали няма някой скрит неприятел. Нито един от женихите не останал жив, всички лежали като риби, изсипани от рибарска мрежа. Одисей повикал Евриkleя. Когато тя дошла и го видяла, той ѝ заприличал на лъв след победа. Искала да изрази възторга си на глас, но той не ѝ позволил.

— Не трябва — казал ѝ, — живите не трябва да ликуват при вида на мъртвите. Затова скрий радостта си и изпрати тук тези робини, които не ме уважаваха и бяха на страната на женихите.

Тези прислужници трябало да отнесат от залата телата на мъртвите и да почистят след тях, а после били наказани със смърт.

Одисей приkadил с тамян цялата зала за пиршества и целия дворец и изпратил Евриkleя при жена си Пенелопа.

Евриkleя нетърпеливо чакала тази заповед и сега изтичала радостно, за да занесе добрата вест на своята господарка. Пенелопа спяла дълбоко и не чула нито виковете, нито шума. Дойката я събудила, за да ѝ съобщи това, което се случило. Разказала ѝ, че познала веднага Одисей, но че поради забраната не можела да ѝ довери нищо.

Пенелопа не повярвала и искала сама да се увери в това, че мъжът, който е в залата, е нейният Одисей. Влязла и застанала срещу него. На моменти ѝ се струвало, че това е нейният съпруг, но на моменти не можела да го познае. Страхувала се да не би този мъж да е някакъв измамник. Желаела от устата му да чуе нещо, което знаели само нейният съпруг и тя, за да получи доказателство, че това е именно той. Одисей ѝ припомнил как е построил спалнята: изградил я около огромно маслиново дърво, от чийто дънер изсякъл леглото, украсено със сребро и резба.

Тогава Пенелопа се убедила, че мъжът, който стои пред нея, действително е нейният оплакван и чакан съпруг. Прегърнала го и сълзи на щастие изпълнили очите ѝ. Въпросите ѝ нямали край.

Но тишината, която обгръщала двореца, щяла да събуди подозрението на минаващите покрай него. Тогава Одисей наредил на певците да пеят и да свирят, все едно че пируването на кандидатите продължава. С това искал да отдалечи часа, в който ще се понесе мълвата за избиването на кандидатите за ръката на Пенелопа.

На сутринта той се разделил със съпругата си и ѝ поръчал да не излиза от покоите си. Със сина си Телемах тръгнал към Лаерт.

Съпровождали ги двамата им верни пастири. През града преминали рано, когато улиците били пусти.

В селската къща на Лаерт нямало никой. Всички работели на полето. Одисей оставил Телемах и пастирите в селото и сам тръгнал да търси баща си. Намерил го в градината. Лаерт бил облечен в дрехи, покрити с кръпки. Лицето му било набраздено с бръчки от мъка по изгубения му син. Сърцето на Одисей се свило, но не се открил, а се престорил, че търси сина му. Казал, че са се запознали преди пет години с него. След като старецът чул името на сина си, очите му се напълнили със сълзи. Синът го съжалително признал, че той е самият Одисей. Показал му белега от раната на крака и посочил дърветата, които получил от баща си като дар. Когато бащата разбрал кой се е върнал, заплакал от радост. След това заедно с Одисей тръгнали към неговия дом. Там Лаерт се измил, намазал тялото си с благованни масла и облякъл красиво наметало. Седнал при гостите и вече пременен, разговарял, шегувал се и се веселял.

Докато пирували в къщата, из града се разнесла мълвата, че всички кандидати за ръката на Пенелопа са избити. Близките на убитите, придружени от населението, се събрали на градския площад, но не били единни. Някои виждали в тяхната смърт наказание, изпратено от боговете, а други искали възмездие за Одисей. Тълпата с негодувашите срещу Одисей се водела от бащата на убия Антина. Те били въоръжени с копия, лъкове и стрели и се отправили към къщата на Лаерт.

Одисей чул шума от хората и от оръжието и излязъл със своите верни другари срещу тълпата въоръжени мъже. Лаерт пръв хвърлил копието и убил бащата на Антина, който паднал сред праха, на самия път. Започнал бой, последвало ужасно кръвопролитие. Одисей и неговите другари вече надделявали, когато се чул гласът на богиня Атина:

— Прекратете битката, граждани на Итака, и не проливайте напразно кръв.

Всички изпуснали оръжието, а тези, които дошли от града, започнали да бягат към градските стени. В Итака се възцарил мир.

Дълго чакала вярната Пенелопа мъжа си и го дочакала. Дълго време Одисей търсил своя дом и своята родина и ги намерил.

Минавали годините и под слънцето на спокойната старост косите им побелели.

[1] По-известно под латинското наименование Сцила. — Б.пр. ↑

ПОСЛЕДНА ИСТОРИЯ БЕЗ КРАЙ

Небето над планинската част на Гърция е синьо и прилича на повърхността на близкото море. И тогава, преди двадесет и пет века, небето е имало същия син цвят както днес, но други са били хората и други са били техните грижи и радости. Тук в стари времена съществували градове, в които оживявали герои и богове. Там бил старият гръцки театър.

Да го посетим.

Пети век преди нашето летоброене. Денят е слънчев — сякаш нарочно за посещение на театър. Но да побързаме, защото от ранна утрин към театъра се отправят тълпи зрители. Седемнадесет хиляди места има в него. Трябва да имаме и пари у себе си. Входът струва два обола — две старогръцки монети. Но ако сме бедни и нямаме пари, държавата ще плати нашите билети.

Да се смесим с тълпата и да преминем през каменния вход на театъра. Разбира се, не прилича на днешните театрални сгради. Пост скоро наподобява непокрит стадион. Сцената^[1] е поставена на склона на по-високо място.

След вратата следва кръгло оградено място. Старите гърци го наричат орхестра. Там се събират артистите по време на представление. След орхестрата в полукръг са поставени каменни седалки като стъпала на огромна стълба. Те са широки и без облегалки. Такива има само на първия ред. Определени са за жреците, за висшите сановници и за високите гости. Първият ред още не е запълнен, за разлика от местата, определени за жените и младежите, които са препълнени до последното място. Сънцето хвърля остри тъмни сенки. Много от зрителите пазят лицата си с широкополи шапки, изтриват потта от челата си и целият театър бучи от говора им като морски прибой.

Къде да седнем? Дали до брадатия грък от шести ред? Той е облечен в дълъг празничен хитон с ръкави. Неговата дреха напомня дълга риза, която се спуска свободно до глезните. Мъжът мълчаливо

гледа към първи ред. Питаме го какво е днешното представление и той се учудва, че не знаем. Днес се играе „Едип цар“. Автор е Софокъл. Той вече го е гледал и е щастлив, че има възможност да му се радва и втори път.

Вече идват и гостите, които заемат най-долните седалки. Целият театър е пълен, заети са както местата, отдалечени на най-голямо разстояние от сцената, така и тези, определени за робите. По всичко личи, че представлението ще започне скоро.

Сцената, която се издига над орхестрата, малко напомня тази на днешния театър. Изградена е от камък и е доста дълга в сравнение с днешните сцени, има къси странични крила и задна част. Към сцената водят три врати. Отзад се вижда декор от плат, който представлява дворец, според потребността на днешното представление. От средната врата след малко ще излезе главният артист. Вторият и третият ще излязат от страничните. Сцената се затваря от всички страни с високи въртящи се кулиси с три страни. Отвсякъде се вижда добре, тъй като няма завеса.

Говорихме за три врати и за трима артисти. Защо не са повече? Само трима са. Те се редуват на сцената и играят всички мъжки и женски роли. Когато трябва да представят и друга роля, артистите се преобличат бързо. На сцената се появяват естествено и други фигури, но те не говорят. Костюмите им не са така сложни, както днес, защото артистите не се гримираат. Те носят само маски. Достатъчно е да сменят дрехите и да поставят пред лицето си друга маска. Тези маски са със специално предназначение. Едни са, когато играе артист — герой, а други, когато става въпрос за трагедия или за комедия.

В тази минута всеки от артистите стои пред своята врата на сцената. А на входа, при орхестрата, скрит от очите на зрителите, е театралният хор. Ролята на хористите е да изпяват това, което не може да ни каже нито един от тримата артисти.

Софокъл, който е написал трагедията за цар Едип, е автор и на други трагедии. С Есхил преди него и с Еврипид след него, те принадлежат към известната тройка старогръцки драматурзи. В техните пиеси срещаме редица герои, за някои от които вече сте прочели в тази книга.

Но много преди да оживеят върху сцената, тези истории са ги разказвали хората до огнищата или на пасищата. За славните

пиршества е пял слепият певец много преди да е написано за тях. Част от тях са запазени в произведенията на най-големия гръцки поет Омир. Той е изпял поемата за пътуването на Одисей — „Одисея“, и поемата за Троянската война — „Илиада“.

Докато си говорехме, на сцената започна представлението. Пръв излезе цар Едип със своя довереник и жрец на Зевс. Тъй като сцените нямат дълбочина, артистите не са в групи, а се подреждат в една редица. Сцената прилича на изображение върху старогръцките вази.

Едип на сцената очаква Креонт, когото е изпратил при делфийската пророчица. Съдбата, за която старите гърци знайт, че е дело на боговете, започва да се събъдва. Театърът утихва. Днес няма да удрят с пети в седалките и няма да свиркат като при пиеси, които не им харесват. Действието е сериозно, трагично, открива тъмните и тайнствени сили, които владеят човешкия живот. А такива тайнствени сили, както знаем ние, хората, които живеем днес, са били много на брой.

В тези стари времена хората не са могли да си обяснят много от това, което не са разбириали, освен с вмешателство на тъмните сили. Там, където нямало обяснение, се намесвали тъмните сили, тайнствените същества, чудовищата, нимфите или боговете. Но те приличали твърде много на животните, които човек познавал. И затова нимфите, сирените и боговете имали човешки качества. И боговете се разгневявали, хранели се, имали деца и воювали помежду си. Всеки бог властвал над нещо. Гърците принасяли жертви на определен бог — в зависимост от това каква помощ искали да получат и от кого. Когато искали да надникнат в бъдещето, принасяли жертва на Аполон. А за реколтата се молели на богинята на земеделието Деметра. Според стари предания, боговете живеели на високата планина Олимп. Да се спрем само на най-важните от тях. Старите римляни имали подобни богове, а техните имена някога ще ви се сторят по-познати от имената на гръцките богове. Сега ще се спрем и на някои от тях. Едни сигурно вече знаете, а за други навярно ще чуете или ще прочетете.

Най-могъщият бог, както вече казахме, бил **Зевс**. Той владеел небето и земята, бил господар на бурите, на гръмотевиците и светкавиците. Зевс давал щастието или нещастието, славата и богатството. Римляните също имали такъв бог и го наричали Юпитер.

Съпруга на Зевс била богинята **Хера**. Тя била най-силната, царицата в селището на божествите на планината Олимп. И римският Юпитер имал съпруга на име Юнона.

Дъщеря на Зевс била **Атина Палада** — богиня на мъдростта и защитница на храбрите и силни мъже. Гърците ѝ посветили совата. Римляните имали подобна богиня — Минерва.

Син на Зевс бил **Хефест** — бог на огъня и на ковачите. Имал ковашка работилница, намираща се подечно димящи вулкани. Той бил грозен, хром бог, но изкусен майстор. Римляните го наричали Вулкан.

Аполон бил бог на светлината, на предсказанията и на поетическото изкуство. Затова бил предводител на деветте музи — богините, които защитавали отделните изкуства. Римляните също го почитали.

Артемида била богиня на лова и сестра на Аполон. При римляните се наричала Диана.

Кървавият бог на войната се наричал **Арес**, а при римляните — Марс.

Красивата богиня **Афродита**, при римляните — Венера, а на чешки Венуше, също била дъщеря на Зевс. Била богиня на красотата и любовта, а нейният син се казвал **Ерос** (при римляните — Амур).

Хермес (при римляните — Меркурий) бил вестоносецът на божествите. Умеел бързо да изпълнява заповедите на Зевс, тъй като имал крилати сандали, които го отнасяли там, където поискал. Бил защитник на търговците и на пътниците.

Веселият бог на виното се казвал **Дионис** (при римляните — Бакхус).

Хестия била богиня на домашното огнище и на огъня. Римляните я наричали Веста.

Богинята на земеделието и плодородието се наричала **Деметра**. При римляните — Церера.

Посейдон владеел морските води и със своя тризъбец можел да успокои или да разбунтува морето. Бил брат на Зевс. Римляните го наричали Нептун.

В царството на мъртвите, в подземния свят, господствал бог **Хадес** (наричан още Аид и Плутон). При римляните — Дит (Оркус).

Хадес бил също брат на Зевс. Неговата съпруга била **Персефона** (при римляните — Прозерпина).

Но това не са всички гръцки богове. Ние се спряхме на имената само на най-известните. Освен в тях, старите гърци са вярвали и в много други, стоящи на по-ниско ниво. Към тях отнасяме Еол — повелител на ветровете, и Еос (при римляните — Аврора) — богинята на утринната зора. Богините на възмездietо еринии (при римляните — фурии) са пазителки на съвестта, нимфите са населявали горите и езерата и приличат на нашите русалки и самодиви. Как гърците си представяли своите богове се вижда от статуите и главно от образите, нарисувани върху вазите. На вазите не са изобразени само богове и герои, а също и приказни животни. Такива животни, разбира се, никога не са живели. Различните дракони и чудовища, за които се разказвало и пеело на пиршества и на сцената — това всъщност са природните явления, проявяващи се по онова време. Чудовището, бълващо огън, е отъждествявано с изригващ вулкан, а друго, което причинява смърт на хората, сигурно е някаква лоша болест, а пък страшният воден змей може би е наводнението. На това, което старите гърци не могли да си обяснят, му придавали тайнственост.

Някои от митовете са плод на мечтите и желанията на тогавашните хора. Отдавна човек е искал да лети във висините и да прилича на птиците. В преданията това било възможно. Човек оседлавал крилатия кон Пегас и се понасял във въздуха или като Икар си пришивал крила. Днес за този, който има буйна фантазия, говорим като за човек, който лети на гърба на коня Пегас. Пегас е станал символ на поетичното вдъхновение на человека.

Много фразеологизми използваме и до днес. Такива като ахилесова пета, кълбото на Ариадна, прокрустово ложе, силен като Херкулес и много други.

Старогръцките митове и легенди бяха не само част от моята младост, но и от младостта на нашите бащи, деди и прародители. Тяхната известност е от дълбока древност. Гръцките герои са преживели големи приключения, но не са известни за това, че са го искали. Те са станали известни с подвизите и постыските, с които са помогнали на другите хора. Много отдавна е било голямо геройство да се убие хищник, без да е дракон. Хората говорели за героите и за техните подвизи истината, а към нея прибавяли това, което си

измислели. В своите разкази те изправяли героите си срещу тъмните сили, които не разбирали, от които се страхували.

Нали си спомняте, че Прометей и Херакъл са се борили и с боговете? Прометей — с хитрост, а Херакъл — със своята сила. Героите на Древна Гърция са давали на хората смелост и надежда. Старите легенди им казвали: Искате ли да знаете това, което е знаел вашият любим герой? Тогава бъдете като него, бъдете храбри, справедливи и ще побеждавате и в най-тежките битки.

Старогръцките митове и легенди са показвали, а показват и днес как да станем герои и да тръгнем по техния път. Това е целта на всеки стойностен човешки живот. А пътят на героите е безкраен.

[1] Древните гърци я наричали „скене“. — Б.пр. ↑

Издание:

Едуард Петишка. Старогръцки митове и легенди

Чешка. Първо издание

ИК „Хермес“, Пловдив, 2001

Отговорен редактор: Венера Атанасова

Компютърна обработка: Костадин Чаушев

Коректор: Недялка Георгиева

Художествено оформление на корицата: Борис Николов Стоилов,

2006

ISBN: 954-459-875-8

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.